

Frihet. Fremtid. Felleskap.

Et liberalt program
som setter **folk først.**

venstre

*Venstres stortingsvalgprogram 2013-2017.
Programkomiteens førsteutkast, levert 4. september 2012.*

Innhold

TEMA: KUNNSKAP	7
Skole og barnehage	8
Barnehagen.....	8
Grunnopplæringen	8
Vurdering og kartlegging.....	9
Språk.....	9
En helhetlig skoledag.....	10
Skolebygg	10
Friskoler	10
Frafall og tilpasset opplæring.....	11
Videregående opplæring	11
Læreren.....	12
Livslang læring.....	13
Forskning og høyere utdanning	14
Forsknings- og utdanningsinstitusjonene	14
Næringsrettet forskning	15
Studier og studenter.....	15
Internasjonalisering	16
TEMA: MILJØ	17
Klima og energi	18
Olje og gass	18
Grønt batteri.....	19
Energieffektivisering	19
En moderne industripolitikk.....	20
Transport	20
Landbruk og bioenergi	21
Internasjonal klimapolitikk	21
Miljø	23
Fra rød til grønn skatt.....	23
Naturmangfold.....	23
Vern av natur på land	23
Vern av natur ved kyst og hav.....	24
Miljøgifter	25
Ressursbruk og avfall	25
Friluftsliv.....	26
Dyrevelferd.....	26
Lokal miljøforvaltning.....	27

Internasjonale miljøtrusler	27
Transport og kommunikasjon	29
Kollektiv og byutvikling	29
Syklister og fotgjengere	29
Jernbane	30
Bil og vei	31
Luft- og sjøfart	31
Finansiering og planlegging av infrastruktur	32
TEMA: NÆRING	33
Næringsliv	34
Selvstendig næringsdrivende og små bedrifter	34
Forenkling for næringslivet	34
Organiseringen av virkemiddelapparatet	35
Kunnskapsbasert næringsutvikling	35
Eierskap	36
En ny energinæring	36
Olje og gass	37
Maritime næringer	37
Reiseliv	38
Gruvedrift og mineralutvinning	38
Landbruk	38
Et enklere regelverk	39
Lokal gårdsproduksjon	40
Bærekraftig matproduksjon	40
WTO og støtteordninger	40
Genmodifisert mat	41
Fiskeri	41
Hav- og kystmiljø	41
Havbruk	42
Arbeidsliv	43
Arbeidsmiljø og arbeidstid	43
Arbeidsmarkedspolitikken	43
Økonomi	45
Ansvarlig finanspolitikk	45
Finansmarkedene	45
Skatter og avgifter	46
Fra rød til grønn skatt	46
Skatt	46
Avgifter	47

TEMA: VELFERD	48
Helse	49
Spesialisthelsetjenesten	49
Kommunehelsetjenesten	50
Pasienten i sentrum	50
Bedre samordning	51
Rehabilitering og habilitering	51
Velferdsteknologi	52
Psykisk helse	53
Rus	53
Tannhelsetjenesten	54
Forebyggende helsearbeid	54
Helse og etikk	55
Abort	55
Donasjon og befruktning	55
Velferd og omsorg	57
Fattigdom	57
NAV	58
Eldre	58
Syke og uføre	59
Pensjon	59
Bolig og eiendom	60
Boligbygging og boligfinansiering	60
Leiemarkedet	61
Plan og bygning	61
Barn og familie	63
Foreldre og barn	63
Adopsjon	63
Barnevern	64
Aleneboende	65
TEMA: INDIVID OG SAMFUNN	66
Liberale rettigheter	67
Personvern	67
Ytrings- og organisasjonsfrihet	68
Tros- og livssynspolitikk	68
Likeverd og likestilling	69
Likestilling mellom kjønn	69
Urfolk og minoriteter	70
Tilgjengelighet	70

Seksuell likestilling.....	70
Demokrati og offentlighet.....	72
Åpenhet	72
Det nasjonale demokratiet.....	72
Fylkeskommunen	73
Kommunestruktur	73
Lokaldemokrati og distriktpolitikk	74
Forenkling og fornying	75
Forbrukerpolitikk.....	75
Informasjonssamfunnet.....	76
Mediepolitikk	76
Justis og beredskap	78
Straff og soning.....	78
Domstolene.....	78
Fri rettshjelp.....	79
Politiet.....	79
Organisert kriminalitet og terror.....	80
Samfunnsikkerhet og beredskap	80
Vold i nære relasjoner	81
Kultur og frivillighet.....	82
Et fritt kulturliv	82
Kunst og kunstnere.....	82
Barne- og ungdomskultur	83
Frivillighet	83
Idrett og spill	84
Kulturvern.....	84
Litteratur og språk	85
Innvandring og integrering	86
Arbeidsinnvandring	86
Visum.....	86
Mennesker på flukt	86
Barn på flukt	87
Mennesker med ulovlig opphold i Norge	87
Integrering	88
Arbeid og integrering	88
Skole og integrering	88
Rettigheter og plikter for nye statsborgere	89
TEMA: VERDEN	90
Forsvars- og sikkerhetspolitikk.....	91

Det norske forsvaret	91
Verneplikten.....	91
Forsvarspolitisk samarbeid	92
Utenlandsoperasjoner.....	92
Veteraner	93
Våpenhandel og nedrustning	93
Internasjonal politikk	95
Menneskerettigheter	95
Globale institusjoner	95
Europapolitikk	96
EU og EØS.....	96
Norsk medlemskap i EU.....	97
Nordområdene.....	97
Utviklingspolitikk og bistandssamarbeid.....	98
En samstemt utviklingspolitikk	98
Næringsutvikling og investering.....	99
Handel.....	99
Langsiktig bistand	100
Humanitær bistand (nødhjelp).....	100

TEMA: KUNNSKAP

SKOLE OG BARNEHAGE

Venstre har som en av våre viktigste prioriteringer å høyne nivået og kvaliteten i hele det norske utdanningssystemet. Utdanningssystemet skal sørge for at alle ungdommer kan gå ut i arbeidslivet med solide kunnskaper, men også med nysgjerrighet og kreativitet som kan bidra til nyskaping og fremtidsrettede løsninger både i privat og offentlig sektor.

Forskning, internasjonale undersøkelser og nasjonale kartlegginger viser oss både styrkene og svakhetene i norsk skole. Vi er gode på demokratiforståelse, men ikke gode nok på grunnleggende ferdigheter og realfag i norsk skole. For å lykkes med å oppnå bedre resultater hos elevene innenfor disse områdene, må vi sørge for at lærerne har den fagkompetansen de trenger. Det krever en storstilt satsning på etter- og videreutdanning, og det krever høy kvalitet i hele utdanningssystemet vårt.

En liberal utdanningspolitikk har samtidig som mål å stimulere til kritisk tenkning. Det er en forutsetning for å bevare og utvikle et demokratisk samfunn.

Utdanning og arbeid er samfunnets viktigste tiltak for å forebygge fattigdom og utvikling av nye sosiale skillelinjer i befolkningen. Det er derfor nødvendig å ha et bredt tilbud til voksne mennesker som trenger grunnutdanning, omskolering og/eller relevant arbeidstrening. Livslang læring må bli en realitet.

Barnehagen

Venstre mener gode fagfolk skaper den gode barnehagen. Derfor er det nødvendig å rekruttere nok kvalifiserte førskolelærere og andre medarbeidere med relevant fagutdanning og sørge for en solid etter- og videreutdanning. Barnehageansatte med høy pedagogisk kompetanse og bred fagutdanning er en avgjørende forutsetning for et aktivitets- og læringstilbud som stimulerer barn til utvikling, læring og glede.

Barn er ulike og familier har ulike behov. Derfor bør barnehagetilbudet være fleksibelt og mangfoldig med tanke på innhold og åpningstider, samtidig som det må være begrensninger i det enkelte barns oppholdstid. Offentlige og private eiere av barnehager må være likestilte når det gjelder faglige krav og offentlig finansiering.

Språk er nøkkelen til like muligheter i skolen og samfunnet. Venstre vil styrke den grunnleggende opplæringen i lesing og skrijving i barnehagen, ha mulighet til å kartlegge og sikre gode språkferdigheter, styrke det spesialpedagogiske tilbudet og tilby gratis kjernetid i barnehagen til enkeltbarn og barn i områder som har særskilt behov for dette.

Venstre vil:

- Opprette et kvalifiseringsprogram for ufaglærte i barnehagene.
- Fortsette rekrutteringskampanjer og opptrappingsplaner for å sikre nok pedagogisk personell i barnehagen. Minst 30 prosent av de tilsatte skal ha relevant eller barnefaglig utdanning.
- Gi kommunene ansvar for å fastsette og differensiere barnehageprisene gjennom å avvikle maksprisordningen.
- Sikre full barnehagedekning, også for barn født etter 1. september.
- Åpne for mer fleksible åpningstider i barnehagene, kombinert med regler om maksimal oppholdstid.

Grunnoplæringen

Venstre vil ha en god offentlig skole. En liberal skolepolitikk legger til grunn at ingen elever er like. Derfor vil Venstre gi skolene stor frihet til å legge til rette undervisningen slik at alle elever får den samme muligheten til å utnytte sine evner og anlegg uavhengig av bosted og sosial og kulturell bakgrunn.

For et liberalt parti er det viktig at skolen gir alle elever den samme plattform for å kunne delta i arbeids- og samfunnsliv. Venstre mener vi fortsatt arbeide for å styrke de grunnleggende ferdighetene - lesing, skrijving, regning, digital kompetanse og å uttrykke seg muntlig – i skolen. Samtidig skal det være rom for kreative fag og en tydelig vektlegging av skolen som en sosial arena der barn får muligheter til personlig utvikling og dannelse.

1
2 Dyktige og motiverte lærere er nøkkelen til en god skole. Bare ved å satse på læreren vil skolen kunne bli en god arena
3 for læring og personlig utvikling. Derfor må vi gjøre læreryrket attraktivt, sikre rekruttering, gi lærerne som allerede er i
4 skolen gode etter- og videreutdanningsmulighet. Venstre vil blant annet gjøre det økonomisk attraktivt for
5 mastergradsutdannede å jobbe som lærer ved å redusere studiegjeld eller etablere en særskilt stipendordning. I tillegg
6 vil vi igangsette en full gjennomgang av lærernes arbeidssituasjon med sikte på at tiden på skolen i størst mulig grad
7 skal brukes til pedagogisk arbeid.

8 9 Venstre vil:

- 10 • Sikre bedre oppfølging av nytilsatte lærere.
- 11 • Innføre målrettede seniortiltak, for eksempel bonuser eller redusert arbeidstid, for å beholde verdifull kompetanse i
12 skolen.
- 13 • Innføre systematisk evaluering av lærerne slik at de kan få tilbakemelding på sitt arbeid fra skoleledelsen, kolleger
14 og elever.
- 15 • Innføre fagkrav i alle enkeltfag for å undervise; fra og med ungdomstrinnet skal alle lærere ha 60 studiepoeng i
16 faget de underviser i.
- 17 • Igangsette en full gjennomgang av lærernes arbeidssituasjon for å redusere skolebyråkratiet.
- 18 • Gi skolene frihet til å lage egne valgfag tilpasset elevenes ønsker og behov.
- 19 • Sikre elever på ungdomstrinnet større muligheter til å følge fag i videregående skole og elever i videregående skole
20 får større muligheter til å følge undervisning på høyere nivå.
- 21 • Sikre at skolene informerer elever, foresatte, politikere og lokalmiljøet for øvrig om sine mål og sin
22 resultatoppnåelse.
- 23 • Styrke innsatsen for at alle barn i skolen lærer å svømme så tidlig som mulig.
- 24 • Legge til rette for at skolen i større grad får muligheten til å drive forsøksvirksomhet, for på denne måten å bidra til
25 pedagogisk utvikling.

26 27 **Vurdering og kartlegging**

28 Gode rutiner for vurdering og kartlegging er viktig både for å tilpasse opplæringen til hver enkelt elev og for å utvikle
29 skolen som kunnskapsinstitusjon. Venstre mener nasjonale prøver og tester i skolen først og fremst skal brukes til å
30 sette mål for opplæringen, og disse må følges opp i lærernes arbeid med å tilpasse opplæringen for den enkelte eleven.
31 Kartlegging av den enkelte elevs kunnskaper og ferdigheter i første klasse og ved overgang mellom barnetrinn og
32 ungdomstrinn samt ved oppstart i videregående skole, er nødvendig for at skolen skal få muligheten til å gi elevene
33 relevant oppfølging. Dersom det er kommuner som ønsker at skolene skal benytte karakterer fra 7. trinn vil Venstre åpne
34 for dette.

35
36 Det er avgjørende at skoleledere og lærere har innsikt i hvordan nasjonale prøver og andre tilsvarende tester skal tolkes
37 og brukes i det pedagogiske arbeidet. Venstre mener det er riktig å ha full åpenhet om resultatene på disse prøvene.

38 39 Venstre vil:

- 40 • Bruke resultatene fra nasjonale prøver til å kartlegge elevenes forutsetninger og behov for tilrettelagt opplæring og
41 presenteres på en måte som gjør at skolenes resultater og utvikling ses i en større sammenheng.
- 42 • Åpne for karakter fra 7. årstrinn.

43
44 **Dissens:** Et mindretall i komiteen ønsker å stryke siste setning i nest siste avsnitt, samt siste strekpunkt.

45 46 **Språk**

47 Dagens samfunn stiller store krav til bredde i språkkunnskapene hos alle. Venstre vil derfor innføre et obligatorisk
48 fremmedspråk i tillegg til engelsk fra 5. trinn og gjøre det enklere for elever som har et fremmedspråk som morsmål å få
49 formell opplæring i dette språket de har lært hjemme som et valgfag.

50
51 Sidemålsopplæring skal fortsatt være en viktig del av norskfaget. Vi vil samtidig arbeide mer offensivt med å inkludere
52 begge målformer i andre skolefag enn norsk, slik at elevene møter bredden i det norske språket gjennom hele

1 skolegangen. Det er også viktig at vi tar de ekstra utfordringene knyttet til nynorsk som hovedmål på alvor, slik at
2 elevene som har dette som hovedmål får et kvalitativt godt tilbud og en opplæring som gjør at de kan bruke dette som
3 hovedmål videre dersom de ønsker det.

4 5 Venstre vil:

- 6 • Innføre obligatorisk 2. fremmedspråk fra femte trinn.
- 7 • Gi større muligheter for at elever med et fremmedspråk som morsmål kan få formell opplæring i dette som en del
8 av språkopplæringen i skolen.
- 9 • Sikre en bred og god opplæring i begge målformer i skolen, og vurdere tiltak som kan bedre vurderingsordningen i
10 norskfaget uten at det skal føre til en nedprioritering av arbeidet med sidemål.

12 **En helhetlig skoledag**

13 Venstre prioriterer tiltak som bidrar til å heve kvaliteten på opplæringen fremfor økt timetall, både fordi flere timer ikke
14 er ensbetydende med økt læring, og fordi det er viktig at familier får bestemme over sin egen tid.

15
16 Venstre vil at skolefritidsordningen (SFO) skal fortsette som et tilbud foreldre kan gi sine barn dersom de ønsker det.

17 Venstre mener at kommunene må ha frihet til å organisere SFO på en måte som er hensiktsmessig ut fra lokale forhold.

18 Det er samtidig kommunens ansvar at SFO holder god kvalitet, slik at barna får et variert tilbud om ulike
19 fritidsaktiviteter. Kommunene må stå fritt til å kunne fastsette differensiert oppholdsbetaling, inkl å kunne ha gratis
20 tilbud dersom dette er viktig av sosiale eller integreringsmessige årsaker. I og med at SFO er en frivillig ordning, må den
21 ikke gjøres til en del av skoledagen. Det vil i så fall bidra et skille mellom de barn som deltar og de som ikke gjør det.

22
23 Den lovfestede ordningen med leksehjelp mellom 1.-4. trinn oppleves som en tvangstrøye for mange kommuner, og
24 evalueringer har vist at det er et lite målrettet tiltak hvis man vil hjelpe de elevene som trenger det mest. Venstre vil at
25 midlene til denne ordningen skal overføres til frie midler til skolen slik at de som møter elevene hver dag kan avgjøre
26 hvordan de best kan brukes.

27 28 Venstre vil:

- 29 • Ha økt bruk av gratis kjernetid og differensierte satser i SFO.
- 30 • Avskaffe den lovfestede leksehjelpen fra 1-4 trinn, og gi skolene frihet til å utforme tilbudet slik de ønsker og til de
31 elevene de mener trenger det mest.

33 **Skolebygg**

34 Et godt læringsmiljø forutsetter gode skolebygg. Elever skal ha krav på et godt inneklima. Venstre mener at staten har et
35 ansvar for å medvirke til at fylker og kommuner kan klare det løftet som skolebygging representerer.

36 37 Venstre vil:

- 38 • Utforme nye bygg slik at de gir skolen muligheter til å velge mellom ulike pedagogiske arbeidsformer.
- 39 • Videreføre rentekompensasjonen for oppgradering av offentlig skolebygg og utvide den til også å gjelde friskoler.
- 40 • Stimulere til mer bruk av OPS-løsninger ved bygging av nye skoleanlegg.

42 **Friskoler**

43 Friskolene er et viktig supplement til den offentlige skolen. Friskoler bidrar med nytenkning og gir nye erfaringer om
44 pedagogikk og organisasjonsformer. Samtidig gir de familier valgfrihet til å finne det opplæringstilbudet som passer
45 best for sine barn. Ved godkjenning av friskoletilbud må kvalitet være det viktigste kriteriet, ikke om det representerer et
46 religiøst eller et pedagogisk alternativ til den offentlige skolen. Staten skal fortsatt føre tilsyn med tilbudet.

47
48 Friskoler skal være tilgjengelig uavhengig av foreldrenes økonomi. Venstre vil derfor ha en offentlig finansiering av
49 friskolene tilsvarende 90 % av driftstilskuddet en offentlig skole får, i tillegg til kapitalkostnader. Friskoler skal ikke ha
50 anledning til å generere fortjeneste til eierne gjennom direkte eller indirekte utbytte. Dessuten må det settes klare
51 grenser for hvor mye skolepenger den enkelte elev skal betale.

1
2 Venstre vil:

- 3 • Tillate etablering av friskoler uten religiøst eller alternativt pedagogisk grunnlag.
 - 4 • Utforme et regelverk som ikke gir anledning til å ta ut direkte eller indirekte utbytte fra friskoler som har offentlig finansiering og som gir fylker og kommuner kontroll med etableringen av antall nye skoleplasser.
 - 5 • Øke den offentlige finansieringen av friskoler til 90 %.
- 7

8 **Frafall og tilpasset opplæring**

9 Helt siden innføringen av Reform -94 har andelen som fullfører og består videregående opplæring i løpet av fem år ligget
10 stabilt på rundt 70 %. Venstre mener at det må være et mål å øke denne andelen til 81%, som er snittet for OECD. Mange
11 av dem som slutter uten å ha andre former for sysselsetting, vil erfaringsmessig falle utenfor også på andre arenaer og
12 være overrepresentert blant arbeidsledige og uføre. Å øke gjennomføringen er derfor særdeles viktig både for den
13 enkelte og for samfunnet, og det krever stor felles innsats fra stat, fylke, skole og arbeidsliv.

14
15 Elevene må følges tett opp i de første skoleårene, og skolene har et ansvar for å tilby den spesialpedagogiske
16 kompetansen som er nødvendig for å hjelpe elever som trenger ulike former for tilpasset opplæring. Støttetiltak må
17 settes inn mye raskere enn i dag. For å få til det må prosessen med utredning, vedtak og utforming av tilbud
18 avbyråkratiseres og forenkles. Opplæringsloven må mykes opp for å gi muligheter for reell tilpasset undervisning og for
19 å muliggjøre gode, lokale løsninger.

20
21 På ungdomstrinnet må vi legge opp til en opplæring som er relevant og motiverende for alle elever, både gutter og
22 jenter, og som sikrer at alle har gode nok grunnleggende ferdigheter til å lykkes i alle fag og i arbeids- og utdanningsliv
23 videre.

24
25 Alle barn og unge har rett til skolegang. Det betyr at fylker og kommuner må legge til rette for at alle får et likeverdig
26 tilbud og ikke mister muligheter på grunnlag av funksjonshemming. Kommuner og fylker må kontinuerlig vurdere
27 behovet for å kunne gi spesialundervisning i egne klasser eller ved egne skoler når elever og foresatte ønsker det.

28
29 Mange elever slutter på skolen på grunn av faktorer som har lite med skolen å gjøre, slik som psykisk sykdom,
30 rusproblemer, vanskelige hjemmeforhold, graviditet m.m. Det er derfor viktig at gode støttetjenester er til stede på
31 skolene som et lavterskeltilbud til elever som trenger annen type hjelp og støtte enn det læreren kan gi.

32
33 Venstre vil:

- 34 • Legge til rette for en mer praktisk opplæring i ungdomsskolen.
 - 35 • Etablere solide rådgiverteam på alle skoler med bred kompetanse innen spesialpedagogikk, psykologi og yrkesveiledning.
 - 36 • Styrke PPT og skolehelsetjenesten blant annet ved å gjennomføre en opptrappingsplan med 1 000 nye helsesøstre.
 - 37 • Igangsette en særskilt satsing på forbedret koordinering mellom barnevern, helsetjeneste og skole rundt den enkelte elev som trenger støtte.
 - 38 • Ha flere lærere med spesialpedagogisk kompetanse på hver skole.
 - 39 • Styrke satsningen på frivillige organisasjoner som driver med barne- og ungdomsarbeid bl.a. gjennom Frifond-ordningen.
 - 40 • Styrke samarbeidet mellom skole og hjem i grunn- videregående skole.
 - 41 • Begrense muligheten for å begynne på Påbygningsfag før fullført fagopplæring.
 - 42 • Beholde statlige spesialskoler for sansetapgrupper.
 - 43 • Øke bruken av praksisbrev og lærekandidatordningen for en mer skreddersydd videregående opplæring.
- 47

48 **Videregående opplæring**

49 Erfaringene som er høstet gjennom Kunnskapsløftet bør danne grunnlag for en diskusjon om fornying av videregående
50 skole - både innenfor de studiespesialiserende og de yrkesfaglige utdanningsprogrammer. Det er nødvendig med økt
51 oppmerksomhet både på kvalitet og gjennomføring. Venstre vil derfor vurdere struktur og innhold i samtlige
52 utdanningsprogrammer.

1
2 Venstre vil gjøre yrkesopplæringen mer attraktiv. Det er nødvendig med en rekke tiltak som inkluderer en forsterket
3 rådgivning i ungdomsskolen, tilrettelegging for at flere ungdommer kan få mulighet til å få et realistisk møte med
4 arbeidslivet, stimulerings tiltak for å få arbeidslivet til å ta inn flere lærlinger og lære kandidater, samt sørge for at en
5 yrkesfaglig utdanning gir studiekompetanse til flere studier. Venstre vil også sørge for at elevene får et
6 undervisningsopplegg som er mer relevant for den yrkesutdanningen de har valgt, både i fellesfagene og i yrkesfagene.
7

8 Grunnmodellen i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene med to år på skole og to år i lære kan fungere godt for mange
9 elever og i mange yrkesretninger, men det fungerer ikke for alle. Venstre vil derfor gjennomføre en evaluering av om
10 2+2-modellen egner seg for alle utdanningsprogram. I tillegg vil vi ha mer skreddersøm av utdanningstilbud og utvide
11 bruken av tilpassede ordninger som lærekandidatordningen og praksisbrev.
12

13 Mange videregående skoler har utviklet et godt samarbeid med arbeidslivet. Venstre mener imidlertid at det er mye mer
14 å hente på dette området. Både fylker og kommunen bør ha strategier og planer for hvordan man aktivt skal samarbeide
15 med bedrifter og forskningsmiljøer for å utvikle felles prosjekter og for å hente inn fagkompetanse i undervisningen.
16

17 Venstre vil:

- 18 • Fjerne arbeidsgiveravgiften for lærlinger.
- 19 • Innføre lektor II-stillinger der man kan ha stilling i næringslivet og i skolen samtidig.
- 20 • Forenkle og øke bruken av praksisbrev.
- 21 • Utvikle undervisningsopplegg med mer yrkesretting og relevans i alle fag.
- 22 • Stimulere skolen og næringslivet til å inngå forpliktende samarbeidsavtaler om yrkesopplæring.
- 23 • Etablere flere lære plasser i staten.
- 24 • Skape et bedre regelverk rundt utlysning av anbud, slik at det kommer tydelig frem at bedrifter som har tatt inn
25 lærlinger vil kunne ha et fortrinn.
- 26 • Evaluere «2+2-modellen» og oppdelingen av utdanningsprogram og programområder på Vg1 og Vg2.
- 27 • Innføre behovsprøvd utstyrsstipend i videregående skole.
28

29 **Læreren**

30 En attraktiv og god grunnutdanning er avgjørende for at vi skal få gode lærere, noe som igjen er nøkkelen til en god
31 skole. Da må vi sikre kvaliteten i både grunnutdanningen og i etter- og videreutdanningstilbudene. I dag har vi rundt
32 9000 ufaglærte som jobber i skolen, og disse må få tilbud om kompetanseheving. SSB har anslått at lærermangelen i
33 2020 vil være på ca 11 000 lærere i grunnskolen, derfor må langt flere enn i dag rekrutteres til læreryrket.
34

35 De store kravene som stilles til skolen må føre til at grunnskolelærerutdanningen legges om til en femårig mastergrad
36 med mer faglig fordyping, praksis og spesialisering. Venstre vil opprettholde en differensiert grunnskolelærerutdanning,
37 rettet mot 1. til 7. trinn og 5. til 10. trinn.
38

39 Det er også behov for å heve kvaliteten på den praktisk-pedagogiske utdanningen (PPU), både den ett-årige, som
40 kommer som et tillegg til ferdig grad, og den integrerte lektorutdanningen. Venstre vil at PPU-utdanningen i hovedsak
41 skal forbeholdes studenter som har avsluttet mastergrad.
42

43 Venstre vil gi lærerne både rett og plikt til å fornye og videreutvikle sin fag- og yrkeskompetanse. Ordningen med
44 videreutdanning for lærere må utvides kraftig slik at alle lærere får reelle muligheter til å gjennomføre en formell
45 videreutdanning.
46

47 Rektor skal være skolens pedagogiske leder. Venstre mener at det er skoleeiers ansvar å sørge for at rektorer og andre
48 med lederansvar i skolen får mulighet til å gjennomføre kompetanseheving både i skoleledelse og på fagområder som
49 kan bidra til å styrke ledelsen av skolen. Det er en oppgave for staten å sørge for at det foreligger relevante
50 utdanningstilbud på høgskole- og universitetsnivå.
51

52 Venstre vil:

- 53 • Innføre nasjonale rekrutteringsplaner for å sikre mange nok lærere.

- 1 • Bygge ut ordningen med systematisk videreutdanning for lærere ansatt i grunn- og videregående skole.
- 2 • Øke opptakskravene på grunnskolelærerutdanningen ved å ha krav om karakteren 4 eller bedre i norsk og
- 3 matematikk.
- 4 • Utvide grunnskolelærerutdanningen til fem år slik at det blir rom for mer praksis og mer faglig fordypning.
- 5 • Opprette flere studieplasser og heve kvaliteten ved praktisk-pedagogisk utdanning slik at flere studenter med høy
- 6 fagkompetanse får muligheten til å bli lærere.
- 7 • Kreve at rektor og øvrig ledelse gjennomgår egen utdanning i skoleledelse.

9 Livslang læring

10 Mange mennesker blir stående utenfor arbeidslivet fordi de mangler grunnleggende utdanning, eller fordi de ikke får

11 muligheter til å omstille seg til nye arbeidsoppgaver.

12 Venstre vil ha en full gjennomgang av voksenopplæringstilbudet.

13

14 Det er opprettet samarbeidsavtaler mellom UH-sektoren og større bedrifter om desentraliserte studier for å

15 videreutdanne fagpersonell som det i dag er mangel på. Venstre mener at det bør komme flere slike tiltak - for eksempel

16 for å øke tilgangen på ingeniører i deler av landet.

17

18 Mange som får opphold i Norge som asylsøkere eller av andre årsaker, har problemer med å få arbeid fordi de mangler

19 norskkunnskaper eller en relevant utdanning. Venstre mener at det må komme et tettere samarbeid mellom alle aktører

20 som har ansvar og oppgaver når det gjelder introduksjonsprogrammet, kvalifiseringsprogrammet, arbeidstreningstiltak,

21 arbeidstrening, organisering av praksisplasser og den delen av voksenopplæringen som fører frem til eksamen. Venstre

22 mener at offentlig sektor må bli flinkere til å skaffe praksisplasser.

23

24 Forsøkene med å kombinere grunnleggende norskopplæring med yrkesutdanning i helsefag bør utvides til å også gjelde

25 andre yrkesfag.

26

27 Fagskolene tilbyr korte, yrkesrettede utdanninger som bygger på fag- og svennebrev, autorisasjon eller minst fem års

28 praksis. Fagskolene gir arbeidstakere med grunnutdanning muligheter til en formell videreutdanning. Dette er viktig

29 både for privat og offentlig sektor. Venstre vil spesielt peke på betydningen det har hatt for økt kompetanse i

30 kommunene at hjelpepleiere og helsefagarbeidere kan ta videreutdanning.

31

32 Det er utviklet et bredt fagskoletilbud i privat sektor. Det vil være naturlig at fylker og kommuner søker samarbeid om

33 slike utdanninger fremfor å utvikle parallelle tilbud ved egne skoler. Bransjeskolene må likestilles med øvrige fagskoler

34 når det gjelder kompetanse.

35

36 Folkehøgskolene er et viktig supplement til det øvrige skolevesenet, og bidrar til dannelse, personlig utvikling og nye

37 perspektiver på viktige samfunnsområder.

38 Venstre vil:

- 39 • Sikre et opplæringstilbud for alle som faller utenfor det ordinære arbeidslivet, herunder også asylsøkere.
 - 40 • Forenkle godkjenningen av kompetanse fra andre land.
 - 41 • Støtte desentraliserte utdanningsopplegg fra universitetene som har som formål å gi et distrikt eller en
 - 42 hjørnesteinsbedrift flere fagfolk.
 - 43 • Styrke satsningen på fjernundervisning og desentralisert undervisning.
 - 44 • Bygge ut fagskoletilbudet slik at det åpnes muligheter for formell videreutdanning i flere yrkesfag, gjennom et
 - 45 utvidet samarbeid mellom offentlig og privat sektor.
 - 46 • Gjøre det mulig for folkehøgskoler å gi utdanning på fagskole- eller høgskolenivå.
 - 47 • Likebehandle tekniske og helse- og sosialfaglige fagskoler.
 - 48 • Gi tilskudd til voksenopplæring i svømming.
- 49
- 50

1 **FORSKNING OG HØYERE UTDANNING**

2
3 Kunnskap og kompetanse er det viktigste grunnlaget for demokrati, fremtidig verdiskaping og velferd. Forskning er en
4 forutsetning for ny kunnskap og kritisk tenkning. Derfor er vi avhengig av et utdanningsystem i verdensklasse, som er
5 utformet slik at det sikrer behovet for fremtidig arbeidskraft.
6

7 Opptrappingen av de økonomiske ressursene til forskning og høyere utdanning (FoU) må være forpliktende og
8 langsiktig. For Venstre er det derfor en prioritet å øke den norske forskningsinnsatsen til 3 prosent av
9 bruttonasjonalprodukt (BNP) innen 2020, og å sikre solide grunnbevilgninger til universiteter og høyskoler.
10

11 Forskning foregår ikke bare ved universiteter og høyskoler. Også forskningsinstituttene og næringslivet er en viktig del
12 av norsk forskning. Derfor er det viktig å satse på hele spekteret av institusjoner, og samtidig legge til rette for økt
13 samspill mellom de forskjellige aktørene – både offentlige og private.
14

15 **Forsknings- og utdanningsinstitusjonene**

16 Venstre vil ha flere ledende, internasjonaliserte og mangfoldige forsknings- og utdanningsmiljøer som skal være
17 representert blant de fremste i Europa. Det krever en betydelig økning i bevilgningene til forskning og høyere utdanning,
18 og en avklaring av hvordan fremtidens utdanningssektor i Norge skal se ut. Antall universiteter har økt, og flere
19 høyskoler har signalisert ønske om å oppnå universitetsstatus. Manglende vilje til å definere ansvar for utsatte fag,
20 kombinert med stor overkapasitet i andre fagretninger, har bidratt til å holde tilbake utviklingen i sektoren. Universiteter
21 og høyskoler må legge faglige prioriteringer til grunn for sin utvikling. Venstre vil slippe universitetsstatusen fri, styrke
22 samarbeidet i sektoren og legge til rette for organisatoriske grep i tråd med institusjonenes strategier.
23

24 I en kunnskapssektor som møter stadig sterkere internasjonal konkurranse, er åpenhet og tilgjengelighet stadig
25 viktigere. Formidling om læringsressurser og arbeidet til forskere og studenter er viktige deler av institusjonenes
26 samfunnsoppdrag. For å mangfoldiggjøre forskning og utdanningstilbud vil Venstre opprette en offentlig kvalitetsportal,
27 der institusjonenes resultater gjøres åpent tilgjengelig.
28

29 Institusjonene som har oppnådd universitetsstatus de siste årene har andre økonomiske vilkår enn de eldre
30 universitetene. Dagens finansieringsmodell tar ikke hensyn til at vi har fått nye universiteter med faglig akkreditering
31 som tilsier likebehandling med de gamle, og Venstre mener at disse universitetene må gis et løft gjennom en strategisk
32 økning av basisbevilgningen.
33

34 Den frie forskningen er de høyere forskningsinstitusjonenes fremste fortrinn i rekrutteringen av de beste hodene, både
35 fra inn- og utland. For å være relevante internasjonalt må forskere våge å gå i nye, uprøvde retninger og bruke tiden på
36 forskning, veiledning og undervisning fremfor administrasjon. Det offentlige forskningsinnsats må i størst mulig grad
37 skje gjennom frie bevilgninger og ikke gjennom sentralstyrte programmer eller øremerkede tilskudd til bestemte formål.
38 For å sikre dette må basisbevilgningen økes, samtidig som den resultatbaserte komponenten må åpnes ytterligere opp,
39 slik at institusjonene blir økonomisk belønnet for en større bredde av forskningsinnsatsen.
40

41 Private institusjoner er en stadig viktigere del av det totale tilbudet innen høyere utdanning, og bidrar også til å øke
42 forskningsnivået. Derfor er det viktig at de har gode nok rammevilkår til å være reelle alternativer for både studenter og
43 forskere.
44

45 Venstre vil:

- 46 • Styrke forskningen gjennom økte basisbevilgninger til universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter.
- 47 • Åpne opp den resultatbaserte komponenten, slik at den blant annet belønner samarbeidsprosjekter mellom
48 forsknings- og utdanningsinstitusjonene.
- 49 • Utarbeide forpliktende opptrappingsplaner for rekrutteringsstillinger i FoU-sektoren, som stipendiater og
50 postdoktorer.

- Øke bevilgningene til oppgradering og nyanskaffelser av forskningsmessig infrastruktur, vitenskapelig utstyr og til vedlikehold av bygningsmasse.
- Videreutvikle Sentre for fremragende forskning og opprette flere Sentre for fremragende utdanning.
- Etablere en ordning med kvalifiseringsstøtte for forskningsinstitutter som søker statlig basisfinansiering.
- Gi den enkelte utdanningsinstitusjon frihet til selv å velge styringsform.
- Etablere en tilskuddsordning for statlige tilskudd til infrastruktur i private høyskoler (husleietilskudd).

Næringsrettet forskning

Norges økonomiske vekst avhenger av vår evne til å omsette kunnskap til ny virksomhet. Det må stimuleres til mer nyskaping og kunnskapsoverføring mellom forskning og næringsliv. Fra grunnforskning, anvendt forskning og utvikling kommer det nye ideer som kan gi grunnlag for nye bedrifter.

For Venstre er det viktig at ikke all forskning i næringslivet blir tvunget innom de store FoU-institusjonene, og bedrifter må inspireres til å satse mer på egen forskning og utvikling. Samtidig må FoU-institusjonene mer aktivt oppsøke næringslivet. Staten må legge til rette for dette.

Norske bedrifter og forskningsmiljøer opererer i et internasjonalt miljø. Det er derfor viktig å legge til rette for utenlandsk kompetanse, investeringer og næringsutvikling i Norge. Samtidig må norske forskere stimuleres til internasjonal deltakelse. På den måten kan vi mest effektivt skape lønnsomme, fremtidsrettede bedrifter i Norge og bidra til utvikling av viktig teknologi, for eksempel innen ny fornybar energi.

Venstre vil:

- Styrke SkatteFUNN-ordningen for å stimulere næringslivets forskningsinnsats.
- Gjeninnføre og utvide gaveforsterkningsordningen for private og ideelle gaver til forskning.
- Videreutvikle SFI-ene (Senter for forskningsbasert innovasjon) og NCE-ene (Norwegian Center for Expertise) for å styrke nyskappings- og næringsperspektivene i norsk forskning.
- Styrke de høyere utdanningsinstitusjonenes strategier for å utøve eierskap til forskningsresultater og drive åpen forskningsformidling.
- Forbedre ordningene for utenlandske akademikere som vil forske i Norge og for norske forskere som vil arbeide i utlandet.
- Styrke satsingen på ordningen med nærings-PhD.
- Styrke den næringsrettede forskningen over statsbudsjettet.

Se også ➔ Næring: Kunnskapsbasert næringsutvikling

Studier og studenter

Utdanningsinstitusjonene skal tilby undervisning av høy kvalitet. Den skal være forskningsbasert, og det må stilles krav til pedagogisk kompetanse og fagkompetanse minst tilsvarende avsluttet mastergrad hos alle som underviser. Studentene må tilbys faglig veiledning med klare tilbakemeldinger på alle nivåer i utdanningen.

Forskningsmiljøer med særskilt god undervisning bør belønnes gjennom egne incentivordninger og få status som SFU-er (Sentre for fremragende utdanning).

Venstre vil videreføre gratisprinsippet i høyere utdanning. Studenter skal ikke betale skolepenger på statlige universiteter og høyskoler. Studenter som velger privat høyere utdanning må få en del av lånet til skolepenger som stipend. Dette gjelder særlig der tilsvarende utdanning ikke finnes på offentlige institusjoner.

Studentsamskipnadene, som skal være styrt av studentene selv, skal fortsatt ha det utøvende ansvaret for velferdstilbudet, inkludert studentenes helsetilbud.

Studenters læringsmiljø er i dag i liten grad dekket gjennom lov. Venstre mener at utdanningsinstitusjonene og det offentlige har et ansvar for blant annet å vise fleksibilitet ved fødsel eller sykdom hos studenter og sikre forsvarlig fysisk

1 og psykisk arbeidsmiljø. Venstre vil derfor ha egen lovbestemmelse om læringsmiljø for studenter, slik skoleelever har.

2
3 Venstre vil:

- 4 • Gi ekstra midler til fremragende undervisningsmiljøer for å motivere til økt fokus på undervisning.
- 5 • La utdanningsinstitusjonene selv få lov til å bestemme inntakskriterier og inntakskrav til studiene.
- 6 • Revidere poengsystemet for høyere utdanning, blant annet fjerne tilleggspoeng for ikke-studierelatert virksomhet.
- 7 • Bygge 2500 studentboliger årlig med 30 prosent statlig finansiering.
- 8 • Heve/fjerne kostnadsrammen for studentboliger og øke tilskuddet til nye boligenheter.
- 9 • Sørgje for at studentboliger blir et eget reguleringsformål i plan- og bygningsloven.
- 10 • Prisregulere studiestøtten, og foreslå en innfasing av 11 måneders studiestøtte i løpet av Stortingsperioden.
- 11 • Fjerne formuesgrensen og heve taket på hvor mye studenter kan tjene i året uten å miste studiestøtte.
- 12 • La studentene velge selv om de ønsker halvårlig eller månedlig utbetaling av studielånet
- 13 • Utvide Lånekassens sykelønnsordning til 12 måneder, og la det være mulig å være delvis sykemeldt som student.
- 14 • Gi studenter rett til å ha én fastlege på hjemstedet og én på studiestedet.
- 15 • Innføre egen lovbestemmelse som regulerer studentenes arbeidsmiljø.
- 16 • Gi studenter som følger normert studieløp samme status som arbeidstakere når det gjelder yrkesskadeforsikring.
- 17 • Gi pensjonsopptjening for studier.

18
19 **Internasjonalisering**

20 En satsning på internasjonalisering er avgjørende for å heve kvaliteten på både studietilbudet og forskningen ved våre
21 utdanningsinstitusjoner. At studenter og ansatte studerer eller forsker på utdanningsinstitusjoner i andre deler av
22 verden gir bredere perspektiver i fagdebatter, økt faglig utbytte både for den enkelte og for institusjonen, bedre
23 språkkompetanse i befolkningen og økt forståelse for det globale samfunnet. Styrking av finansiering av studier
24 utenlands vil også gi en reell konkurranse til norske utdanningsinstitusjoner og tvinge fram en bedre kvalitet. Det er bra
25 både for studentene, forskerne, norsk næringsliv og samfunn, og det vil kunne forbedre vår konkurransevne i et stadig
26 mer internasjonalt arbeidsmarked. Det må derfor legges bedre til rette for at norske studenter skal kunne ta hele grader i
27 utlandet, og Venstre vil øke innslaget av internasjonalisering i finansieringssystemet til universitetene og høyskolene.

28
29 Ordningen med kvotestudenter, som tilbyr studenter fra utviklingsland utdanning ved norske institusjoner med støtte
30 fra Lånekassen som ettergis hvis studentene vender tilbake til hjemlandet, har vist seg å fungere veldig godt. Venstre
31 ønsker å utvide denne ordningen ved å etablere flere kvoteplasser.

32
33 Venstre vil:

- 34 • Innføre studiestøtte til første års utdanning i USA, og utdanning i ikke-vestlige land.
- 35 • Likestille stipendandelen til studenter som tar utdanning i utlandet på bachelorgradsnivå med dagens ordning for
36 mastergrads- og delgradsstudenter.
- 37 • Øke muligheten til å ta språkstudier for å kunne gjennomføre et studium i utlandet, fra ett til to semestre.
- 38 • Endre finansieringssystemet for universiteter og høyskoler slik at det gis uttelling for semestre avgitt ved
39 institusjoner i utlandet.

TEMA: MILJØ

KLIMA OG ENERGI

Venstre tar ansvar i klimapolitikken. Fordi kloden trenger det, og fordi fremtidens velstand forutsetter det. Tiltak for å redusere utslippene av klimagasser er den viktigste forsikringen mot klimaendringer. Dersom vi skal lykkes med å stabilisere den globale temperaturøkningen på 2 grader, må de rike landene redusere sine utslipp med 80-95 prosent innen 2050. I praksis betyr dette at Norge må legge om til et nullutslippssamfunn i løpet av 40 år.

Det er vårt forbruk av fossil energi som driver klimagassutslippene oppover. Norge må gå fra å være en fossilnasjon til å bli en fornybarnasjon. Derfor skal den totale utvinningen av olje og gass ikke øke, men over tid reduseres. Gjennom sterk satsing på fornybar energi vil Venstre sikre at Norge opprettholder sin posisjon som energinasjon.

Klimaforliket i Stortinget er bare en forsiktig start på klimaarbeidet. Venstre har mer ambisiøse mål for klimapolitikken: 40 prosent CO₂-reduksjon i Norge innen 2020. Finansieringsordninger, som den norske satsingen på bevaring av regnskog, bør komme i tillegg til, ikke istedenfor, egne utslippskutt. Klima- og forurensningsdirektoratet bør gjennomføre eksempel en klimalov få i oppdrag å gjøre årlige evalueringer av klimapolitikken for å se om det trengs nye tiltak og virkemidler for å nå målet om 15-17 millioner tonn CO₂-reduksjoner innen 2020.

Klimakrisen løses best ved å gradvis erstatte forbruk av fossil energi med fornybar energi. Ved å legge grunnlaget for at fornybar energi i kvantum, pris og anvendbarhet blir konkurransedyktig med fossil energi, sikrer vi både at CO₂-utslippene reduseres og at Norge opprettholder posisjonen som en ledende energinasjon. Forurensningsloven er et viktig verktøy for å redusere utslipp av fossil CO₂, men også avtaler, kvoteplikt og avgifter er viktige virkemidler. Venstre vil at all forurensende industri skal betale for sine CO₂-utslipp. Vi vil ha CO₂-avgift for gasskraftverk både på sokkelen og på land og rense CO₂ der det er mulig.

Olje og gass

Petroleumssektoren står for nesten en tredjedel av norske CO₂-utslipp. Skal vi begrense den globale temperaturøkningen til 2 grader, er det en forutsetning at utvinning og forbrenning av fossile ressurser flater ut og på sikt synker. Av verdens kjente ressurser må ¾ bli liggende i bakken. Petroleumspolitikken må derfor innrettes slik at den er forenlig med en vellykket klimapolitikk. Klimapolitiske hensyn må inngå som en del av beslutningsgrunnlaget når nye petroleumsprosjekter planlegges.

I dag legger konsesjonsrundene føringer for utslippene fra petroleumsindustrien. Venstre vil avvikle TFO-ordningen (tildeling av forhåndsdefinerte områder) i sin nåværende form, og i vilkårene for utlysning av blokker i konsesjonssystemet må det forutsettes at eventuell fremtidig utbygging skal baseres på utslippsfri kraft. Venstre vil heve CO₂-avgiften for oljesektoren og vurdere om kvotesystemet kan styrkes for å stimulere petroleumsindustrien til utslippsreduksjoner i utvinningsfasen.

Venstre vil:

- Sette krav om elektrifisering ved nye utbygginger eller store ombygginger der dette er hensiktsmessig.
- Sette krav om CO₂-fangst og lagring (CCS) fra dag én ved nye konsesjoner til gasskraftverk.
- Realisere demonstrasjonsanlegg for CO₂-fangst på Kårstø og på Mongstad.
- Avskaffe ordningen med gratiskvoter for industri og petroleumsnæringen.
- Gi permanent vern av spesielt sårbare områder, inkludert Svalbard, Jan Mayen, Lofoten, Vesterålen og Senja, Skagerak, Møresokkelen og kystnære områder av Finnmark.
- Avvikle TFO-ordningen i sin nåværende form.
- Avvikle statseide bedrifters involvering i oljesandprosjekter.
- At Norge må ta sitt ansvar for redusert utvinning og bruk av fossil energi.
- At statlige investeringer og subsidier til petroleumsindustrien reduseres og investeres i fremtidsrettede næringer.
- Gjennomgå petroleumsbeskatningen med sikte på å gjøre denne langt mer miljøriktig.
- At norske olje- og gasselskaper som driver virksomhet i utlandet til en hver tid må følge norske miljøstandarder for drift.

- At Statoil må trekke seg ut av tjæresand- og skifer-gassprosjektene i Canada og USA.

Se også ➔ Næring: Olje og gass

Grønt batteri

Venstre vil erstatte fossil energi med ny fornybar energi. Vi vil lage rammevilkår som gjør utvikling av alternative energikilder mer lønnsomt. Norge har store muligheter til å lykkes med å utvikle og ta i bruk ny teknologi innen ny fornybar kraftproduksjon, både på land og til havs. For å lykkes med dette må bevilgningene til forskning på fornybar energi løftes til samme nivå som petroleumsforskningen og på sikt bli høyere. Vi må satse på rekruttering og styrking av fagområder som skal bidra til utslippskutt.

Norge vil på sikt kunne bli en sentral eksportør av fornybar energi til Europa. Venstre mener det er viktig at det utvikles en strategi om hvordan Norge kan bli en svingprodusent (grønt batteri) av fornybar energi til Europa, og ha klare vedtak om hvordan ny, fornybar energi kan erstatte fossil energi.

Venstre forutsetter at linjeføring på land gjøres på en skånsom måte og at det settes av tilstrekkelige midler til å unngå konflikter med naturvern hensyn og reiseliv. Det er ikke aktuelt for Venstre å endre vernestatus for vernede vassdrag. Venstre vil revidere de gamle konsesjonsvilkårene for kraftanlegg, slik at vilkårene blir i tråd med den nye vannforskriften.

Venstre vil:

- Sikre nødvendige oppgraderinger og nyinvesteringer og øke energieffektiviteten i el-nettet.
- Stimulere til at vannkraftverk skifter til nye turbiner og ny teknologi.
- Åpne for at norske vannmagasiner i større grad kan benyttes som effektreserve for vindkraft i Norge og Europa
- Utvikle mulighetene for pumpekraftverk der forholdene ligger til rette for det.
- Utarbeide en samlet plan for havvind.
- Bidra til at et fullskala pilotprosjekt for havvind blir realisert.
- Få på plass flere utenlandskabler.

Se også ➔ Næring: En ny energinæring

Energieffektivisering

Energieffektivisering er avgjørende for å redusere utslipp av klimagasser og sikre fremtidig energiforsyning. Venstre vil satse på økte offentlige støtteordninger for forskning og utvikling innen energibruk som gjør det lønnsomt å investere i energiøkonomisering og klimavennlige løsninger. Nye bygninger skal kreve lite oppvarming og skal være fleksible for ulike oppvarmingsløsninger. Venstre vil satse på utbygging av pluss-hus: bygninger som genererer mer enn de bruker, og i perioder kan produsere et energioverskudd som kan tilføres kraftnettet. Venstre vil gjøre det enkelt å selge overskuddsenergi fra eget hus eller mikrokraftverk til kraftnettet. Venstres mål er å redusere strømforbruket innenlands med 10 TWh innen 2020.

Venstre vil:

- Innføre skattefradrag for energisparende tiltak i eget hjem etter modell fra Sverige.
- Sikre implementering av smarte strømmålere og videre utvikling av fleksible energisystemer (smartgrids).
- Forenkle prosedyrer for offentlig saksbehandling av etablering av små private anlegg for miljøvennlig energiproduksjon.
- Lage en nettopprodusentordning hvor små strømprodusenter motregner produksjon mot eget forbruk.
- Øke støtteordningene gjennom Enova for å ta ut energispareprosjektet i industrien og andre større prosjekter.
- Legge til rette for å lage et marked for energisparekontrakter.
- Stille strengere krav til energibruk og fleksible oppvarmingsløsninger ved større rehabiliteringer, slik at strømforbruket blir lavere enn 100 kWh/m².
- Opprette et tilbud om energisjekk av boligbygg.

- At offentlige nybygg skal ha lavere energiforbruk enn de til enhver tid gjeldende energikrav
- La Enova gi støtte til utbygging av plusshus i alle størrelser.

En moderne industripolitikk

Norge har alle forutsetninger for å videreutvikle oss som industrinasjon. Lange tradisjoner, kunnskap og tilgang på kortreist, fornybar energi utgjør et godt grunnlag for å sikre fremtidig konkurransekraft.

Det viktigste verktøyet for reduksjon av klimagassutslipp i industrien er det europeiske kvotemarkedet. Venstre vil derfor inkludere flest mulig bedrifter i denne ordningen. I tillegg må det satses betydelig på å utvikle teknologiske løsninger som setter industrien i stand til redusere klimagassutslippene. Slik gjør klimapolitikken norsk næringsliv mer konkurransedyktig. Venstre vil styrke klimateknologifondet for industrien og etablere et nytt halvstatlig investeringselskap «Klimatek» for å sikre næringslivet kapital til omstilling og nyskaping i grønn retning. Vi vil også styrke SkatteFUNN-ordningen, som stimulerer til teknologiutvikling og innovasjon ved at ressurser som anvendes av bedriftene kan kvitteres ut gjennom skattesystemet.

Venstre vil gjøre det enklere for industrien å ligge i front på innovasjon, forskning og miljøvennlige produksjonsprosesser gjennom gode ramme- og støttevilkår. Venstre vil styrke og etablere nye ordninger som bidrar til mer miljø- og klimavennlige produksjonsprosesser og produkt. Det er bra for konkurransekraften og miljøet.

Venstre vil:

- Trappe opp klimateknologifondet i tråd med klimaforliket.
- Fjerne alle former for gratiskvoter.
- Opprette et nytt halvstatlig investeringselskap "Klimatek".
- Styrke SkatteFUNN-ordningen, ordningen for støtte til pilotanlegg innenfor miljø og klimateknologi, og øke satsingen på klima og klimarelatert forskning over Norges Forskningsråd og forskningsfondet.
- Realisere et demonstrasjonsprosjekt for fangst og lagring av CO2 (CCS) på et stort punktutslipp i landbasert prosessindustri.
- Få Enova til å rette sine virkemidler for fornybar varme inn mot industrien. Det fossile varmebehovet i industrien bør konverteres til varmepumper og bioenergi.

Transport

Transport sto for 32 prosent av nasjonale CO2-utslipp i 2010. Venstre vil at Norge skal utvikle verdens mest miljøvennlige transportsektor. Fremtidig trafikkvekst i og rundt de store byene må tas av kollektiv, sykkel og gange. Godstransport må overføres fra vei til sjø og bane. Fossilt drivstoff må erstattes av elektrisitet og andre rene energiformer. Tettsteder og byer må bygges omkring kollektivknutepunktene slik at behovet for å eie og kjøre bil reduseres, og at folk kan nyte fleksible, klimavennlige og kollektive transportløsninger.

Venstre vil:

- Stimulere til videre elektrifisering av veitransporten ved å beholde dagens avgifts-, moms- og bomfritak for el- og hydrogenbiler.
- Fjerne moms på leasing av nullutslippsbiler og batterier.
- Opprette flere ladestasjoner for el-biler.
- Øke omsetningspåbudet for biodrivstoff til 10 prosent innen 2020.
- Omgjøre kollektivfelt til miljøfelt og på sikt stille krav om at alle brukere av kollektivfeltet kun kjører på klimavennlig drivstoff.
- Endre engangsavgiften for biler ved å øke CO2-komponenten på bekostning av vekt og effekt.
- Kreve at alle busser i kollektivtrafikken går på klimavennlige drivstoff.
- Øke bevilgningene til videreutvikling av teknologi for å fremme andre generasjons biodrivstoff.
- Fjerne unntak fra CO2-avgift innen transportsektoren.
- Stille strenge miljøkrav i nye fergekonsesjoner og anbud.
- Redusere utslipp fra skipsfart ved regulering av fart og ved å strømforsyning til land.
- Innføre en grønn flyavgift.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51

Se også ➔ Transport og kommunikasjon

Landbruk og bioenergi

Jordbruket i Norge står for litt mindre enn 10 prosent av de totale klimagassutslippene. I all hovedsak er dette lystgass og metangassutslipp. Bruk av husdyrgjødsel til biogass er det enkelttiltaket som kan få de største utslippsreduksjonene fra jordbruket. Venstre vil utarbeide en nasjonal strategi for produksjon av biogass og øke innsatsen for å utvikle bioenergi basert på skogs- og landbruksavfall. Innen 2020 skal 40 prosent av husdyrgjødsel gå til biogassproduksjon.

Bioenergi er en fornybar og CO₂-nøytral energikilde. Derfor er bioenergi viktig i kampen mot klimaendringene. Bioenergi bidrar også til sysselsetting og verdiskaping i distriktene og hindrer gjengroing av kulturlandskapet. En kombinasjon av satsing på bioenergi og andre energiformer i landbruket kan gi verdifulle bidrag til inntektene for norske bønder.

Utslippene fra landbruket henger også sammen med hva som produseres. Produksjon av kjøtt og animalske produkter medfører større utslipp sammenlignet med produksjon av korn, grønnsaker og frukt. Venstre vil stimulere til større produksjon og konsum av vegetabiliske produkter og utvikle den statlige markedsføringen av kjøttprodukter.

Venstre vil arbeide for at fremtidens landbruk er et høyteknologisk landbruk som skåner miljøet og bidrar med sunne kvalitetsprodukter i verdensklasse. Økologisk produksjon skal brukes som et redskap til å sikre god mat, naturmangfold og reduserte klimagassutslipp i landbruket.

Venstre vil:

- Øke investeringsstøtten til bygging av biogassanlegg, både industrielle- og gårdsanlegg.
- Sikre økt uttak og bruk av greiner, topper og annet biomasseavfall.
- Gjenopprette og inkludere tilskudd til grøfting i de regionale miljøprogrammene.
- Stanse all nydyrking i myr.
- Utrede mulighetene for nedpløying av biokull som klimatiltak.
- Etablere regelverk for å forlenge omløpstida med minst 10-30 år før skog hogges.
- Skape insentiver for at lukket hogst blir vanlig metode, da dette i større grad reduserer CO₂-utslipp fra skogsjord etter avvirkning.
- Legge ned opplysningskontorene for kjøtt.
- Øke andelen av økologisk matproduksjon og matforbruk til 17 prosent innen 2020.

Se også ➔ Bærekraftig matproduksjon

Internasjonal klimapolitikk

Norge skal være en pådriver i det internasjonale klimaarbeidet og jobbe for å få på plass en forpliktende klimaavtale etter Kyotoprotokollen. Som et land som har tjent seg rikt på å eksportere fossil energi, må Norge gå foran med egne utslippskutt og klimahjelp til fattige land. Internasjonale satsinger og finansieringsløsninger, som for eksempel Norges arbeid for redusert avskoging i utviklingsland, skal komme i tillegg til, ikke istedenfor egne utslippskutt.

EU er viktig som drivkraft for det internasjonale klimaarbeidet. Derfor er det viktig at Norge aktivt støtter de medlemslandene som er ambisiøse med hensyn til klima. Venstre vil jobbe for å styrke det europeiske klimasamarbeidet og utvide og styrke det europeiske kvotesystemet. Norge skal være en pådriver i arbeidet for å sette en internasjonal pris på CO₂ og utvikle og organisere internasjonale karbonmarkeder.

Venstre vil:

- At Norge skal være en pådriver i arbeidet for en mer ambisiøs og mer omfattende klimaavtale etter Kyoto-perioden.
- At en internasjonal avtale skal stille strengere krav til utslippskutt i de rike landene, samtidig som også utviklingsland må godta utslippsbegrensninger.
- Sikre at en del av oljefondet (SPU) brukes utslippsreducerende- og fornybarprosjekter i utlandet.

- 1 • Opprettholde satsingen på redusert avskoging i utviklingsland, Regnskogsatsingen.
- 2 • Sikre at oljefondet ikke investerer i bransjer og bedrifter som aktivt motarbeider norske miljømål.
- 3

MILJØ

Å ta vare på naturen; jord, luft, vann og det biologiske mangfoldet, er avgjørende for vår eksistens og har verdi i seg selv. Venstre vil ha et samfunn uten forurensing, der ressursene forvaltes til det beste for oss som lever nå – og for fremtidige generasjoner. Venstre vil at Norge skal utvikle miljøteknologi og finne løsninger som også andre kan benytte.

Se også ➔ Kultur og frivillighet: Kulturvern

Fra rød til grønn skatt

Det viktigste generelle miljøvirkemiddelet Venstre vil ta i bruk, er overgang fra skatt på arbeid til skatt på miljøskadelig atferd. Med Venstres skattepolitikk blir det mer lønnsomt å arbeide og investere i norske bedrifter og arbeidsplasser, og mindre lønnsomt med forbruk og forurensing. Venstres skattepolitikk er derfor både bra for miljøet og næringslivet.

Venstre vil:

- Innføre et gjennomgående avgiftssystem på all forurensing og alle miljøgiftige kjemikalier.
- Innføre flere miljødifferensierte satser i skatte- og avgiftspolitikken.
- Avvikle subsidieordninger som fører til naturskadelige effekter og bidrar til å redusere Norges muligheter til å nå nasjonale miljømål og internasjonale forpliktelser.
- Utvikle et grønt regnskap, som uttrykker konsekvenser for natur og miljø. De miljømessige kostnadene ved produksjon, transport, forbruk og avfallshåndtering skal avspeiles i prisene.

Se også ➔ Økonomi: Skatter og avgifter

Naturmangfold

For å sikre det biologiske mangfoldet er det nødvendig å redusere inngrepene i naturen gjennom god forvaltning og økt vern og ved å stanse innføringen og utbredelsen av fremmede arter på land og til havs.

Vern av natur på land

Naturmangfold er den store variasjonen av arter og naturtyper som til sammen danner brikkene i det som utgjør livsviktige økosystemer. Derfor er det dramatisk for livet på kloden at mangfoldet av arter utrykkes i et tempo som er mye raskere enn det som er naturlig. Venstre vil stanse utryddingen av arter og ta hensyn til miljøet i all planlegging og utbygging.

De fleste kjente og truede arter lever i skogen. Hovedårsakene til artsutryddelse er at leveområdene til disse artene ødelegges, endres eller reduseres. Venstre vil styrke skogvernet og sikre det mest verdifulle biologiske mangfoldet i skogene våre. Målet for vernet må være minimum 10% av vern av alle naturtyper. I tillegg må ytterligere 7 % av naturverdiene gis beskyttelse, dels for å sikre biomangfoldet, men også for å følge opp Norges forpliktelser etter Nagoya-møtet i 2010. Venstre vil også kartlegge artsmangfoldet gjennom en ny runde med kommunal kartlegging av naturtyper.

Det er ikke aktuelt for Venstre å endre vernestatus for vernede vassdrag. De viktigste gjenværende ikke utbygde vassdragene bør vurderes for vern for å sikre økologisk representativitet.

For å redusere konflikt mellom husdyr og rovvilt trengs forutsigbar politikk og større lokal forvaltning. I den grad rovdyr og husdyrhold ikke lar seg forene, må Norges forpliktelser til å opprettholde levedyktige rovviltstammer gå foran, kombinert med økonomisk kompensasjon til næringsdrivende som blir berørt.

Venstre vil:

- Sikre levedyktige bestander av de fem store rovviltartene (jerv, ulv, bjørn, gaupe, ørn). Bruke økonomisk stimulans for å redusere sauehold i områder der ulven yngler.

- 1 • Gi erstatning for tapte beitedyr på en måte som stimulerer forebygging av tap.
- 2 • Sikre lokal medvirkningsrett i verneprosesser, grunneiers rett til erstatning og hjelp til omlegging av drift der det er
- 3 nødvendig.
- 4 • Sikre sårbar og spesiell natur og de siste gjenværende store naturområdene gjennom en ny og mer ambisiøs
- 5 verneplan for fastlandet.
- 6 • Etablere flere regionale natur- og kulturparker for å ta vare på natur- og kulturlandskapene og sikre en ansvarlig
- 7 bruk av arealene.
- 8 • Øke skogvernet fra dagens 2 prosent til 5 prosent av skogområdene og sikre at grunneiere får erstatning for tap av
- 9 næringsinntekt.
- 10 • At staten verner all verneverdig skog på statens grunn.
- 11 • Hindre utplanting av fremmede treslag og andre fremmede planter og arter i norsk natur.
- 12 • Opprettholde og styrke vernet av vassdragsnatur.
- 13 • Følge opp forpliktelsen fra FNs konvensjon for biologisk mangfold og lage en konkret handlingsplan for å ta vare på
- 14 vårt biologiske mangfold innen 2015.
- 15 • Avvikle tilskudd til drift i bratt terreng og andre land- og skogbrukstilskudd som svekker biologisk mangfold.

16
17 **Se også ➔ Næring: Landbruk: Genmodifisert mat**

18 19 **Vern av natur ved kyst og hav**

20 Vern i Norge har frem til nå først og fremst handlet om vern på fastlandet. Den neste verneepoken i Norge må sikre det

21 biologiske mangfoldet i sjø og langs kysten. Trusselbildet mot livet i havet er sammensatt. Konflikten mellom ulike

22 næringsinteresser og miljøhensyn blir stadig mer problematisk. Noen av områdene for oljeaktivitet som nå planlegges,

23 er i kystnære områder som også er viktige gyte- og oppvekstområder for fiskebestander. Forvaltningen av hav og

24 vassdrag skal være helhetlig, økosystembasert og kunnskapsbasert.

25

26 Det må gis beskyttelse til havområder, habitater og økosystemer gjennom en marin verneplan for Norge som inkluderer

27 opprettelse av nasjonalparker til havs. Fritidsaktiviteter og yrkesfiske vil fortsatt være tillatt. Venstre vil prioritere gyte-

28 og oppvekstmiljøer for fisk og marine ressurser fremfor olje og gass i forvaltningen av norske havområder.

29

30 Rømt oppdrettslaks er en trussel mot ville laksestammer. I tillegg medfører fiskeoppdrett økt luseproblematikk for

31 villfisk. Derfor vil Venstre innføre et strengt regelverk for hvor mye oppdrett et fjordøkosystem kan tåle. Oppdrett må

32 raskt over i sikre merder, slik at lus, rømming og næringslekkasje til naturlige økosystemer ikke forekommer.

33

34 Venstre vil sikre at gruvedrift og gruvedeponier ikke forringer kyst og hav og vil legge et miljømessig føre-var-hensyn til

35 grunn ved gruvekonsesjoner.

36 Venstre vil:

- 37 • Opprette flere nasjonalparker og verneområder til havs.
- 38 • Innføre vern mot petroleumsaktivitet, inkludert seismikkskyting utenfor Lofoten og Vesterålen, på Møresokkelen og
- 39 Tromsøflaket, og i kystnære havområder utenfor kysten av Sørlandet og Finnmark.
- 40 • Ikke åpne for leteboring eller utlysning av blokker i noe havområde før en samlet forvaltningsplan for de aktuelle
- 41 områdene er utarbeidet.
- 42 • Styrke oljevernberedskap, havariberedskap og overvåking av kystmiljøet.
- 43 • Intensivere kartlegging og nødvendig vern av kaldtvannskorallrev.
- 44 • Sikre vekst i den nordatlantiske villaksstammen.
- 45 • Følge de vitenskapelige rådene for fiskekvoter, og om nødvendig forby fangst av visse arter eller med visse
- 46 redskaper eller i visse områder.
- 47 • Kartlegge det biologiske mangfoldet i sjø i alle kystkommunene.
- 48 • Trappe opp satsingen på havforskning.
- 49 • Gjeninnføre grensen for nærhet til kyst for petroleumsvirksomhet tilbake til 50 km.

50
51
52 **Se også ➔ Næring: Fiskeri: Hav- og kystmiljø**

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52

Miljøgifter

Helse- og miljøfarlige stoffer brukes i alle sektorer. Kunnskapen om mange av disse stoffene er begrenset. De farligste stoffene er de som brytes sent ned i naturen og som forflytter seg over store avstander. Miljøgifter i havet tas opp i næringskjeden og er et stort problem for både mennesker og dyr. Venstre vil arbeide internasjonalt for at de farligste stoffene blir forbudt og stimulere arbeidet med å utvikle mindre farlige og helst ufarlige alternativer – ved økonomiske virkemidler og strengere konsesjoner til industrien. Vi skal gjøre en effektiv innsats for at rydde opp etter tidligere tiders forurensing. Dessuten må vi trappe opp arbeidet for å hindre at nye miljøgifter spres i naturen.

Venstre vil:

- Forby de farligste helse- og miljøgiftige stoffene.
- Forby en rekke hormonforstyrrende stoffer i produkter, som ftalater og flere typer parabener.
- Bedre forbrukerinformasjon om innholdet av miljøgifter i varer.
- Innføre miljøavgift på alle merkepliktige kjemikalier.
- Redusere antallet enkeltkonsesjoner for utslipp til fordel for generelle forskrifter for hver bransje og sikre bruk av best tilgjengelig teknologi og miljøpraksis.
- Styrke Norges internasjonale kjemikaliearbeid og øke omfanget på miljøgiftovervåkning.
- Øke ressursene til forskning på miljøgiftrelaterte tema.
- Øke bevilgningene til sedimentopprydding i norske havner og fjorder.
- Innføre restriksjoner på atomtransport langs norskekysten.
- Fjerne faren for kvikksølvforurensning fra vraket etter U-864 utenfor Fedje.
- Ha strengere krav til gjødsling ved kystnære områder.

Se også ➔ Demokrati og offentlighet: Forbrukerpolitikk

Ressursbruk og avfall

Naturressursene er begrensede. Det er ikke mulig å fortsette med vårt høye ressursforbruk og samtidig tilfredsstille behovet til en voksende befolkning. Derfor må dagens produksjons- og forbruksmønstre legges om. Venstre vil stimulere til produksjon av varer og tjenester med lavest mulig miljøbelastning, fra uttak av råvare til ferdig produkt.

Alt avfall skal gjenbrukes eller resirkuleres innen 2020. Det overordnede målet med avfallspolitikken må være å øke utnyttelsen av avfall som ressurs, samtidig som utslipp av klimagasser og miljøgifter fra avfallet minimeres. Ved en målbevisst bruk av regelverk, avgifter og andre virkemidler vil vi legge til rette for at stadig flere typer avfall kan komme til nytte igjen som råvarer i nye produkter eller i energiproduksjon.

Venstre vil føre en klarere forbrukerpolitikk som gjør det lettere for folk å velge klima- og miljøvennlig, og dermed dyrere å velge varer og tjenester som er skadelige for miljø og klima. Også næringslivet må stimuleres til å velge miljøvennlig. Unødvendig emballasje, dårlig planlegging og logistikk i forbindelse med transport av varer, og eksport av avfallsproblemet til fattige land eller land uten miljøkrav, må motvirkes aktivt.

Venstre vil i størst mulig grad utnytte energien i slam- og kloakksystemet gjennom biogassanlegg der dette er hensiktsmessig.

Venstre vil:

- Stimulere til utvikling av mer ressurseffektive varer og tjenester, blant annet ved økt satsing på offisiell miljømerking.
- En gjennomgang av alle offentlige virkemidler overfor produkter og avfall for å sikre at de stimulerer til energi- og ressurseffektivitet. På sikt skal gjenvinning av avfall nærme seg 100 prosent.
- Innføre merke- og panteordninger for produkter som blir klassifisert som farlig avfall for å sikre innsamling, forsvarlig håndtering og gjenbruk.
- Stimulere til innføring av pante- og returordninger for flere typer varer og emballasje, for eksempel etter modell av retursystemet for glass.

- 1 • Utvide panteordninger for biler til også å gjelde båter, campingvogner, tyngre lastebiler og busser.
- 2 • Sikre innsamling og utnyttelse av metangass og varme fra avfallsanlegg.
- 3 • Sikre at organisk avfall komposteres og/eller gjenvinnes.
- 4 • Rydde opp i gamle fyllinger, forurenset grunn og farlige skipsvrak.
- 5 • Føre en svært restriktiv politikk når det gjelder massedeposering til havs, og på sikt forby dumping av avfall i fjorder.
- 6
- 7 • Avvikle dagens deponier på en miljøforsvarlig måte.
- 8 • Forby utslipp av kloakk fra fritidsbåter.
- 9

10 **Friluftsliv**

11 Alle har rett til naturopplevelser, til å ferdes fritt og til å høste av naturens overskudd. Venstre ønsker at innbyggerne i
12 minst mulig grad må betale for naturopplevelser. Gjennom friluftsliv skapes forståelse for sammenheng mellom
13 mennesker og natur og dermed for de store miljøutfordringene. Norsk natur, allemannsretten og friluftsliv er et grunnlag
14 for reiselivet og har stor betydning for stedstilhørighet og bosettingsmønster.

15
16 Friluftsliv har en helsefremmende effekt gjennom forebygging og ved at den gir gode opplevelser for den enkelte. Alle
17 har lov til å ferdes og oppholde seg i utmarka i Norge. Denne allemannsretten er et gratis fellesgode og en del av vår
18 kulturarv. Flest mulig må få-muligheten til å nyte friluftslivets gleder. Mange steder i landet, særlig i Oslofjordområdet
19 og på Sørlandet, er det et økende press på strandsonen. Her må allemannsretten gå foran andre interesser, og det må
20 være strenge restriksjoner på utbygging. I mer tynt befolkede deler av landet vil tilsvarende strenge restriksjoner ikke
21 stå i forhold til behovet, og være et uønsket hinder for utvikling av lokalsamfunn og næringsliv. I disse områdene må
22 attraktive strand- og kystområder bevares gjennom en langsiktig strandsonopolitikk som ivaretar allemannsretten og
23 sikrer naturverdiene.

24
25 Fjellnaturen er svært sårbar. Hyttebygging fører med seg økt aktivitet og økt belastning på den sårbare naturen. Venstre
26 er bekymret for at økt aktivitet i høyfjellet skal gå på bekostning av viktige naturverdier og vil derfor ha en restriktiv
27 politikk for hyttebygging på høyfjellet.

28 Venstre vil:

- 29 • Sikre folk tilgang til nærfriluftsområder, herunder strandsonen, gjennom bruksavtaler, offentlige erverv av områder
30 og allemannsretten.
- 31 • Stille krav om en samlet strandsonesplan i alle landets kommuner, med lokal frihet, uten sentral overstyring når
32 slike planer først er godkjent.
- 33 • Være svært restriktiv med å tillate hyttebygging over skoggrensen.
- 34 • Ha strenge nasjonale begrensinger for bruken av snøskutere og andre motoriserte terrengkjøretøy og gi
35 kommunene mulighet til å begrense bruken ytterligere.
- 36 • Øke aldersgrensen for at barn kan fiske gratis med stang i elver og vann til 18 år.
- 37 • Oppheve forbudet mot blyhagl i jakt utenfor våtmarkene.
- 38 • Revidere de rikspolitiske retningslinjer i strandsonen for å styrke vern av naturgrunnlag, kulturlandskap og
39 rekreasjonsmuligheter.
- 40 • Sikre en oppdatert nasjonal turkartdatabase, tilgjengelig for alle på nett.
- 41
- 42

43 **Dyrevelferd**

44 Venstre mener dyr har en verdi i seg selv og skal behandles med respekt. Husdyrhold skal ta hensyn til dyrenes naturlige
45 adferd og behov. Å forhindre stress, redsel, skade og smerte hos dyr skal være overordnet alle andre hensyn i forbindelse
46 med slaktning av dyr.

47
48 Forholdene på norske pelsdyrfarmer er helt uakseptable. Venstre vil derfor følge opp Dyrevelferdsmeldingen gjennom å
49 avvikle norsk pelsdyroppdrett.

50 Venstre vil:

- 51 • Ha strengere tilsyn med dyrevelferd, spesielt overfor produksjonsdyr, bruk av forsøksdyr og transport av dyr.
- 52

- 1 • Innføre en standardisert merkeordning for matvarer slik at forbrukere kan få mulighet til å velge ut fra dyrevelferd.
- 2 • Avvikle pelsdyrhold.
- 3 • Fjerne ansvaret for dyrevelferd fra Mattilsynet og utrede muligheten for et eget dyretilsyn.
- 4 • Forby bruk av ville dyr på sirkus.
- 5 • Prioritere investeringer i alternativer til dyreforsøk.
- 6 • Innføre krav til utetid for høns.
- 7 • Arbeide aktivt med å forbedre prosedyrer og arbeidsoperasjoner som berører fiskevelferden for oppdrettsfisk.
- 8 • Legge til rette for økt samarbeid mellom medisinske fagmiljøer for å unngå antibiotikaresistens hos mennesker og
- 9 dyr.

10

11 Lokal miljøforvaltning

12 Norske kommuner har store muligheter til å redusere utslippene av klimagasser, men har ikke den nødvendige friheten
13 for at dette potensialet blir tatt ut. Venstre vil gi større miljøansvar til lokale myndigheter ved å gi frihet til å sette lokale
14 standarder for luft- og vannkvalitet som er høyere enn de statlige minimumsstandardene. Lokale myndigheter skal ha
15 rett til å følge opp lokale kilder til utslipp.

16

17 Lokale myndigheter har ansvar for å redusere lokale utslipp fra landbruk, avløp og industri. I de største byene må
18 luftkvaliteten bedres og støynivået reduseres, særlig gjennom tiltak i transportsektoren. Venstre vil åpne for at
19 kommunene, om de selv ønsker, skal kunne skattlegge bedriftsparkeringsplasser. Mange kommuner mangler
20 miljøkompetente og dedikerte miljøstillinger, noe som er et argument for færre og mer robuste kommuner med større
21 fagmiljøer.

22

23 Venstre vil:

- 24 • Gi frihet til å sette lokale miljøstandarder som er høyere enn de statlige minimumsstandardene og gi myndighet til
25 å følge opp lokale kilder til utslipp.
- 26 • Gi kommunene hjemmel til å innføre lavutslippssoner for å redusere den lokale forurensningen.
- 27 • Gjøre om plan- og bygningsloven til en minimumslov.
- 28 • Styrke støtteordninger for kommuner som gjennomfører klimaplaner og klimatiltak.
- 29 • Gi kommuner myndighet til å stille krav om miljøtilpasset oppvarming til nye boligfelt/næringsområder gjennom
30 reguleringsplaner.
- 31 • Gi kommunene hjemmel til å fastsette minimumspris på parkering for kommersielle parkeringsplasser i byer og
32 tettsteder.
- 33 • Stimulere til bildelingsordninger og bilkollektiv.
- 34 • Stimulere bedrifter til å tilrettelegge for økt andel arbeidsreiser med kollektivtransport, sykkel og gang.

35

36 Internasjonale miljøtrusler

37 Mange av de store miljøproblemene trenger internasjonale avtaler for å bli effektive. Venstre vil at Norge skal fortsette å
38 være et foregangsland i internasjonale fora for å få på plass brede, internasjonale avtaler der også utviklingslandene er
39 inkludert.

40

41 Venstre ser alvorlig på faren for at radioaktivt avfall kan forurense havet og vil derfor øke innsatsen for å få stanset
42 gjenåpningen av THORP-anlegget på Sellafield. Venstre mener risikoen for radioaktiv stråling fra Russland må reduseres
43 og på sikt fjernes. Vi vil spesielt arbeide for at det ryddes opp i det russiske atomavfallet og at planene om å importere
44 kjernefysisk avfall fra andre land skrinlegges.

45

46 Venstre vil:

- 47 • Arbeide for langt strengere miljøforpliktelser for industrilandene, samtidig som internasjonale miljøavtaler også må
48 gjelde for utviklingslandene.
- 49 • Stenge ned Sellafieldanlegget.
- 50 • Redusere og på sikt fjerne miljøtruslene fra Russland, som for eksempel radioaktive kilder.
- 51 • Ha et forpliktende internasjonalt samarbeid for å sikre en rettferdig og bærekraftig forvaltning av vannressurser.

52

1 **Se også ➔ Klima og energi: Internasjonale klimaavtaler**

2

1 **TRANSPORT OG KOMMUNIKASJON**

2 Norge trenger et forutsigbart og effektivt transportsystem. Et godt transporttilbud er viktig for å skape robuste bo- og
3 arbeidsmarkedsregioner. Venstre vil satse på et nytt og effektivt jernbanenett rundt og mellom de store byene. Vi vil
4 bygge ut helhetlige transportløsninger for godstransport innenlands og ut av Norge, slik at vei, sjø og bane kombineres
5 på mest mulig kostnads-, energi- og miljøbesparende måte.

6
7 Venstre vil legge til rette for at flest mulig bruker kollektivtransport. Samtidig må vi sikre god fremkommelighet i de
8 deler av landet der vei er eneste alternativ. Transportbehovet må reduseres gjennom god planlegging av byer og
9 tettsteder. All trafikkvekst i og rundt de store byene skal tas av gange, sykkel og kollektiv.

10
11 Venstres mål er en utslippsfri transportsektor. Norge må utvikle en konkret plan for hvordan utslippene kan reduseres år
12 for år. Derfor vil Venstre trappe opp satsingen på jernbane, annen kollektivtransport og nullutslippskjøretøy. Venstre vil
13 satse på biodrivstoff, elektrisitet og hydrogen som energibærere i transportsektoren.

14
15 Venstre vil legge om måten store samferdselsprosjekter planlegges og finansieres på. Venstre er positive til bruk av
16 konkurranse og markedsmekanismer og vil stille strenge miljøkrav i alle offentlige anbud og konsesjonsutlysninger.

17 18 **Kollektiv og byutvikling**

19 Å reise kollektivt gir mindre utslipp og krever mindre plass enn biltrafikk, men for at flere skal reise kollektivt trengs det
20 bedre kapasitet, reisetid og frekvens over hele landet. I møte med befolkningsvekst og forurensing, må folks
21 transportvaner i byene endres. Trafikkveksten i og rundt de største byene må tas av de miljøvennlige transportformene.

22
23 I de største byområdene vil Venstre satse på utbygging av skinnegående løsninger som T-bane og trikk. I og rundt de
24 større byregionene er også jernbanen viktig. Venstre vil forbedre togtilbudet, i form av hyppigere avganger, punktlig og
25 raske tog og sitteplass til flere.

26
27 For at flest mulig skal kunne reise kollektivt, må kommuner, fylker og stat spille på lag slik at nye boligområder, butikker
28 og arbeidsplasser plasseres nær kollektivknutepunkt og stasjoner.

29
30 Effektene av kollektivsatsing er størst dersom dette kombineres med ulike trafikkreduserende tiltak som kjøprising, økte
31 parkeringsavgifter eller økte drivstoffpriser. Venstre vil gi økonomisk belønning til byer, fylker og transportetater som
32 når sine miljømål, og gi stor frihet til å ta i bruk virkemidler som sikrer at målene nås.

33 Venstre vil:

- 34 • Gi kommuner frihet til å bruke rushtidsdifferensiering og andre nødvendige virkemidler for å nå miljømål for
- 35 transportsektoren.
- 36 • Gi kommunene incentiv til å tilrettelegge løsninger for innfartsparkering (Park & Ride) ved knutepunkt for offentlig
- 37 kommunikasjon.
- 38 • Opprette egen post på statsbudsjettet til planlegging, investering og drift av kollektivtrafikk i storbyregionene der
- 39 staten tar femti prosent av utgiftene ved store prosjekter.
- 40 • Øke belønningsordningen for kollektivtrafikken til en milliard kroner i året.
- 41 • Utvide belønningsordningen til å gjelde flere byer og byområder.
- 42 • Gi storbykommunene frihet til å velge om de vil overta ansvaret for kollektivtransport.
- 43 • Legge miljøkrav til grunn for all statlig samferdselsinnsats i byområder.
- 44
- 45

46 **Syklister og fotgjengere**

47 At flere sykler og går styrker både folkehelsen og miljøet. Venstre vil legge bedre til rette for gående og syklende over
48 hele landet. Venstre vil doble bevilgningene til sykkelveier og bedre drift og vedlikehold, samt sette i gang informasjon
49 og kampanjer for å øke antallet syklende på norske veier.

Venstre vil:

- Innføre en egen statlig belønningsordning for utbygging av gang- og sykkelveinett, der kommunale satsinger utløser statlige midler.
- Satse langsiktig og forpliktende på utbygging av sammenhengende gang- og sykkelveinett.
- Tilrettelegge for bedre by- og tettstedsplanlegging slik at det blir lettere å erstatte daglig bilbruk med sykkel og gange.

Jernbane

All transportvekst i og mellom de største byene i Sør-Norge bør i fremtiden skje med jernbane og kollektivtrafikk. Dagens jernbane er svingete og gammel, preget av ustabilitet, tekniske feil og klimatiske påkjenninger. Venstre vil derfor ruste opp dagens baner og bygge nye og mer konkurransedyktige traseer. Venstre vil at jernbanen skal være ryggraden i transportsystemet, både for nærtrafikk, fjerntrafikk og godstrafikk. Vi mener dobbeltspor fra Oslo til Halden, Skien og Lillehammer (Intercity-triangelet) og banebygging rundt de største byene er første etappe i et moderne jernbanenett mellom landsdelene i Norge, både for person- og godstransport. Et moderne dobbeltspor på Østfoldbanen er første etappe av høyhastighetsbane til Europa.

De positive effektene av jernbaneutbygging blir større dersom kommunene legger til rette for mer togtrafikk. Byer og tettsteder må bygges rundt stasjonene, som bør ligge i eller nær sentrum. Venstre mener staten bør inngå avtaler med kommunene, der staten forplikter seg til jernbaneutbygging, mens kommunene forplikter seg til en miljø- og jernbanevennlig arealpolitikk.

For at jernbanen skal være konkurransedyktig må reisetiden bli betydelig kortere enn i dag. Utbyggingen av jernbanen må derfor skje i form av dobbeltspor tilrettelagt for høye hastigheter. Nye dobbeltspor vil gi flere, raskere og mer punktlig tog.

Både av hensyn til næringsliv og klimaet prioriterer Venstre å øke kapasiteten for godstransport på jernbane. Det er behov for effektive terminaler og sterkere insentiver for å få mer transport over på bane.

Det er viktig at Jernbaneverket prioriterer og investerer forretningsmessig. Jernbaneverket skal som byggherre ha frihet til å gjennomføre store utbygginger mest mulig sammenhengende, med utbyggingen satt ut på anbud.

Venstre vil:

- Tredoble investeringene til jernbanen ut fra dagens nivå.
- Utvikle togtilbudet for lokaltogtrafikken rundt byene, for eksempel oppgradere strekningen Bergen-Voss, og legge til rette for dobbeltspor der det er naturlig.
- Bygge et jernbanenett tilrettelagt for høye hastigheter og halvtimesfrekvens i Intercity-triangelet innen 2025.
- Sørge for at reisetiden fra Oslo til endepunktene i Intercity-triangelet (Lillehammer, Halden, Skien) ikke skal være mer enn 90 minutter i 2025.
- Modernisere og bygge ut det eksisterende jernbanenettet mellom de store byene i Norge, inkludert sammenkobling av Sørlandsbanen og Vestfoldbanen.
- Gjennomføre konseptvalgutredning for fjernstrekningene mellom Oslo og Bergen, Trondheim, Stavanger, med sikte på byggestart for høyhastighetslinjer.
- Bygge en ny jernbanelinje mellom Oslo og Hønefoss.
- Oppgradere linjene mot Stockholm og Gøteborg/København som start på høyhastighetsbaner.
- Prioritere krysningsspor, godsterminaler og andre tiltak på jernbanen som styrker kapasiteten for godstransport.
- Opprettholde systemet med konkurranse for godstransport på jernbane.
- Konkurranseutlyse drift av persontransport på flere jernbanestrekninger der det er hensiktsmessig, med krav om høyere avgangsfrekvens der det er mulig.
- Fortsette å bruke Gjøvikbanen som pilotstrekning for forsøk med tog og jernbane, hvor neste anbudsperiode (2016-2026) brukes til å konkurransesette også drift og investeringer.
- Omorganisere Jernbaneverket for å tilrettelegge for mer konkurranse i investeringer, drift og vedlikehold på jernbanens infrastruktur.

3 **Bil og vei**

4 Venstre mener gode veier er viktig for god fremkommelighet mellom regionene for økt verdiskaping, utvikling av
5 levedyktige distrikter og for å dekke næringslivets transportbehov. Stamveinettet må få høyere standard. Venstre jobber
6 for at det ikke skal forekomme ulykker med drepte eller hardt skadde i trafikken. Trafikksikkerhet handler i stor grad om
7 den enkelte trafikants holdninger og atferd. De fleste ulykker skyldes rus, høy fart, trøtthet og dårlige trafikkferdigheter.
8 Det er derfor viktig å påvirke bilisters holdninger slik at kunnskap og forståelse om risikofyllt kjøring øker. For å få ned
9 tallet på antall drepte og skadede i trafikken, er det nødvendig å innrette transportsystemet slik at det fremmer
10 trafikksikker atferd og samtidig beskytter mot fatale konsekvenser av farlig kjøring. Venstre vil prioritere
11 investeringstiltak som forhindrer ras, møteulykker, utforkjøring og ulykker med påkjørsler av fotgjengere og syklistene.

12
13 Venstre mener bompenger er en nødvendig og rettferdig måte å delfinansiere veistrekninger på, og vil sørge for at
14 utarbeides en felles bombrikke for bompenger i Norge.

16 Venstre vil:

- 17 • Bidra til prosjektfinansiering av helhetlige "veipakker" som sikrer næringslivets behov gjennom offentlig/privat
- 18 samarbeid (OPS), spleiselag som inkluderer næringslivsbidrag og brukerbetaling i tillegg til statlige bevilgninger.
- 19 • Prioritere en forsert utbygging av kyststamvei Stavanger-Bergen-Ålesund-Trondheim og tilgrensende veinett,
- 20 inkludert fergefri E-39.
- 21 • Prioritere utbedring av gjenværende flaskehals og dårlige partier på E6 nord for Trondheim.
- 22 • Intensivere bruken av midtrekkverk på ulykkesutsatte to- og trefeltsveier.
- 23 • Bedre vedlikeholdet av det mest trafikkerte veinettet.
- 24 • Øke kontrollaktiviteten og ha mer politi langs veiene.
- 25 • Innføre alkoholås i busser, ferjer og annen yrkestransport.
- 26 • Utarbeide en offentlig kvalitetsportal for trafikkskoler.
- 27 • Endre bilavgiftene slik at forbruk av ikke-fornybart drivstoff skattlegges høyere og eie av bil lavere.
- 28 • Bevare fordelene for nullutslippsbiler til minimum 2020.

30 **Luft- og sjøfart**

31 Luftfarten spiller en viktig rolle for en balansert bosetting og næringsutvikling i Norge, ikke minst i Nord-Norge og på
32 Vestlandet. Samtidig er klimagassutslippene fra luftfarten stigende. Venstre ønsker at mer trafikk på sikt skal overføres
33 fra luft til bane, slik at utslippene fra flysektoren reduseres. Vi stiller også krav om at luftfarten tar i bruk best
34 tilgjengelig teknologi for å redusere utslippene fra forbrenning av drivstoff.

35
36 Venstre vil doble mengden gods som transporteres på sjø og bane innen 2020 og halvere sjøtransportens utslipp. Venstre
37 vil ha også en mer helhetlig tilnærming til sjøfartens infrastruktur.

39 Venstre vil:

- 40 • Innføre en grønn flyskatt.
- 41 • Kreve konkurranseutsetting av flyvelederfunksjonen.
- 42 • Innføre nye virkemidler for utvikling og innfasing av lavutslippsfartøy og satse sterkt på sjøtransport, blant annet
- 43 gjennom økte bevilgninger til havner og farleder, og en særskilt prosjektfinansiering av Stad skipstunnel.
- 44 • Gjennomgå lostjenesten for å finne en fornuftig balanse mellom kostnader og sikkerhet.
- 45 • Endre avgiftssystemet for godstransport slik at miljøtilpasset sjøtransport belønnes, ikke straffes med høyere
- 46 brukerbetaling enn veitransport som i dag.
- 47 • Stille krav om lav- eller nullutslippsferjer i nye ferjekonsesjoner.
- 48 • Igangsette planlegging og prosjektering av terminaler for effektiv omlasting mellom skip og jernbane.

1 **Finansiering og planlegging av infrastruktur**

2 For å realisere store infrastrukturprosjekter er det behov for nye måter å planlegge, finansiere og gjennomføre utbygging
3 på. Det er behov for betydelig økte bevilgninger, mer forutsigbar finansiering og utbygging av lengre strekninger av
4 gangen, ikke oppdeling i små delstrekninger. Ved å organisere utbyggingen riktig kan vi få mer ut per investerte krone.
5 Det gir økonomiske besparelser, bedre fremdrift og større sannsynlighet for fullføring innen tidsrammen.

6
7 Venstre mener det bør etableres prosjektorganisasjoner i form av statlige utbyggingsselskap med helhetlig ansvar for
8 planlegging og fullføring av store infrastrukturprosjekter, spesielt for jernbanen. Utbyggingsselskapene bør ha
9 forpliktende milepæler for fullføring av ulike planprosesser og utbygginger, og utstyres med de nødvendige ressurser for
10 å kunne holde disse fristene.

11
12 Venstre ønsker også å åpne for større konkurranse om oppdragene for å tiltrekke utenlandske entreprenører, for å
13 avlaste norsk anleggsbransje og hindre kostnadsvekst. I perioder med innstramminger i statsfinansene ellers i Europa
14 gjør også store prosjekter det mulig for Norge å bidra til sysselsetting av ledige anleggsarbeidere og bruke utstyr fra
15 andre europeiske land.

16 Venstre vil:

- 17 • Opprette en egen prosjektorganisasjon for gjennomføring av InterCity-prosjektet.
- 18 • Innføre en obligasjonsmodell for å finansiere store infrastrukturprosjekter. Staten skal kunne utløse obligasjoner til
19 enkeltpersoner, bedrifter, livselskaper, investorer og pensjonskasser.
- 20 • Utrede muligheten for lokal medfinansiering av store infrastrukturprosjekter, som parkeringsavgift, drivstoffavgift,
21 veiprising og bompenger.
- 22
- 23

TEMA: NÆRING

NÆRINGS LIV

Et mangfoldig og nyskapende næringsliv er avgjørende for at det norske velferdssamfunnet skal kunne opprettholdes og utvikles i en stadig mer globalisert økonomi. For å sikre næringslivet internasjonal konkurransekraft vil Venstre føre en økonomisk politikk som støtter opp under konkurranseevnen for eksportrettede næringer.

Kjernen i Venstres næringspolitikk er gode generelle rammevilkår for alle deler av næringslivet, en målrettet innsats for utvikling av flere kunnskapsbedrifter gjennom utdanning, forskning og nyskaping, tilgang på risikokapital samt bedre sosiale rettigheter for dem som vil skape en arbeidsplass for seg selv og flere.

En liberal og fremtidsrettet næringspolitikk handler også om et mer fleksibelt arbeidsliv, mindre byråkratisk arbeidsinnvandring og et skattesystem som stimulerer til arbeid, til investering i gode ideer og til mer miljøtilpasset adferd. Et skatteskifte fra rød til grønn skatt er en sentral del av en slik politikk. Venstre vil vri beskatning fra arbeid til skatt på forbruk og miljøskadelig atferd. Det skal bli mer lønnsomt å arbeide og investere i norske bedrifter og arbeidsplasser, og mindre lønnsomt med miljøskadelig forbruk og forurensing.

Selvstendig næringsdrivende og små bedrifter

Venstre vil ha et mer nyskapende Norge. Vi trenger mange flere nye bedrifter i fremtiden for å sikre velferden for kommende generasjoner. Hovedgrepene for å få til flere nyetableringer er å forenkle hverdagen for næringslivet, sikre at det offentlige virkemiddelapparatet stimulerer til omstilling og nyskaping, og ha et skattesystem som stimulerer til investering og eierskap i norske bedrifter og arbeidsplasser.

Det er et selvstendig mål for Venstre at flere starter egen bedrift og at flere bestemmer over egen arbeidsdag. Samfunnet skal slippe til dem som tør å satse og som tør å tro på egne ideer. Å legge til rette for selvstendig næringsdrivende og et mangfold av små bedrifter er også viktig av hensyn til maktspredning i økonomi og samfunn.

Venstre vil:

- Innføre et næringsfradrag på linje med minstefradrag for selvstendig næringsdrivende.
- Gi aleneansatte i egne selskaper samme skattefradrag for innbetaling til egen tjenestepensjon som alle andre.
- Gjøre det enklere å ansette nummer to i en bedrift, blant annet ved å tillate midlertidige ansettelse og redusere rapporteringsbyrden og rapporteringsplikten.
- Heve beløpsgrensene for oppgaveplikt (årlig mva-oppgave) til 2 mill. kroner.

Forenkling for næringslivet

Det anslås at skjemaveldet koster næringslivet om lag kr 50 milliarder kroner i administrativ ressursbruk. Venstre ønsker å frigjøre tid til skapende arbeid gjennom en systematisk satsing på forenkling av regelverket næringslivet må etterleve.

Venstre vil:

- Opprette et regelråd som gjennomgår alle nye lover og regler for å unngå økte administrative byrder for næringslivet.
- Sette konkrete, tallfestede mål for arbeidet med forenkling, og pålegge departementene å sørge for forenklingsarbeid innenfor sine respektive sektorer.
- Gjennomføre en forenkling og modernisering av aksjeloven.
- Forenkle all innrapportering slik at all statistikk fra bedriften kan leveres på ett sted.
- Endre bestemmelsene om oppbevaringsplikt for regnskapsdokumenter.
- Etablere sikker toveis kommunikasjon mellom stat og næringsliv, "Altut".

1 **Organiseringen av virkemiddelapparatet**

2 Venstre vil redusere kompleksiteten i det offentlige virkemiddelapparatet mot næringslivet. Venstre vil foreta en samlet
3 gjennomgang av Innovasjon Norge og andre deler av det offentlige virkeapparatet, med sikte på betydelige forenklinger
4 og forbedringer.

5
6 Offentlige virkemidler skal være tydelig på om de er målrettet mot nyskaping for gründere og bedrifter over hele landet,
7 eller om virkemidlene har som hovedhensikt å sikre bosetting. Venstre mener et viktig tiltak for å oppnå dette er å dele
8 Innovasjon Norge i to ulike enheter, hvor den ene delen skal være en målrettet nyskappingsdel for gründere og bedrifter i
9 hele landet, mens den andre delen skal være et virkemiddelapparat for bosetting og distriktsutviklingspolitiske formål.

10 11 Venstre vil:

- 12 • Utvide stipendordninger for dem som ønsker å etablere studentbedrifter.
- 13 • Overføre ansvaret for selskapslovgivningen fra Justisdepartementet til Nærings- og handelsdepartementet.
- 14 • Samordne de regionale distriktsutviklingsfondene.
- 15 • Øke satsingen på entreprenørskap i skolen og styrke samarbeidet mellom forskningsmiljøer, næringsliv og skole.

16 17 **Kunnskapsbasert næringsutvikling**

18 Et viktig element i en god næringspolitikk er å satse på forskning, nyskaping og kompetanseheving i det eksisterende
19 næringslivet. Venstre vil ha enkle, byråkratiske ordninger som belønner dem som tør satse. Mye av nyskapingen som
20 drives i dag, skjer innenfor etablert næringsliv. Mange gode ideer blir imidlertid aldri realisert. Dette vil Venstre endre
21 ved å innføre skattestimuli til bedrifter som driver aktiv knoppskyting, etter modell av SkatteFUNN-ordningen.

22
23 Venstre vil sikre bedre tilgang til risikovillig kapital for gründere både gjennom det offentlige virkemiddelapparatet, og
24 gjennom skattestimulans for private investorer.

25
26 Venstre vil ha en forhåndskvalifisering av investorer, såkalte forretningsengler, som gjør at en et nystartet selskap som
27 får en sertifisert investor til å gå inn i selskapet de første månedene automatisk får et stipend som er likt 100% av
28 investert sum, mellom kr 0,7 og 1,5 mill. kroner. Denne ordningen vil gjøre det mer interessant å investere i den kritiske
29 første tiden. Det vil også sikre gründeren profesjonell evaluering og nettverk.

30
31 Venstre vil etablere en KapitalFUNN-ordning etter modell av SkatteFUNN for å stimulere til at investorer med kapital og
32 kompetanse går inn i prosjekter. Det betyr at man får skattefradrag tilsvarende 20% av summen en går inn med,
33 avgrenset til inntil 500 000 kroner per person. Ordningen skal og gjelde for gründeren. Hvert foretak kan ha inntil tre
34 kapitalinnskytere med skattefradrag.

35
36 I tillegg vil Venstre erstatte nåværende tilbud på risikolån og garantier gjennom Innovasjon Norge med et offentlig
37 forsterket mangfold av private risikokapitalfond (venturefond). Hovedregelen er at det offentlige tilfører kapital til
38 kvalifiserte venturefond på 50/50 basis (staten 40 prosent, kommunene 10, private 50), med et tak på offentlige
39 innskudd på 100 mill. kroner per fond.

40
41 En av de viktigste forutsetningene for kreativitet i næringslivet er at skatten på arbeid ikke blir for høy. Høy
42 marginalskatt på arbeid straffer den høyt utdannede og velkvalifiserte arbeidskraften som Norge trenger mer av. Lavere
43 skatt på arbeid betyr at kjøp av tjenester, kunnskap og opplevelser kan konkurrere med kjøp av materielle forbruks-goder.
44 Mindre skatt på arbeid vil for eksempel bety bedre vilkår for det kulturbaserte næringslivet som nesten utelukkende har
45 kostnader knyttet til lønn.

46 47 Venstre vil:

- 48 • Øke satsing på forskning generelt, og næringsrettet forskning spesielt. Gjeninnføre skattefradrag til ulønnet
49 forskningsinnsats i SkatteFUNN-ordningen og heve øvrige begrensninger.
- 50 • Innføre et eget skattefradrag for bedrifter som driver aktiv knoppskyting etter modell av SkatteFUNN-ordningen.
- 51 • Innføre adgang til såkalt konkursbeskyttelse etter modell av USAs "Chapter 11".
- 52 • Legge til rette for et mer fleksibelt arbeidsliv ved økt adgang til midlertidige ansettelser og overtid.

2
3 **Faktaboks: Chapter 11**

4 *Chapter 11 er et avsnitt i konkurslovene i USA. Det omhandler en rett et selskap eller en person har til å søke*
5 *reorganisering av (selskapets) aktiva.*
6

7 **Eierskap**

8 Norske bedrifter trenger eiere som tilfører økonomiske ressurser, nettverk, markedstilgang og kompetanse. Venstre vil
9 sikre norsk eierskap i næringslivet gjennom å styrke det private spredte eierskapet. Det bør både skje gjennom avvikling
10 av den særnorske formuesskatten, fjerning av arveavgiften, og ved at staten selger seg ned i og på sikt ut av andre
11 selskaper enn de som er nødvendige for å sikre strategisk tilgang til norske naturressurser og nødvendig infrastruktur.
12

13 Fellesskapets interesser vil vanligvis ivaretas bedre ved å bruke lovverk, rammebetingelser og kontrollmyndighet enn
14 gjennom ensidig statlig eierskap. Statlig eierskap er konkurransevridende, og kan være et direkte hinder for en
15 fremtidsrettet næringspolitikk. Staten som eier blir bundet opp av sterke særinteresser og blander roller som eier,
16 utformer av rammevilkår og kontrollør. Det som er bra for de store statlig eide selskapene, er ikke nødvendigvis bra for
17 Norge.
18

19 Venstre vil:

- 20 • Redusere det statlige eierskapet i næringslivet.
21 • Samle statlig eierskap for selskap som er i konkurranse og under offentlig regulering i Nærings- og
22 handelsdepartementet.
23 • Flytte Investinors portefølje til et spisset Innovasjon Norge og ett nytt investeringselskap, "Klimatek".
24 • Styrke ansattes mulighet for medeierskap i egen bedrift gjennom å øke den skattefrie rabatten.
25 • Fjerne arveavgiften for å gjøre generasjonsskifte lettere.
26 • Redusere og på sikt fjerne formuesskatten, slik at norske investorer som ønsker å investere og eie i Norge ikke har
27 dårligere vilkår enn utenlandske eiere.
28 • Sikre konkurranse på like vilkår mellom offentlige og private virksomheter ved blant annet å få en nøytral
29 merverdiavgiftsordning i statlige virksomheter.
30

31 **En ny energinæring**

32 Som en del av Venstres samlede strategi for gradvis å erstatte olje- og gassutvinning med produksjon av ren, fornybar
33 energi, vil vi stimulere dagens næringsklynger rundt olje- og gassindustrien til å flytte investeringer og kompetanse over
34 til fornybar energi og annen fremtidsrettet næringsaktivitet. I fremtiden må produksjon av fornybar energi og eksport av
35 fornybare energiløsninger være vesentlige bidragsyttere til utvikling av velferdsstaten.
36

37 Norge har komparativt fortrinn på og store muligheter til å lykkes med å utvikle og ta i bruk ny teknologi innen ny
38 fornybar kraftproduksjon, både på land og til havs. For å få dette til, trengs økt forskningsinnsats og bedre rammevilkår
39 for utvikling av fornybare energikilder og klimatilpasset kraftteknologi. Bevilgningene til forskning på fornybar energi
40 må som et minimumskrav løftes til samme nivå som petroleumsforskningen, og på sikt bli betydelig høyere. Venstre vil
41 stimulere næringslivet til å satse mer på investeringer i ny fornybar energi, blant annet ved å knytte klare forpliktelser
42 til konsesjoner for olje- og gassproduksjon.
43

44 Venstre vil:

- 45 • Opprette et statlig investeringselskap som skal investere i klimateknologi, klimagründere og miljøriktig omstilling
46 av eksisterende næringsliv.
47 • Utarbeide en forpliktende plan for elektrifisering av eksisterende olje- og gassanlegg, i kombinasjon med planer for
48 vindmøller til havs.
49 • Opprette et nasjonalt verdiskapingsprogram, i samarbeid med næringslivet, for utvikling av marine fornybare
50 energikilder, der staten bidrar med en økning i bevilgningene til forskning på fornybar energi.
51 • Stimulere til og utvide hydrogensatsing slik at Norge kan ligge i front på anvendelse av hydrogen som energibærer i
52 transportsektoren.

- 1 • Stimulere til anvendelse og produksjon av solcelle- og soloppvarmingsteknologi.
- 2 • Øke saksbehandlingskapasiteten slik at mini-, mikro og småkraftverksøknader behandles raskere.
- 3 • Utarbeide et nytt regelverk og skatteregime som stimulerer til mer vindkraft (naturressursskatt og
- 4 konsesjonsavgift).
- 5 • Øke satsingen på pilotanlegg innen fornybar energiproduksjon, slik som havvindmøller, saltkraft, tidevannsenergi
- 6 og bølgekraft.
- 7 • Lage et eget bioenergiprogram i regi av Enova.
- 8 • Øke CO₂-avgiften på fossile energiformer, og fjerne dagens fritak.
- 9 • Gi fornybar energiproduksjon like skatteregler som i Sverige.

10
11 **Se også ➔ Klima og energi: Grønt batteri**

12 13 **Olje og gass**

14 Petroleumsnæringen er Norges største næring, og er den vesentligste økonomiske bidragsyteren til utvikling av

15 velferdsstaten. Det skjer en betydelig utvikling og kunnskapsoppbygging i næringen gjennom produksjon, drift og

16 vedlikehold av installasjoner både onshore og offshore, og gjennom utforskning, forskning, leting, geofysikk, geologi og

17 undervannsteknologi som etterspørres over hele verden. Norske bedrifter og kompetansmiljøer er svært

18 konkurransedyktige, og til dels verdensledende på disse områdene.

19

20 Samtidig har petroleumsnæringen en lønnsnevne, og store rekrutteringsbehov, som gjør at mennesker velger utdanning

21 og arbeid rettet mot denne næringen. Dette er, og vil i tiltakende grad kunne være hemmende for utviklingen og den

22 nødvendige omstillingen norsk næringsliv står overfor.

23

24 Konflikten mellom petroleumsnæringen og fiskerinæringen utfordrer våre kortsiktige særinteresser fremfor våre

25 langsiktige interesser for en bærekraftig forvaltning av evigvarende fiskeriressurser. Venstre mener det er mulig å drive

26 økonomisk bærekraftig olje- og gassutvinning og samtidig ta hensyn til miljø, helse og sikkerhet.

27 Venstre vil:

- 28 • Skape bedre samordning av områder på norsk sokkel for gevinster knyttet til lønnsomhet, driftskostnader og
- 29 utvinningsgrad på eksisterende og omkringliggende felt.
- 30 • Utforme en ny offentlig indekseringsliste for felt i drift som publiseres årlig.
- 31 • Øke forskning og utviklingsstøtten til bruk av CO₂ som trykkstøtte for økt oljeutvinning.
- 32 • Legge frem en opptrappingsplan for den statlige oljevernberedskapen.
- 33 • Legge frem forslag til tiltak som kan styrke det private norske eierskapet i leverandørindustrien, herunder fjerning
- 34 av formuesskatten.
- 35 • Styrke Petoro gjennom direkte finansiering over kontantstrømmen fra sokkelen.
- 36 • Gi Petoro myndighet til aktiv porteføljeforvaltning.
- 37 • Gjennomgå petroleumsbeskatningen med sikte på å gjøre denne langt mer miljøriktig.

38
39
40 **Se også ➔ Klima og energi: Olje og gass**

41 42 **Maritime næringer**

43 Norge er en av verdens ledende maritime nasjoner. I dag er ca 100 000 mennesker direkte sysselsatt i maritime

44 bedrifter, en stor andel av disse i distriktene. De maritime næringene representerer 6-9 prosent av den totale

45 verdiskapingen. Mens andre nasjoner i hovedsak har sin styrke innenfor ett eller to maritime områder, er det norske

46 miljøet blant de mest komplette i bredden av tjenester, produkter og ekspertise. Et viktig grunnlag for å opprettholde og

47 videreutvikle vår sterke maritime sektor er at norske skip eies og drives fra Norge.

48

49 Norges fortrinn er kompetanse og spesialiserte varer og tjenester. Samspillet mellom sjøfolk, rederier, skipsbyggere,

50 utstyrsp produsenter og tjenesteytere gjør vår maritime næring til en av de ledende i verden, med synergier mot næringer

51 som fiskeri, IKT, finans og olje og gass.

Venstre vil:

- Styrke de maritime kunnskaps- og utdanningsmiljøene innenfor sektoren.

Se også ➡ Transport og kommunikasjon: Luft- og sjøfart.

Reiseliv

Reiselivet er en av de raskest voksende næringene på verdensbasis. Derfor er det viktig at Norge er attraktive i konkurransen om turistene. Endrede trender gjør at byene blir stadig viktigere som reisemål. Samtidig er reiselivet i distriktene til dels hjørnesteinsvirksomhet, dels viktig og nyskapende kulturbærer, og det har stort vekstpotensial. Å styrke samarbeidet mellom de store destinasjonsselskapene, øke markedsføringsinnsatsen av Norge som reisemål i utlandet og opprettholde levende lokalsamfunn, kulturlandskap og ren natur er avgjørende for at Norge skal lykkes som turistland.

Vi trenger en større bevissthet om hvilke opplevelser vi kan tilby turistene og hvordan vi kan bedre samspillet mellom reiselivsnæringen og øvrig nærings- og kulturliv. Både det profesjonelle og det folkelige kulturtilbudet, og for eksempel det å kunne ta del i yrkesutøverens aktiviteter enten det er glassblåsing, fiske eller annet, er viktig for å skape et mangfoldig tilbud innen kvalitetsturisme over hele landet. Venstre vil derfor støtte tiltak for produkt- og næringsutvikling innenfor reiselivsnæringen.

Finansiering av fellesgoder er en flaskehals i destinasjonsutviklingen i Norge. Venstre vil åpne for at kommuner kan vedta verdiskapingsbidrag gjennom turistskatt, såkalt kurtakst.

Venstre vil:

- Innføre kortvarige arbeidstillatelser for reiselivet.
- Øke fiskekvoten for turistfiske.
- Gi utenlandske bussjåfører i reiselivsnæringa tilfredsstillende muligheter å jobbe i Norge.

Gruvedrift og mineralutvinning

Malm og mineraler, pukk og grus og naturstein er geologiske naturressurser på linje med olje, gass og vannressurser. Venstre mener det er behov for en strategi for mineralressurser i Norge som gir en bærekraftig utnyttelse av ressursene og stimulerer til næringsutvikling. Venstre vil alltid prioritere miljøvennlige løsninger i forbindelse med næringsutvikling.

Venstre støtter opp under prosjekter som "Urban Mining", eller urban gruvedrift, hvor metaller gjenvinnes i stedet for å bli brent eller forsøple naturen på andre måter.

Venstre vil:

- Lage en nasjonal strategi for geologiske mineralressurser.
- Lage et regelverk som sikrer at mineralutvinning skjer på en bærekraftig måte.
- Lage et stimulerende skatteregime for mineralnæringen som samtidig sikrer at fellesskapets interesser ved utvinning ivaretas.
- Stille forpliktende krav om reduksjon av avfallsmengden fra gruver, og om at kun faglig tilfredsstillende deponiløsninger på land aksepteres.
- Stille strenge krav om rensing eller sikring mot avrenning for masser som legges som landdeponi, samtidig som mest mulig masser tilbakeføres i nedlagte gruver.

Landbruk

Norsk landbruk og norsk landbrukspolitik har behov for en nyorientering. Dagens rammeverk er ikke egnet til å nå fastsatte mål for bosetting, sysselsetting, matsikkerhet og inntektsnivå, og heller ikke til å nå Venstres mål om dyrevelferd og et mer miljøvennlig landbruk. Antallet bruk i drift og antall aktive bønder synker raskt, og alt tyder på at utviklingen vil fortsette.

1
2 Venstres landbrukspolitikk tar utgangspunkt i bonden som selvstendig næringsdrivende. Fremtidens landbrukspolitikk
3 må derfor utformes slik at hver enkelt bonde får et større handlingsrom, økt frihet og med en grad av økonomisk
4 trygghet i bunn. Venstre vil derfor ha en fremtidsrettet landbrukspolitikk som tar utgangspunkt i gode
5 tilskuddsordninger kombinert med forenklinger.

6
7 Venstre vil opprettholde de samlede overføringene til landbruket omtrent på dagens nivå, men endre innretningen mot
8 mer miljøtilpassede og produksjonsnøytrale tilskuddsordninger
9

10 **Et enklere regelverk**

11 Venstre ønsker en full gjennomgang av landbrukets omfattende regelverk med sikte på en kraftig modernisering, færre
12 skjemaer, enklere retningslinjer og gradvis endring av markedsreguleringer. Unødvendig byråkrati og regelverk som
13 vanskeliggjør bondens hverdag skal fjernes. Også enkeltstående bønder må få mulighet til å organisere driften som
14 aksjeselskap og ellers organisere virksomheten som hvilken som helst annen selvstendig næringsdrivende eller
15 småbedrift.

16
17 Venstres vil ha en gjennomgang av hele jordbruksavtaleinstituttet, men den hensikt å endre og forenkle forhandlingene
18 til utelukkende å handle om virkemidler som har direkte innvirkning på bøndernes inntektsmulighet. De øvrige områder
19 som i dag omfattes av jordbruksavtalen bør være ordinære budsjettposter som Stortinget fastsetter. Det gjelder blant
20 annet opplysningskontorene for ulike matprodukter, som i dag i hovedsak er finansiert gjennom jordbruksavtalen. Dette
21 vil være mer demokratisk enn dagens ordning, og gir Stortinget et tydeligere ansvar.

22
23 Venstre vil myke opp det statlige bopliksregelverket for landbrukseiendommer, og ha en mer aktiv bosettingspolitikk
24 for de landbrukseiendommene som i all hovedsak er et sted å bo. Det bør først og fremst være lyst og engasjement til å
25 drive gårdsbruk som er drivende for om en ønsker å overta en landbrukseiendom, ikke boplikt og arv.

26
27 Venstre vil fjerne odels- og åsetesretten, oppheve delingsforbudet i jordloven og sørge for en kraftig oppmyking i
28 priskontroll og boplikt knyttet til landbrukseiendom. En oppheving av delingsforbudet vil legge til rette for gode
29 løsninger i eier- og bruksutvikling og en bruk av arealene som vil være i samsvar med en fremtidsrettet
30 landbrukspolitikk.

31
32 Venstre mener det må foretas en modernisering av melkeproduksjonen. Mange reguleringer av samdrifter bør oppheves,
33 siden samdrifter åpenbart vil være en løsning mange bønder ønsker i fremtiden, og vil være viktig for å sikre
34 rekruttering. For å legge til rette for flere unge motiverte bønder vil Venstre innføre en ordning med oppstartskvoter i
35 melkeproduksjon til redusert pris. Venstre mener en naturlig motytelse vil være at kvotene ikke får selges videre før etter
36 et antall år.

37
38 Det er økonomisk og demokratisk problematisk at store markedsaktører er tillagt markedsreguleringsansvar og har
39 unntak fra konkuranseloven. Venstre vil skille rollene som produsent og markedsregulator og legge til rette for økt
40 konkurranse i matindustrien.

41 Venstre vil:

- 42 • Gjennomgå jordbruksavtaleinstituttet med sikte på å endre, forenkle og demokratisere forhandlingene.
- 43 • Begrense den statlige boplikten og prisreguleringen for landbrukseiendommer.
- 44 • La kommunene innenfor et nasjonalt regelverk ha stor grad av fleksibilitet i å fastsette egne grenser for boplikt.
- 45 • Fjerne odels- og åseteretten.
- 46 • Fjerne delingsforbudet i jordloven.
- 47 • Innføre friere omsetning av melkekvoter.
- 48 • Innføre en ordning med oppstartskvoter i melkeproduksjon til redusert pris.
- 49 • Oppheve tak og geografiske begrensninger i samdrifter og heve produksjonstaket både for samdrifter og enkeltbruk.
- 50 • Legge til rette for økt konkurranse innen matindustrien.
- 51 • Fjerne markedsreguleringen for produksjon av svin.
- 52
- 53

1 Lokal gårdsproduksjon

2 Å satse på lokal produksjon av mat og drikke er viktig for fremtidens landbruk, reiselivsnæringen og ikke minst for
3 levende bygdesamfunn i hele landet. Regelverket knyttet til produksjon, distribusjon og servering er ofte en hemsko for
4 at produsenter skal lykkes. Venstre vil stimulere norsk matkultur, blant annet ved å øke satsingen på geografisk
5 opprinnelsesmerking og liberalisering av regelverket for foredling av mat på egen gård, uten at det går utover
6 helsesikkerheten. Lokal produksjon og omsetning av alkoholholdige drikkevarer bør tillates.

7 Venstre vil:

- 8 • Styrke matprogrammet slik at flere produsenter kan hente inntekten direkte i markedet.
- 9 • Oppheve alle produksjonsreguleringer dersom foredlingen skjer på egen gård. Pasteuriseringsregelverket må
10 tilpasses slik at forbrukernes helse ivaretas.
- 11 • Tillate produsenter av alkoholholdige drikker å informere om produktene sine på egne Internett-sider, slik
12 Vinmonopolet i dag har adgang til.
- 13 • Tillate salg og servering av alkohol ved besøk i produksjonslokaler eller i tilknytning til disse.

16 Bærekraftig matproduksjon

17 Venstre har som mål at 17 prosent av matproduksjonen og matforbruket i 2020 skal være økologisk. Norge henger etter
18 andre land når det gjelder tilgjengelighet til økologiske varer overfor forbrukerne, og at Venstre vil styrke tilbudet og
19 etterspørselen etter økologiske varer. Venstre ønsker at det offentlige går foran som ansvarlig forbruker og etterspørre
20 miljøvennlige varer og varer som er tilvirket med høye etiske og sosiale standarder.

21
22 Jordvern er en forutsetning for fremtidig matproduksjon. Venstre vil derfor styrke jordvernet for å sikre vern mot
23 irreversible endringer av spesielt verdifull produktiv landbruksjord.

24
25 Reindriften er en viktig samisk primærnæring som utnytter marginale naturressurser på fjell og vidde. Det er viktig at
26 reindriftens arealer sikres for fremtiden. En bærekraftig reindriftsnæring har vi når reintallet er tilpasset
27 beitegrunnet. For å nå dette målet må vi planlegge en nedtrapping av antall individ i reinbestanden.

28 Venstre vil:

- 29 • Innføre tiltak til stimulering av grøfting og drenering av landbruksjord.
- 30 • Sikre langsiktig og forutsigbar drift av genbankene.
- 31 • Modernisere landbrukspolitikken, gjennom å spisse tilskuddsordningene mot biologisk viktig kulturlandskap, fjerne
32 miljøskadelige subsidier og oppdatere skogslovgivingen.

33
34
35 **Se også ➔ Klima og energi: Landbruk og bioenergi**

37 WTO og støtteordninger

38 Venstre mener det er nødvendig med en snarlig WTO-avtale for å sikre en rettferdig regulering av handel og produksjon
39 av matvarer. Norge må aktivt arbeide for å realisere en slik avtale. Selv uten en ny WTO-avtale vil norsk landbruk tjene på
40 å tilpasse seg andre former for støtte enn produksjonsstøtte og eksportstøtte, heller enn å måtte gjøre store endringer i
41 ettertid. Etter en slik omlegging finnes det en rekke støtteordninger Norge kan beholde. Eksempler er støtte øremerket
42 til kulturlandskap, distriktsbosetting, biologisk mangfold og økologisk drift. Venstre vil ha en landbrukspolitikk som
43 hindrer gjengroing av kulturlandskapet.

44 Venstre vil:

- 45 • Arbeide aktivt for en ny WTO-avtale og om nødvendig gjøre norske innrømmelser knyttet til tollsatser for å få dette
46 til.
- 47 • Avvikle alle norske eksportsubsidier, inkludert omsetningsavgiften til osteproduksjon for eksport.

48
49
50 **Se også ➔ Internasjonal politikk: Utviklings- og bistandsarbeid: Handel**

1 **Genmodifisert mat**

2 Bioteknologi gir store muligheter for å bedre matproduksjonen og for å utvikle nye næringer. Men bioteknologi reiser
3 etiske dilemmaer og kan gi virkninger i naturen som vi ikke kjenner rekkevidden av. Forskning rundt og utvikling av
4 genmodifisert mat skal underlegges streng kontroll og regulering, og Venstre vil legge til grunn føre var-prinsippet.

5 Venstre vil:

- 6 • Konkretisere etiske retningslinjer for den bioteknologiske forskningen.
- 7 • Innføre tydelige merkeordninger for mat som er genmodifisert ved bioteknologi.

10 **Fiskeri**

11 Norge rår over store havområder, med fiskeriresurser som – dersom de utnyttes optimalt – gir potensial for
12 verdiskaping som kan være større og mer varig enn oljeinntektene. Med gode rammevilkår for bærekraftig utnyttelse
13 kan sjømatnæringene sikre vekst og inntektsgrunnlag langs hele kysten.

14
15 Å sikre verdiskaping, bærekraft og attraktive, konkurransedyktige arbeidsplasser skal være fiskeripolitikkenes hovedmål.
16 Den etablerte kvotebalansen mellom fartøygruppene må opprettholdes. Ressursuttak skal fastsettes av offentlige
17 myndigheter, med bærekraftig innhøsting som mål. Rekrutteringskvoter, også kalt deltakeradganger, skaper et sikrere
18 kvotemessig driftsgrunnlag, og dermed større forutsigbarhet i driften.

19
20 Fiskerinæringen skal kunne konkurrere om arbeidskraft og investeringer på lik linje med annen sjøfart. Venstre vil derfor
21 avvikle nettolønnsordningen og andre ordninger som gir fiskeriflåten konkurranseulempen i forhold til offshoreflåten og
22 maritim sektor for øvrig.

23
24 Venstre vil ha en gjennomgang av ordningen med statlig styrt leveringsplikt for fartøy med torsk kvoter, med sikte på å
25 fjerne ordningen. Ordningen har ikke fungert etter hensikten og har ført til at enkelte fiskeriindustribedrifter har fått
26 økonomiske fordeler. Venstre vil også ha en samlet gjennomgang av råfiskloven og vil vurdere å innføre ressursrente.

27 Venstre vil:

- 28 • Gi fiskerinæringen økt egenansvar for strukturering innenfor de ulike fartøygruppene.
- 29 • Utvide ordningen med rekrutteringskvoter for unge fiskere.
- 30 • Avskaffe statlig særbehandling av offshoreflåten og øvrig maritim sektor i forhold til fiskeriflåten, som
31 nettolønnsordningen.
- 32 • Ha en samlet gjennomgang av råfiskloven og deltakerloven med sikte på forenkling.

35 **Hav- og kystmiljø**

36 All fiskeriaktivitet i norske farvann skal skje slik at den ikke bidrar til overbeskatning av fiskebestandene. Norske
37 fiskeriprodukter og fiskebestander skal tilfredsstille internasjonale sertifiseringer for bærekraftig forvaltning, og Venstre
38 vil arbeide for å redusere forurensende utslipp fra fiskerivirksomheten.

39
40 I dag er ulovlig, urapportert og uregulert fiske et alvorlig problem i forvaltningen av våre havområder. Kampen mot
41 ulovlig fiske kan bare vinnes gjennom internasjonalt samarbeid.

42
43 I dag finnes det ingen offentlig tilgjengelige marine grunnkart for norskekysten, unntatt kart over kontinentalsokkelen
44 laget for oljeindustrien. Marine grunnkart er helt nødvendig for å få til en kunnskapsbasert forvaltning av kystsonen til
45 beste for både fiskeri og miljø.

46 Venstre vil:

- 47 • Kreve at alle fiskebestander i norske farvann skal høstes bærekraftig, i tråd med vitenskapelige råd.
- 48 • Trappe opp forsknings- og utviklingsinnsatsen (FoU) til havforskning og tilgrensende forskningsdisipliner for å
49 styrke kunnskapsgrunnlaget for forvaltning av havressursene.
- 50 • Arbeide aktivt for internasjonalt forbud mot utkast av fisk, og for en forvaltning som sikrer at vi i størst mulig grad
51 får nyttiggjort hele fisken.

- 1 • Utarbeide og gjøre marine grunnkart for norskekysten offentlig tilgjengelige.
- 2 • Arbeide for at det blir etablert effektive internasjonale tvisteløsningsordninger som kan avgjøre fiskerikonflikter
- 3 mellom ulike kyststater. En slik ordning vil hindre unødvendig nedfisking av viktige fiskebestander.
- 4 • Sikre at norske fiskeriprodukter og norske fiskeribestander tilfredsstiller godkjente internasjonale sertifiseringer for
- 5 bærekraftig forvaltning

6
7 **Se også ➔ Miljø: Naturmangfold: Vern av miljø ved kyst og hav**

9 **Havbruk**

10 Venstre vil videreutvikle en konkurransedyktig og allsidig sjømatnæring gjennom nyskaping, produktutvikling og

11 satsing på eksportfremmende tiltak. Oppdrettsnæringen har fortsatt et stort vekstpotensial, også for nye arter, men det

12 er en forutsetning at videre vekst i næringen er bærekraftig. Venstre vil sette strenge miljøkrav ved tildeling av nye

13 oppdrettskonsesjoner og lokalisering av disse.

14
15 Norge er internasjonalt ledende på forvaltningsrettet forskning. Denne forskningen er et viktig grunnlag når kvotene for

16 de ulike fiskeslag skal fastsettes og i spørsmål knyttet til mattrygghet og ernæring.

17 Venstre vil:

- 18 • Arbeide for å redusere handelshindringer for fisk og fiskeprodukter i en ny WTO-avtale.
- 19 • Jobbe for å gi norsk fiskeri- og sjømatnæring friere adgang til EU-markedet.
- 20 • Forenkle regelverket innenfor sjømatsektoren.
- 21 • La forurenser betale for de miljølempene næringsvirksomheten medfører.
- 22 • Fastsette en nullvisjon for rømming av oppdrettsfisk, og skjerpe virkemidlene for å oppnå en rask og sterk reduksjon
- 23 av rømming.
- 24 • Etablere en uavhengig kommisjon som skal gjennomgå rømmingshendelser for å hindre tilsvarende hendelser.
- 25 • Øke innsatsen innenfor næringsrettet fiskeriforskning.
- 26 • Utarbeide en plan for nasjonale torskefjorder, på linje med nasjonale laksefjorder.
- 27 • Utarbeide et nytt konsesjonsregelverk for havbruksnæringen som legger til rette for bærekraftig vekst i næringen
- 28 samtidig som hensyn til fiskevelferd, rømmingsbegrensning og miljø ivaretas.
- 29
- 30

ARBEIDSLIV

Venstre vil ha et samfunn som skaper jobbmuligheter for alle. Det er nøkkelen til et åpent og inkluderende arbeidsliv. Samtidig vil vi ha et arbeidsliv hvor hver enkelt har mulighet til å realisere mest mulig av sitt potensial og der det er naturlig å veksle mellom rollene som arbeidstaker, arbeidsgiver og det å drive sin egen virksomhet i løpet av en yrkeskarriere. Jo bedre vi lykkes med dette, desto bedre vil vi også mestre utfordringene Norge står overfor: færre yrkesaktive, flere eldre og økt behov for arbeidskraft.

Vår offentlige velferd er helt avhengig av verdiskapingen i det private næringsliv og at enkeltmennesker satser, tar risiko og skaper nye produkter, tjenester og arbeidsplasser. Derfor er Venstre spesielt opptatt av en fremtidsrettet næringspolitikk. Dette er den ene pilaren for å sikre fremtidig velferd for alle borgere. Det krever et mer fleksibelt regelverk, særlig for bedrifter i en oppbyggingsfase, men også for den enkelte arbeidstaker.

Den andre pilaren er arbeidslinjen: å få flere av dem som i dag står utenfor arbeidsmarkedet, i arbeid. Å arbeide og å kunne bidra til samfunnet gir verdighet og trygghet for den enkelte, og høy deltakelse i arbeidslivet gir færre samfunnskonflikter og sosiale problemer. Det skal alltid lønne seg å jobbe. Flere må velge å stå i arbeid lenger, og flere må inkluderes i arbeidslivet. Altfor mange personer mottar trygdeytelser i stedet for å være i arbeid. Dette er ikke bærekraftig. At flere kommer ut i arbeidslivet er bra for den enkelte og bra for samfunnet.

Se også ➔ Velferd og omsorg: Sykelønn

Arbeidsmiljø og arbeidstid

Venstre vil gjøre inngangsporten til arbeidslivet bredere og mer fleksibel. Mange kommer innenfor arbeidslivet takket være engasjement, vikaroppdrag eller korttidsansettelser som skaper arbeidserfaring og kontaktnett.

Arbeidslivet har utviklet seg siden premissene for dagens arbeidsmiljølov ble lagt på 60- og 70-tallet, ikke minst de siste årene. Arbeid i informasjonssamfunnet krever og innbyr til mer fleksibilitet, og skillet mellom arbeidstid og fritid er ikke like tydelig for mange som ønsker å kunne arbeide utenfor arbeidsplassen. Dette må lovene reflektere.

Ingen som ikke ønsker det selv skal måtte gå i årevis på usikre kontrakter og midlertidig ansettelse. Det skal være trygghet i arbeid gjennom stillingsvern og klare regler for arbeidstid og arbeidsmiljø som gjelder for alle, uavhengig av medlemskap i eller tilknytning til fagforening.

Venstre vil:

- Myke opp og forenkle arbeidsmiljølovens bestemmelser når det gjelder alminnelig arbeidstid og overtid.
- Oppheve lovformuleringer om fagforeningenes sentrale vetorett når det blant annet gjelder turnusordninger.
- Innføre en generell mulighet til midlertidige ansettelser i 6 + 6 måneder, stramme inn maksimal varighet for midlertidige stillinger fra 4 til 2 år, og endre tjenestemannsloven slik at alle arbeidstakere er sikret like rettigheter ved midlertidige ansettelser.
- Lovfeste alle arbeidstakeres rettigheter knyttet til permittering.
- Opprette en egen varslerenhet under Arbeidstilsynet.
- Foreta en helhetlig gjennomgang av rettighetene til selvstendig næringsdrivende og fremme forslag om forbedringer når det gjelder rettigheter knyttet til sykdom, omsorg for egne barn, pleie- og opplæringspenger og pensjon.

Arbeidsmarkedspolitik

Flere i arbeid og færre på stønad er helt grunnleggende for at vi skal kunne klare å opprettholde våre velferdsordninger. Det er spesielt viktig å legge til rette for at personer med funksjonshemming og/eller nedsatt arbeidsevne kan bidra i arbeidslivet etter evne. For flere er det av ulike årsaker ikke mulig å bidra med 100 % arbeidsevne i det ordinære arbeidslivet, men for svært mange både burde og skulle det være mulig å delta i større grad enn i dag. Det inkluderende

1 arbeidslivet må derfor sikres ved at mange har mulighet til å komme inn, blant annet ved hjelp av yrkesopplæring,
2 praksis, attføring og varig tilrettelegging. Her har staten som arbeidsgiver et særlig ansvar.

3

4 Venstre er opptatt av et anstendig og inkluderende arbeidsliv for alle. Skal det lykkes må langt flere av reguleringene i
5 arbeidslivet være universelle, og ikke avhengige av om arbeidsplassen har en tariffavtale. Å hindre sosial dumping er
6 avgjørende for et godt arbeidsliv. Et arbeidsliv som er i endring og hvor det blir vanligere med både utenlandsk
7 arbeidskraft og innleie av arbeidskraft i intensive perioder stiller store utfordringer til hvordan man mest effektivt kan
8 bekjempe alle former for uakseptable lønns- og arbeidsvilkår. Alle som arbeider i Norge skal ha krav på en anstendig
9 lønn, uavhengig av fast ansettelse, vikariat eller sesongarbeid. Den enkleste og beste måten å få til dette, er å lovfeste en
10 nasjonal minstelønn.

11

12 Venstre vil ha et arbeidsmarked med større fleksibilitet der det skal være lettere å kombinere arbeid og trygd, økt
13 fleksibilitet når det gjelder permisjonsregler og tidligere avklaring når det gjelder langtidssykemeldte. Dette er å sette
14 folk først.

15

16 Venstre vil:

- 17 • Opprette flere tiltaksplasser for personer med nedsatt arbeidsevne.
- 18 • Øke rammene for funksjonsassistanse og gjøre ordningen med arbeids- og utdanningsreiser for funksjonshemmede
19 permanent.
- 20 • Opprette flere lærlingplasser i stat og kommune.
- 21 • Opprette minst 100 nye traineeplasser årlig for mennesker med nedsatt funksjonsevne.
- 22 • Gi grunnleggende lese-, skrive og regneferdigheter til arbeidstakere som trenger det.
- 23 • Sikre alle bedrifter mulighet til å inngå IA-avtale, ikke bare bedrifter med tariffavtale.
- 24 • Innføre nasjonal minstelønn som et virkemiddel mot sosial dumping.
- 25 • Innføre mer fleksible permitteringsregler gjennom såkalt "rullerende permisjon" og redusere permitteringsgraden
26 fra 50 til 20 prosent. På den måten kan bedriftene gi alle ansatte et arbeidstilbud i permitteringsperioden.
- 27 • Myke opp regelverket slik at flere unge kan få relevant deltidsarbeid.

28

ØKONOMI

Venstres mål er å føre en bærekraftig økonomisk politikk som sikrer omfordeling, velferd og verdiskaping. Skal vi lykkes med dette, er det avgjørende at det offentlige legger til rette for økt verdiskaping, spredt privat eierskap og nødvendig fornying og omstilling i en mer miljøvennlig retning.

Spesielt i vanskelige økonomiske tider er det viktig at politikken blir lagt om i en retning som belønner dem som vil investere i ny næringsvirksomhet og nye arbeidsplasser. Den økonomiske verdenskrise fører til nødvendig omstilling og effektivisering, noe som også må skje i Norge dersom vi skal holde oppe konkurransevnen i en stadig mer global økonomi.

Venstre vil føre en bærekraftig økonomisk politikk. Vårt mål er å gjøre det lønnsomt å ta gode miljøvalg, og ha en politikk der vi ivaretar fellesskapet fremfor særinteressene. For Venstre er det viktig å ha stabil finansiering av fellesskapets oppgaver, men det forplikter samtidig til ansvarlighet i finanspolitikken.

Ansvarlig finanspolitikk

Venstre mener at det er viktig med en ansvarlig og fornuftig bruk av norske oljepenger og vil derfor følge de retningslinjer for handlingsregelen som Stortinget har vedtatt.

En ansvarlig finanspolitikk er viktig av flere grunner. For det første er det viktig i et generasjonsperspektiv. Oljepengene våre skal først og fremst sikre pensjonsforpliktelsene for kommende generasjoner. For det andre er en ansvarlig og nøktern finanspolitikk nødvendig for å dempe press i økonomien og for å holde renten nede. For det tredje er en ansvarlig finanspolitikk viktig for konkurranseutsatt næringsliv. En for ekspansiv økonomisk politikk kan fort føre til både høy kronekurs og til at norsk arbeidskraft blir for dyr og dermed lite konkurransedyktig i et globalt marked.

Innfasing av oljepengene må tilpasses konjunktursituasjonen. I nedgangstider kan det være fornuftig å bruke noe mer, mens det kan være motsatt i oppgangstider. Viktigere enn størrelsen på handlingsregelen, er hva avkastningen brukes til. Venstre vil at oljepengene skal prioriteres til det opprinnelige formålet med handlingsregelen.

Venstre vil:

- Følge handlingsregelen og prioritere bruken til utdanning, forskning, infrastruktur og vekstfremmende skatte- og avgiftskutt

Se også ➔ Næring: Eierskap

Se også ➔ Internasjonal politikk: Utviklings- og bistandsarbeid: Næringsutvikling og investering

Finansmarkedene

En velfungerende markedsøkonomi forutsetter politiske rammebetingelser som skaper rettferdige spilleregler og produktive incentiver – også for å fremme et mer miljøvennlig produksjons- og forbruksmønster.

Den internasjonale økonomiske krisen påvirker også eksportrettet næringsvirksomhet og reiseliv. Store konjunktursvingninger krever en annen politikk enn i mer normale tider. Krisetider må brukes til en kraftig satsing på miljøvennlige løsninger og en målrettet satsing på ny kunnskap, infrastruktur og fremtidsrettet teknologi.

Venstre mener at Norges Banks mandat må utformes på en måte som gjenspeiler de reelle konjunktorene i økonomien, og blant annet ta inn over seg mulige bobler i formuesobjekter, som boliger.

For å sikre tilliten til finansmarkedene, mener Venstre det må være størst mulig åpenhet i finansmarkedene. Derfor mener Venstre at det er nødvendig å gjennomføre visse reformer. Venstre vil blant annet innføre short-register i Norge på lik linje med flere andre land i Europa.

1
2 En velfungerende markedsøkonomi krever en politikk som hele tiden søker å forbedre de institusjonelle
3 rammebetingelsene i møte med nye utfordringer og forandringer – nasjonalt og internasjonalt. Derfor er det også viktig
4 at man unngår konserverende tiltak eller hovedfokus på offentlig sektor og skjermede næringer, og at man satser på
5 tiltak som fører til et mer fleksibelt og mangfoldig arbeids- og næringsliv.
6

7 Venstre vil:

- 8 • Endre Norges Banks pengepolitiske mandat på en slik måte at penge- og kredittveksten i samfunnet blir utformet
9 på en mer hensiktsmessig måte.
- 10 • Innføre short-register i Norge.
11

12 **Skatter og avgifter**

13 Det viktigste formålet med skattesystemet er å bringe inntekter til stat og kommune for å løse offentlige oppgaver og
14 finansiere gode velferdstilbud samtidig som man i minst mulig grad bremser privat verdiskaping. I tillegg er skatt et
15 politisk virkemiddel for å påvirke atferd og utjevne inntekt. For Venstre er det innretningen av skatte- og avgiftssystemet
16 som er viktigst. Vi vil ha et skatte- og avgiftssystem som belønner arbeid og som stimulerer det å investere i og eie
17 norske bedrifter og arbeidsplasser.
18

19 **Fra rød til grønn skatt**

20 Det skal lønne seg å leve miljøvennlig. Vi må ha et skifte i skattepolitikken; et grønt skattesifte hvor beskatningen vris
21 fra skatt på arbeid til skatt på forbruk og miljøskadelig adferd. Med Venstres skattepolitikk blir det mer lønnsomt å
22 arbeide og investere i norske bedrifter og arbeidsplasser, og mindre lønnsomt med forbruk og forurensing. Venstres
23 grønne skattepolitikk er derfor både fremtidsrettet, bra for miljøet og bra for næringslivet.
24

25 Venstre vil:

- 26 • Ha et gjennomgående avgiftssystem på forurensing og miljøgiftige kjemikalier, og bruke de økte inntektene til å
27 redusere skatt på arbeid.
- 28 • Ha en gjennomgående omlegging av bilavgiftene slik at null- og lavutslippsbiler premieres på bekostning av biler
29 med høye utslipp.
- 30 • Innføre flere miljødifferensierte satser i skatte- og avgiftslovgivningen.
31

32 **Se også ➔ Miljø: Fra rød til grønn skatt**

33 **Se også ➔ Miljø: Lokal miljøforvaltning**
34

35 **Skatt**

36 Venstre mener skattesystemet bør bidra til omfordeling i samfunnet. Derfor vil Venstre gi mest skattelette til dem som
37 har de laveste inntektene. Den enkleste måten å gjøre dette på er å ha et fradrag i bunn av inntekten som kommer alle
38 til gode, men som har størst effekt for dem med lave og moderate inntekter. Venstre ønsker et skattesystem med minst
39 mulig særfradrag.
40

41 Skattepolitikken må stimulere arbeidslinjen. Hvis skatten på siste tjente krone (marginalskatt) på arbeid blir for høy, blir
42 det vanskeligere å konkurrere med omverden om å holde på vår høyt utdannede og velkvalifiserte arbeidskraft.
43

44 Formuesskatten er en betydelig belastning for næringslivet. I tider med økonomisk uro er det viktig at bedrifter har
45 bygget opp egenkapital, noe norske private eiere i dag blir straffet for gjennom formuesskatten. Venstre ønsker at
46 nordmenn som ønsker å investere og eie i Norge ikke skal få dårligere vilkår enn utenlandske og/eller statlige eiere.
47 Derfor vil Venstre at formuesskatten reduseres ved en gradvis økning av bunnfradraget og en lavere verdsettelse av
48 aksjer. På sikt vil Venstre at hele formuesskatten fjernes.
49

1 Arveavgiften rammer ofte urettferdig, spesielt ved arv av familieeiendommer og ved generasjonsskifte i bedrifter. Med
2 dagens arveavgiftssatser har mange ikke råd til å overta en eiendom eller en bedrift som har vært i familiens eie i
3 generasjoner.

4

5 Venstre vil:

- 6 • Redusere skatt på arbeid ved å øke friløpet (frikortgrensen), øke bunnfradraget og øke innslagspunktet i
7 toppskatten trinn 1.
- 8 • Redusere og på sikt fjerne formuesskatten.
- 9 • Gjennføre aksjerabatt ved formuesberegning slik at private eiere stimuleres til å investere i bedrifter.
- 10 • Øke beløpsgrensene for skattefordel ved kjøp av aksjer i egen bedrift.
- 11 • Fjerne arveavgiften.

12

13 **Avgifter**

14 Venstre vil rydde opp i et uoversiktlig skatte-, avgifts- og gebyrsystem. Vi vil ha et enklere avgiftssystem der man
15 avgiftsbelegger det man vil ha mindre av og belønner det man vil ha mer av. Gebyrer for offentlige tjenester må ikke
16 være fordekke, generelle avgifter, men kun gå til å dekke kostnaden for tjenesten. Venstre vil øke tollfritaket.

17

18 Venstre vil:

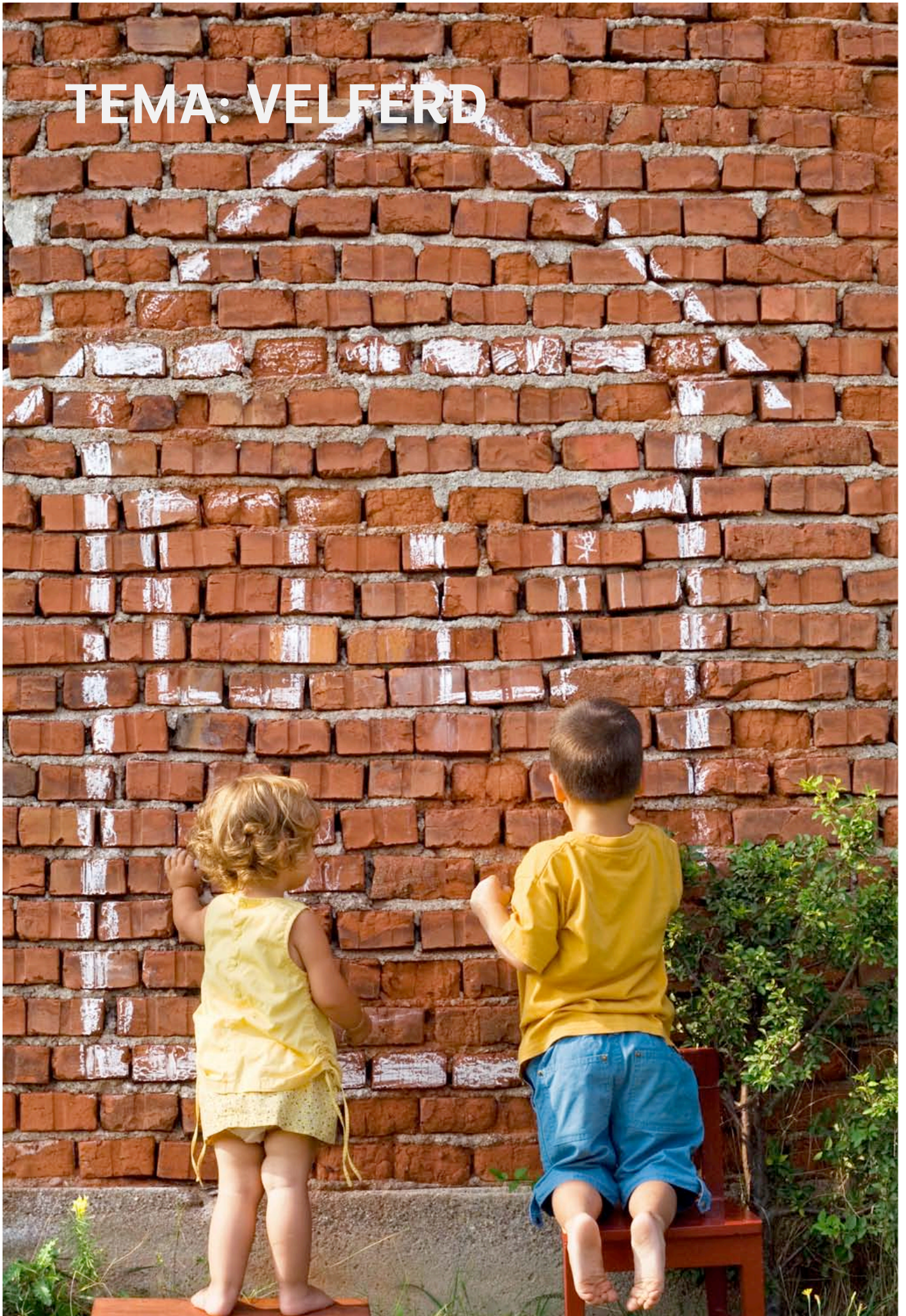
- 19 • Innføre nøytral moms i staten, for å sikre like konkurransevilkår for private aktører.
- 20 • Øke grensen for momsplikt ved innførsel av varer til Norge til 1000 kroner.
- 21 • Fjerne avgiftsfritak for varer kjøpt i forbindelse med utenlandsreiser med fly eller ferge.

22

23 **Dissens:** Et mindretall vil fjerne siste strekpunkt.

24

TEMA: VELFERD

HELSE

Venstre arbeider for et helsevesen av høyeste kvalitet. Venstre vil ha likeverdig behandlingstilbud uavhengig av geografi og betalingsevne, at prioriteringer i helsevesenet er tydelige, åpne og etterprøvbare, og at helsevesenet som tar i bruk ny viten og teknologi for å kunne tilby bedre pasientbehandling.

Venstre vil ha gode, offentlig finansierte velferdstjenester og mener vi må jobbe mer offensivt for å få ned køene for offentlig helsehjelp i Norge. Bruk av private tjenester er en viktig avlastning. Kjøp av tjenester i utlandet er en annen mulighet. Venstre mener begge alternativer er gode, og at de bør brukes mer. God kvalitet på tjenestene er viktigere enn hvem som utfører dem; det offentlige selv, private eller ideelle aktører. For Venstre er imidlertid det viktigste at vi har et offentlig helsetilbud med så god kvalitet og så god ressurstilgang at det ikke oppstår et klasseskille i helsevesenet. Derfor vil Venstre satse på et godt offentlig helsetilbud med private klinikker som supplement. Dersom private klinikker hadde blitt brukt noe mer, hadde helsekøene blitt mindre og behovet for helseforsikring sunket.

Det har en selvstendig verdi at mennesker kan ta valg knyttet til egen helse og livsstil. Fritt sykehusvalg, brukerstyrt personlig assistent og velferdsteknologi er eksempler på tilbud som gir den enkelte økt frihet, medbestemmelse og verdighet.

Spesialisthelsetjenesten

Spesialisthelsetjenestens ansvarsområde bør være å behandle pasienter som ikke kan få sitt behov dekket i primærhelsetjenesten. Både medisinskteknologisk utvikling og økte forventninger om best mulig behandlingsresultat og minst mulig risiko, fører til at mange typer behandlinger bør være samlet på færre enheter enn i dag. Venstre ser derfor at det er behov for endringer i sykehusstrukturen og vil sikre den politiske styringen av disse endringene.

Venstre mener man må søke å ivareta to hensyn i sykehusstrukturen; kort tid og avstand til behandling ved akutte skadetilfeller, samt høy kvalitet på behandlingen ved planlagte operasjoner. Lokalsykehusene har en nødvendig og viktig rolle i det totale helsetilbudet for å ha god beredskap landet over. For å sikre kvalitet i behandlingen vil Venstre ha økt spesialisering av sykehusene. Det er også store kvalitative gevinster å hente på å samordne flere spesialiserte tilbud med våre naboland.

For å sikre redelighet og forutsigbarhet, er det viktig at vi definerer hva et lokalsykehus skal være. Venstre mener at et lokalsykehus minimum skal ha følgende funksjoner: akuttberedskap innen indremedisin, generell kirurgi og enklere ortopedi, fødetjenester, samt anestesi tilstrekkelig for kirurgi, akutt indremedisin og fødselshjelp. I tillegg må det være røntgen og laboratorietjenester som minimum dekker behovet for akuttbehandling. Det bør legges til rette for at lokalsykehusene kan avlaste universitetssykehusene ved at enkle spesialiserte oppgaver legges ut til ulike lokalsykehus. Det er alltid kvaliteten som skal avgjøre om slike tilbud kan etableres.

Venstre vil beholde helseforetaksmodellen, men ser at det er svakheter i dagens system. Venstre ønsker tydeligere politisk ansvar og styring av omstillingsprosesser. Venstre mener derfor at Stortinget må vedta en nasjonal helseplan som er bestemmende for sykehusstrukturen, behandlingstilbudet og de overordnede prioriteringene i helsevesenet. Som et ledd i en slik helseplan ønsker Venstre at mer makt og flere avgjørelser flyttes fra helseforetakene ned til det enkelte sykehus.

Dagens finansieringssystem av sykehusene sikrer ikke kvalitet for pasienten. I dag lønner det seg ikke for sykehusene å behandle pasienter med sammensatte tilstander, og dagens system stimulerer ikke til samhandling mellom sykehus og primærhelsetjeneste.

Venstre vil:

- Sikre at høyspesialisert medisin skal foregå på sykehus hvor den enkelte avdeling har tilstrekkelig pasientgrunnlag til å få nødvendig erfaring og kompetanse.

- 1 • Sikre at lokalsykehusene skal ha et minimum av akutfunksjoner med differensiert innhold avhengig av lokalisering
- 2 og avstand til andre sykehus.
- 3 • At Stortinget jevnlig vedtar en nasjonal sykehusplan.
- 4 • Kvalitetssikre prisfastsettelsen i stykkprisfinansieringen, blant annet med vekt på hele pasientforløpet.
- 5 • Øke andelen av rammefinansiering til helseforetakene.
- 6 • Sikre dekning av ambulanshelikopter over hele landet.

8 **Kommunehelsetjenesten**

9 For Venstre er det et mål å flytte ansvaret for offentlige tjenester så nært borgerne som mulig. Venstre er enig i
10 samhandlingsreformens intensjoner: Å styrke primærhelsetjenesten og slik sett gi et bredere og bedre helsetilbud i
11 borgernes nærmiljø. Mer ressurser og økt kompetanse i primærhelsetjenesten vil redusere etterspørselen etter
12 spesialisthelsetjenester og i mange tilfeller gi et kvalitativt bedre tilbud.

13
14 I dag blir syke eldre ofte sendt fram og tilbake mellom sykehus og sykehjem de siste ukene av livet. Dette er uverdigg.
15 Venstre vil faglig forsterke sykehjemmene og hjemmesykepleien slik at de kan ta økt ansvar for behandling,
16 rehabilitering og pleie av pasienter i livets slutfase. En styrking av primærhelsetjenesten og bedre samhandling mellom
17 sykehus og primærtjenesten vil kunne gi færre re-innleggelse i sykehus, bedre rehabilitering og økt verdighet.

18
19 Venstre mener større og sterkere kommuner bedre vil kunne ta på seg større oppgaver innen helsesektoren. Venstre vil
20 derfor gjennomføre en kommunereform som fører til færre, større og sterkere kommuner.

21
22 Rekruttering til fastlegeyrket er en voksende utfordring. For mange unge leger fremstår det å kjøpe en praksis som en
23 stor investering. Venstre mener rekrutteringssvikten bør løses ved å etablere rekrutteringsstillinger, der nyutdannede
24 leger kan prøve fastlegeyrket i en fastlønnet stilling.

25
26 Alle foreldre med syke barn under 13 år har rett til å være sammen med barnet inntil 10 dager i året og få utbetalt full
27 lønn for dette. Lovverket bør omfatte en ordning som i tillegg sikrer foreldre lønn ved å følge barn til sykehus frem til de
28 er 18 år.

30 Venstre vil:

- 31 • Innføre en kommunereform som fører til færre, større og sterkere kommuner som overtar flere oppgaver innenfor
- 32 helse- og velferdsområdet.
- 33 • Flytte flere spesialisthelsetjenester nærmere borgerne, som for eksempel gjennom samlokalisering av
- 34 distriktsmedisinske og lokalmedisinske sentra.
- 35 • Ha økt spesialisering av helsepersonell i primærhelsetjenesten for å heve kvaliteten på tilbudet.
- 36 • Gi fastlegene et bredere ansvar for å følge pasienten, også ved utskrivning fra sykehus tilbake til kommunen, og om
- 37 nødvendig opprette flere fastlegehjemler.
- 38 • Stimulere til at det etableres frisklivssentraler i enda flere norske kommuner.
- 39 • Gi frivillige organisasjoner som driver gode faglige rehabiliteringstilbud større forutsigbarhet når det gjelder drift og
- 40 avtaler.
- 41 • Etablere flere lokalmedisinske sentra.

42
43 **Se også ➡ Demokrati og offentlighet: Kommunestruktur**

45 **Pasienten i sentrum**

46 Venstre vil kutte ventetiden på helsetjenester, for eksempel gjennom tydelig ansvarsfordeling der større deler av
47 behandlingen overlates til primærhelsetjenesten.

48
49 Venstre vil ha et mer brukervennlig helsevesen. Det viktig å legge til rette slik at brukeren ikke blir sykeliggjort av
50 systemet. Særlig gjelder dette kronikere, som ofte må forholde seg til mange deler av helse- og velferdstjenestene.
51 Kveldsåpne poliklinikker og selvbetjeningservice kan bidra til å redusere ventetid og gjøre det lettere for pasienter å
52 delta i arbeidslivet.

1
2 Pasienter som venter på en operasjon eller behandling fra det offentlige skal kunne få gjennomført behandlingen ved
3 hjelp av private tilbydere etter en viss tid, betalt av det offentlige. Venstre mener pasientrettighetsloven må styrkes for
4 at rettigheten skal oppfattes som reell.

5
6 For kreftpasienter er et godt behandlingsresultat avhengig av at de kommer til behandling i rett tid. 20-
7 virkedagersgarantien er ikke fulgt opp, men den er heller ikke hensiktsmessig i alle tilfeller. Noen ganger må
8 behandlingen igangsettes vesentlig raskere enn innen 20 dager, mens behandling i andre tilfeller kan vente noe lengre.
9 Venstre vil derfor erstatte 20-dagersgarantien med reelle kreftformspesifikke garantier.

10
11 Venstre mener større grad av forskningsbaserte retningslinjer er nødvendig for å sikre kvaliteten i helsetjenesten. Styrket
12 forskning ved helseforetakene kan bringe erfaringene fra klinisk praksis tilbake til grunnforskningen.

13 14 Venstre vil:

- 15 • Styrke pasientrettighetsloven for at pasienter skal få dekket utgifter til private helsetjenester etter en viss ventetid i
 - 16 det offentlige helsesystemet.
 - 17 • Kutte ventetiden ved sykehusene gjennom kvelds åpne poliklinikker og mulige økonomiske incentiver for å kutte
 - 18 ventetiden.
 - 19 • Utarbeide kreftformspesifikke maksimumsgrenser for ventetid.
 - 20 • Gi Helsedirektoratet større ansvar for faglig oppdatering av leger, både ved sykehusene og i allmennpraksis.
 - 21 • Styrke tolketjenester i helsevesenet.
 - 22 • Sikre palliativ behandling - smertelindring og omsorg i livets siste fase.
 - 23 • Lovfeste retten til brukerstyrt personlig assistent (BPA).
- 24

25 **Bedre samordning**

26 Venstre vil redusere byråkratiseringen av helsevesenet. En bedre samordning mellom de regionale helseforetakene, og
27 mellom foretakene og direktorat og departement, vil kunne føre til store besparelser og mindre byråkrati. Helsepersonell
28 bør i så stor utstrekning som mulig behandle pasienter. Logistiske, praktiske og administrative oppgaver
29 (støttefunksjoner) bør utføres av annet personell.

30
31 Venstre er skeptisk til stadige økte krav til hva fastlegene skal bruke tiden sin til. Slike krav vil byråkratisere fastlegenes
32 arbeidsdag ytterligere. Fastleger må prioritere å behandle pasienter som oppsøker lege framfor å drive oppsøkende
33 virksomhet. Det offentlige helsetilbudet bør fortsatt bygge på den enkeltes ansvar for egen helse.

34
35 For å yte bedre service, mer tilpasset behandling og bedre pasientflyt, må det innføres nasjonale standarder for et IKT-
36 system tilpasset sykehusenes behov. En etablert standard for elektronisk pasientjournal på tvers av institusjoner og
37 behandlere krever et stort, nasjonalt prosjekt.

38 39 Venstre vil:

- 40 • Avbyråkratisere helsevesenet.
 - 41 • Videreføre arbeidet med nasjonale standarder for IKT-systemer tilpasset sykehusene som også kommuniserer med
 - 42 primærhelsetjenesten.
- 43

44 **Rehabilitering og habilitering**

45 Venstre mener det er helt nødvendig med en forpliktete økonomisk og organisatorisk opptrappingsplan for å sikre økt
46 omfang, kvalitet, fagutvikling, brukermidvirkning og forskning på rehabilitering og habilitering.

47
48 Det er et kommunalt ansvar å legge til rette for at pasienter som er utskrevet fra sykehus, eller som på annen måte
49 trenger opptrening, får et rehabiliteringsopplegg som kan bidra til god funksjonsdyktighet. Dette er blant annet en
50 forutsetning for at mange eldre mennesker kan fortsette å bo hjemme.

1 Spesialrehabilitering som krever erfaring og kompetanse innen spesielle skade- og diagnoseområder må fortsatt finnes i
2 rehabiliteringsavdelinger på sykehusene.

3
4 Behandling og habilitering for barn med medfødte lidelser må sikres og bygges ut videre.

5
6 Venstre vil:

- 7 • Ha en forpliktende opptrappingsplan for rehabilitering og habilitering.
 - 8 • Gjennomgå dagens refusjonsordninger for fysioterapibehandlingen for å sikre et rettferdig system, kortere ventetid
9 og lik betaling.
 - 10 • Ta i bruk undervisningsteknologi, slik at sykehusenes fagmiljø kan gi opplæring og veiledning til helsepersonellet i
11 kommunene.
- 12

13 **Velferdsteknologi**

14 Velferdsteknologi er tekniske hjelpemidler som styrker den enkeltes evne til å klare seg i hverdagen til tross for sykdom
15 eller nedsatt funksjon. Det er et stort potensial for nye løsninger for å møte fremtidens omsorgsbehov. En teknologireform
16 vil kreve store investeringer i utstyr og etter- og videreutdanning, men vil gi høyere kvalitet og sparte driftskostnader på
17 sikt.

18
19 Venstre mener det i dag er fullt mulig å erstatte noen av pasientenes fysiske fremmøte hos lege eller sykehus med bruk
20 av teknologi. Venstre mener for eksempel det er potensial for å ta i bruk hjemmemonitorering mer enn i dag, hvor
21 pasientenes sunnhetstilstand overvåkes fra brukerens eget hjem.

22
23 Venstre vil modernisere den offentlige sektor gjennom en stor satsning på digitale løsninger på velferdsområdet. Venstre
24 mener at bruken av digitale løsninger kan lette kronikernes hverdag, og ønsker å gi pasienter en rett til å velge digitale
25 løsninger i det offentlige tilbudet, når det gjelder hjemmepleie, rehabilitering og kroniske pasienters kontakt med
26 helsevesenet. Rettigheten skal gjelde fra 2015 og gjelder uansett i hvilken kommune man bor, og hvilken lege og
27 sykehus man er tilknyttet.

28
29 Målsetningen er at minimum 25 prosent av kroniske pasienter med for eksempel diabetes og hjerteproblemer behandles
30 og har kontakt med helsevesenet via telemedisinske løsninger.

31
32 Venstre mener at en satsing på helseteknologi vil være helt avgjørende for å ivareta lokale helsetjenester med kvalitet i
33 fremtiden.

34
35 Vi har få bedrifter i Norge som utvikler slik teknologi, og disse finnes hovedsakelig i IKT. Samtidig er etterspørselen og
36 innkjøpene små og oppdelte, og hver kommune har ansvar for sitt eget omsorgstilbud. Venstre mener det må settes av
37 midler til utviklingsprosjekter og at det må legges til rette for informasjonsutvikling mellom kommuner, bedrifter og
38 universitets- og forskningsmiljøer.

39
40 Venstre vil:

- 41 • Gjennomføre en digitaliseringsreform i det offentlige velferdstilbudet.
 - 42 • Gi utvalgte kronikergrupper – i første omgang diabetikere, hjertepasienter og pasienter som lider av kronisk
43 obstruktiv lungesykdom rett til å kunne velge telemedisinske behandlingsformer fra 2016.
 - 44 • Utdanne ansatte i offentlige servicefag i å kunne levere digital velferd på en nærværende og etisk forsvarlig måte.
 - 45 • Utdanne hjemmehjelpen i hvordan de bruker digitale løsninger i kontakten med de eldre.
 - 46 • Innføre mer vektning av telemedisinske behandlingsformer i de økonomiske tildelingene til helseforetakene.
 - 47 • Bygge ut telemedisinske avdelinger på alle sykehusene, og heve kvaliteten på et desentralisert helsetilbud.
 - 48 • Modernisere eldreomsorgen og rehabiliteringen ved at minst 25 prosent av hjemmebesøkene hos pasientene i
49 hjemmepleien helt eller delvis erstattes med digital velferd i løpet av stortingsperioden.
 - 50 • Etablere et Nasjonalt Velferdsteknologisk senter.
 - 51 • Innføre innhenting av forhåndsgodkjenning ved bruk av helseteknologi for demente, som for eksempel GPS.
- 52

53 **Se også ➔ Liberale rettigheter: Personvern**

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52

Psykisk helse

Tilgjengeligheten av tjenester for personer med både lettere og tyngre psykiske lidelser er for dårlig, ventelistene er for lange og det er for tilfeldig hvem som får hjelp når. Opptrappingsplanen for psykisk helse fra 1999 til 2008 var en viktig reform for å gi mennesker med psykiske lidelser bedre livskvalitet, men det er fortsatt mange som ikke har et tilfredsstillende psykisk helsetilbud. Venstre vil derfor videreføre opptrappingsplanen.

Både forebygging, behandling og rehabilitering bør i hovedsak skje på kommunalt nivå og på de distriktpspsykiatriske sentrene. Tilgangen til et psykisk helsetilbud må bli en like selvfølgelig del av primærhelsetjenesten som allmennlegetjenesten, helsesøster- og fysioterapitjenesten. Målet er å legge til rette for et bedre lavterskeltilbud i kommunene, det vil si at det er mulig å få psykiatrisk hjelp uten henvisning fra fastlege. Fastlegen og den kommunale psykiske helsetjenesten må samarbeide tett med helseforetakene slik at behandling og støtte kan fortsette i trygge rammer når det ikke lenger er behov for behandling i spesialisthelsetjenesten. Det bør gjøres forsøk med å overføre distriktpspsykiatriske sentre (DPS) til kommunalt nivå i enkelte større kommuner.

For Venstre er det grunnleggende at psykisk syke menneskers rettssikkerhet ivaretas. Vi er bekymret over den store bruken av tvang i psykisk helsevern, og over at behovet for sikkerhet fører til at psykisk syke menneskers behov for privatliv og krav på rettssikkerhet må vike. Endringene som ble vedtatt i psykisk helsevernloven etter hendelsene 22. juli 2011 går i feil retning når det gjelder tvangsbruk og sikkerhetstiltak. Lovbestemmelsene gir svært vide fullmakter til den faglige ansvarlige i psykisk helsevern, og hjemlene for frihetsberøvelse er svært skjønnsmessige.

Venstre vil:

- Videreføre opptrappingsplanen for psykisk helse.
- Opprette et lavterskel psykologtilbud i kommunehelsetjenesten med statlig tilskudd hvor det skal være mulig å få behandling uten henvisning.
- Gi pasienter med kombinerte rus- og psykiske problemer integrert behandling for begge lidelser.
- Gjennomgå lov om psykisk helsevern med sikte på mindre tvangsbruk og klarere regler om enkeltvedtak, overprøving, registrering og klage.
- Utvide bruken av alternativer til polititransport ved tvangsinnleggelse.
- Tydeliggjøre lovbestemmelser slik at det kommer klart frem hvilke pasienter som kan bli underlagt et strengere sikkerhetsregime, og kreve at innleggelse på enhet med særlig høyt sikkerhetsnivå avgjøres av en domstol.

Rus

Mange mennesker klarer ikke å takle hverdagen uten å ruse seg. Mange med rusproblem har også ofte psykiske vansker. Rusomsorg må derfor også fokusere på årsakene til at den enkelte blir rusavhengig. Rusomsorgen må omfatte både gode helsetjenester, en sosialfaglig og en psykologisk tilnærming. Alkohol er fortsatt det rusmiddelet som er opphav til flest problemer som for tidlig død, sykdom, vold, kriminalitet og store utgifter for helsevesenet.

Norge ligger helt i toppen blant europeiske land når det gjelder forekomst av overdosedødsfall. Vi trenger derfor nye grep i rusomsorgen. Venstres utgangspunkt i ruspolitikken er at vi skal bekjempe rusavhengigheten, ikke de rusavhengige. Rusavhengighet må derfor møtes med medisinske og sosialfaglige virkemidler, ikke straff.

Venstre vil ha en rusomsorg som tar utgangspunkt i at ingen mennesker er like, ingen skal bli gitt opp, og at alle mennesker skal ha et verdig og trygt møte med det offentlige, uavhengig av livssituasjon. Derfor ønsker vi å styrke all rusbehandling, inkludert rehabilitering og tilbud til pårørende.

Legemiddellassistert rusbehandling (LAR) har i dag for rigide regler. Venstre vil myke opp systemet slik at sidemisbruk ikke automatisk fører til at du blir kastet ut av LAR. Videre er Venstre åpne for å ta i bruk andre, nye behandlingsmetoder.

Venstre vil:

- Opprettholde det høye nivået på alkoholavgifter.

- 1 • Sikre at ruspasienter får time til poliklinisk eller annen behandling innen 24 timer etter avrusning.
- 2 • Etablere flere behandlingsplasser og bedre ettervernstilbud for rusavhengige.
- 3 • Legge til rette for lavterskeltilbud for ungdom med rusavhengighet eller rusproblemer kombinert med psykiske og
- 4 sosiale vansker.
- 5 • Etablere flere akuttavrusningsplasser.
- 6 • Trappe opp satsingen på rusomsorg betydelig.
- 7 • Endre norsk narkotikalovgivning etter modell fra reformene i Portugal
- 8 • Innføre et prøveprosjekt med heroinassistert behandling for de aller tyngste brukerne som ikke har hatt nytte av
- 9 annen medikamentell behandling.
- 10 • Styrke Narkotikaprogrammet med domstolskontroll (ND-programmet) slik at flere rusavhengige kan få behandling i
- 11 stedet for fengsel når de begår kriminelle handlinger.
- 12 • Opprette finansieringsordninger som stimulerer kommunene til å sikre at rusavhengige får tilstrekkelig bolig- og
- 13 rehabiliteringstilbud utenfor rusmiljøer.
- 14 • Fjerne aldersgrensen for legemiddelassistert rehabilitering (LAR), men kriterier for inntak og utskrivning skal
- 15 vurderes individuelt.
- 16 • Stimulere til at storbyene gir ruspasienter et lavterskeltilbud med medikamentell behandling (tilsvarende subutex,
- 17 subuxone eller lignende) etter modell fra LASSO-prosjektet i Oslo.
- 18 • Sørge for at kommuner som ønsker å ha sprøyterom/brukerrom, fortsatt skal få mulighet til det, samt endre
- 19 forskriftene slik at også andre inntaksmåter enn injisering og andre stoffer enn heroin tillates.
- 20 • Øke samarbeidet mellom fengslene og rusbehandlingstiltakene slik at flere innsatte kan få hjelp til et rusfritt liv.
- 21

22 Tannhelsetjenesten

23 Tannbehandling er for mange svært dyrt. Venstre vil derfor utvide den offentlig finansierte tannhelsebehandlingen, slik

24 at flere grupper får dekket deler av utgiftene til tannbehandling. Utsatte grupper skal i større grad enn i dag blir prioritert

25 gjennom en offentlig refusjonsordning. Prinsipielt mener Venstre at tannhelsebehandling bør være offentlig finansiert

26 på samme måte som annen helsebehandling.

27

28 Venstre mener staten bør bidra til prisinformasjon om tannlegetjenester slik at konkurransen mellom tannleger blir

29 reell.

30

31 Venstre vil:

- 32 • Utvide dagens tannhelseordning med offentlig fullfinansiering til utsatte grupper slik at blant annet rusavhengige
- 33 og kronikere får gratis behandling.
- 34 • Delfinansiere nødvendige tannlegekostnader ved å innføre en såkalt høykostnadsbeskyttelse som gjør at det
- 35 offentlige dekker en andel av kostnadene som overstiger 10.000 kroner.
- 36

37 Forebyggende helsearbeid

38 Forebyggende helsearbeid er viktig for å utjevne de sosialt betingede helseforskjellene

39 i Norge. Ansvar for forebyggende helsearbeid må først og fremst ligge i kommunene. Staten kan påvirke gjennom

40 skatte- og avgiftspolitikken, gjennom holdningskampanjer, gjennom å styrke den helsefaglige forskningen og gjennom

41 å styrke lavterskeltilbud i primærhelsetjenesten.

42

43 Venstre mener helsestasjonene er den delen av helsetjenesten som er best egnet til å jobbe systematisk med

44 forebygging for barn og unge. Helsestasjonene har en unik mulighet til å kunne gripe inn tidlig og forhindre negativ

45 utvikling når det gjelder kosthold, mosjon eller psykososiale forhold. Forebygging er viktig i alle livets faser.

46 Frisklivssentraler og Frivillighetssentraler er viktige for å bidra til aktive liv for voksne.

47

48 Det forebyggende helsearbeidet for gravide må styrkes gjennom å gi alle en mulighet til en

49 livsstilssamtale i begynnelsen av svangerskapet der man diskuterer muligheter for livsstilsendringer og støttetiltak for å

50 redusere blant annet røyking, rus og overvekt. Tidlig innsats vil gi størst effekt for mor og barn.

51

52 Mye av det helsefremmende arbeidet gjøres i dag av frivillige og ideelle organisasjoner. For barn og unge spiller ulike

1 fritids- og idrettsorganisasjoner en viktig rolle med tanke på forebygging og etablering av helsemessig gode vaner.
2 Venstre vil derfor kontinuerlig arbeide for å sikre gode rammevilkår for frivillig sektor.

3
4 Så lenge det er lite dokumentasjon for en helsemessig gevinst av tidlig ultralyd, ønsker ikke Venstre at det offentlige
5 skal tilby ultralyd i uke 11-13 til alle gravide.

6 Venstre vil:

- 7 • Gjennomføre en nasjonal opptrapping for helsestasjonene over fire år.
- 8 • Styrke skolehelsetjenesten, samt studentsamskipnadenes helsetilbud.
- 9 • Bruke avgiftspolitikken for å stimulere til et sunnere kosthold og økt fysisk aktivitet.
- 10 • Bedre rammevilkårene for frivillige organisasjoner og sosiale entreprenører som tilbyr helse- og velferdstjenester
11 eller som organiserer folkehelsefremmende aktiviteter.
- 12 • Redusere moms på frukt og grønt.
- 13
- 14

15 **Helse og etikk**

16 Venstre mener spørsmål om liv og død berører noe av det innerste i menneskene og at det derfor i stor grad er den
17 enkelte borger som må velge sin retning, så lenge det ikke går på bekostning av andres liv og velferd. Venstre mener at
18 lovgiveren i et pluralistisk samfunn ikke har som oppgave trekke en tydelig grense mellom etisk rett og galt.

19
20 Raskt voksende kunnskap og muligheter stiller nærmest fortløpende stiller samfunnet overfor nye og vanskelige etiske
21 valg. Bioteknologi er også blitt et område hvor sterke kapitalkrefter har store interesser.

22
23 Medisinsk forskning og fremskritt gir oss stadig nye behandlingsmuligheter. Pasientorganisasjoner og berørte
24 enkeltmennesker har store forventninger til medisinske fremskritt i behandlingen av alvorlig sykdommer, bl.a. gjennom
25 stamcelleforskning. Samtidig må man være på vakt mot tendenser til å skape det perfekte menneskeliv. Alle
26 mennesker er likeverdige, uansett genetisk utrustning.

27 **Abort**

28 Respekt for menneskelivet og retten til å bestemme over egen kropp er viktige liberale prinsipper. Rett til selvbestemt
29 abort er derfor viktig for Venstre. Svangerskapsavbrudd har imidlertid flere etiske sider.

30
31
32 Venstre mener at flere sider ved dagens praksis i abortnemndene er uheldige. Det er for eksempel store ulikheter mellom
33 nemndene, vurderingstemaene er i stor grad subjektive, og verken vurderingene eller begrunnelsene er etterprøvbare
34 fordi ingen har innsyn i nemndenes arbeid. Dette gjør at vedtakene kan oppleves som uforutsigbare, noe som kan svekke
35 den abortsøkendes rettssikkerhet. Venstre mener derfor at dagens praksis i abortnemndene må gjennomgås for å sikre
36 lik behandling, og for å minimere belastningen nemndene påfører den gravide. Venstre vil vurdere om det er
37 hensiktsmessig med personlig oppmøte i abortnemndene.

38
39 Venstre mener helsepersonell må kunne reservere seg mot arbeid som bryter med deres personlige overbevisning, for
40 eksempel å utføre en abort. Til tross for dette må pasienten sikre best mulig behandling.

41 Venstre vil:

- 42 • Gjennomgå abortnemndenes praksis for å sikre lik behandling.
- 43 • Kreve at fastleger henviser videre ved spørsmål om abort.
- 44
- 45

46 **Donasjon og befruktning**

47 Å kjenne sitt opphav er en grunnleggende rettighet. Ved donasjon av sæd må barnet fra et gitt tidspunkt ha mulighet til
48 å kunne få informasjon om sitt biologiske opphav. Anonym sæddonasjon må derfor ikke være tillatt. Venstre vil tillate
49 eggdonasjon etter samme retningslinjer som ved sæddonasjon. Likeledes vil Venstre åpne for surrogati som er
50 altruistisk (uegennyttig) motivert, men uten at dette blir finansiert av det offentlige helsevesen. Venstre vil samtidig
51 arbeide for et internasjonalt forbud mot kjøp og salg av surrogat tjenester.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28

Dissens: Et mindretall i komiteen vil erstatte siste to setninger med følgende setning:
Venstre vil arbeide for et internasjonalt forbud mot kjøp og salg av surrogattjenester.

Dissens: Et annet mindretall i komiteen vil erstatte siste tre setninger med følgende setning, samt stryke første kulepunkt nedenfor:
Venstre vil arbeide for et internasjonalt forbud mot kjøp og salg av surrogattjenester.

Aleneforeldre kan være gode omsorgspersoner. Det bør åpnes for assistert befruktning for enslige. Det betyr ikke at det bør være en offentlig finansiert oppgave.

Det skal kun være medisinsk grunnlag for utestengning fra bloddonasjon.

Venstre vil:

- Åpne opp for eggdonasjon.
- Vedta et rammeverk for bruk av surrogatmødre i utlandet for å sikre barns rettigheter.
- Åpne for assistert befruktning for enslige.
- Gi homofile og andre grupper mulighet til å bli blodgivere.

Dissens: Et mindretall i komiteen vil legge til følgende delkapittel:

Aktiv dødshjelp

Venstre vil tillate aktiv dødshjelp, men kun gjennom en prosess som utelukker enhver tvil om at pasientens beslutning er reell, vedvarende og fri fra ytre press. Helsepersonell skal ikke kunne pålegges slike oppgaver mot sin vilje.

Venstre vil:

- Åpne opp for aktiv dødshjelp.

1 VELFERD OG OMSORG

2 Vi trenger gode fellesskapsinstitusjoner og et sosialt sikkerhetsnett for alle. Velferdssamfunnet er mer enn
3 velferdsstaten. Offentlige velferdstjenester kan aldri erstatte nærhet og omsorg i frivillige fellesskap, familie og
4 nærmiljø. Samspillet mellom stat, kommuner, frivillige fellesskap og den enkeltes personlige ansvar overfor sine
5 medmennesker skaper trygghet og forankring.

6
7 At flere kommer i arbeid er helt grunnleggende for at vi skal kunne klare å opprettholde våre velferdsordninger i
8 fremtiden. Ulike velferdsytelser i kombinasjon med skattesystemet må utformes slik at det lønner seg for den enkelte å
9 være i inntektsgivende arbeid. Venstre vil ha flere i arbeid og færre på stønad.

10
11 Fattigdom rammer enkeltmennesker og familier av ulike årsaker. De som er varig ute av stand til å skaffe seg en inntekt
12 de kan leve av, skal ha et støttenivå som gir mulighet til et verdig liv. Støtteordninger som er avgjørende for barns
13 livsvilkår, skal være rause. Venstres førsteprioritet er å bekjempe fattigdom og helseproblemer hos barn og
14 barnefamilier.

15
16 For å få endret livssituasjon er det mange som trenger sammensatt hjelp, i større eller mindre grad. Venstre vil øke
17 bruken av individuelle planer og sørge for at disse er forpliktende for alle parter: stat, kommune, helsevesen og den
18 enkelte.

20 Fattigdom

21 Antall barn i Norge som vokser opp i fattige familier er økende, og en tredel av barn med ikke-vestlig bakgrunn lever i
22 husholdninger med inntekt under fattigdomsgrensen. Det må iverksettes tiltak som avhjelper barnefattigdom. Først og
23 fremst gjelder dette heving av minstesatsene i sosialhjelp til såkalt SIFO-nivå. Barnetrygd skal ikke regnes inn i
24 grunnlaget når sosialhjelp skal beregnes.

25
26 Dagens sosialpolitikk med lite målrettede velferdsgoder bidrar i realiteten til en forsterking av forskjells-Norge og har
27 medført en omfordeling fra fattige til rike. Dette gjelder ikke minst makspris i barnehage. Venstre vil ha større
28 omfordeling og differensiering av universelle ordninger som barnetrygd, kontantstøtte oppholdsbetaling i barnehage og
29 SFO, slik at vi prioriterer mer til dem som trenger det mest.

31 Venstre vil:

- 32 • Innføre en nasjonal minstenorm for sosialhjelp til livsopphold (ekskl. boutgifter) som prisjusteres hvert år. Denne
- 33 normen må om lag tilsvare Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) forskningsbaserte standard for et
- 34 nøkternt livsopphold.
- 35 • Innføre en ordning for hjemkjøp av boliger, hvor en leid kommunal bolig kan nedbetales gjennom husleie og på sikt
- 36 bli eid bolig.
- 37 • Opprettholde barnetrygden som en universell ordning, men differensiere slik at de med lav inntekt får økt
- 38 barnetrygd mens de med høy inntekt får mindre.
- 39 • Fjerne maksimalpris og innføre gradert sats av oppholdsbetaling i barnehager og SFO.
- 40 • Utvide ordningen med gratis kjernetid for barn i barnehager i områder med relativt sett overrepresentasjon av
- 41 fattige barn.
- 42 • Trappe opp tilskuddsordninger til frivillige organisasjoner som yter fritidstilbud til fattige og vanskeligstilte barn.
- 43 • Styrke ordningen med omsorgslønn for foreldre med syke/funksjonshemmede barn.
- 44 • Utvide ordningen med gratis helsehjelp for barn fra 16 til 18 år.
- 45 • Styrke programmet for basiskompetanse i arbeidslivet.
- 46 • Utvide dekningsområdene for fri rettshjelp, slik at flere kan få fri rettshjelp.
- 47 • Styrke den økonomiske rådgivningstjenesten i NAV.
- 48 • Gjennomgå kvalifiseringsprogrammet med sikte på å gjøre det mindre vilkårlig og mer målrettet mot utsatte
- 49 grupper.

NAV

Venstre mener NAV-reformen var et riktig grep, men er bekymret for at økt fokus på like tjenester fjerner handlingsrommet for gode lokale løsninger rundt den enkelte. Venstre vil ha en revisjon av NAV, for å sikre at det er en etat for folk, og ikke for det perfekte system. NAV skal og må gi den hjelp og bistand hver enkelt med behov har rett på og fortjener.

Det finnes alt for mange historier om brukere som bokstavelig talt opplever møtet med NAV som en vegg av byråkrati. Venstre mener at regelen må være at NAVs brukere får kommunisere med egen saksbehandler direkte. For å bidra til at ulike tjenester blir mer individtilpasset og fleksible, vil Venstre at det åpnes for større bruk av skjønn i lovverket NAV forvalter.

En forutsetning for at brukerne skal oppleve en velfungerende tjeneste og at de ansatte skal bruke tiden rett, er et godt IKT-system. Venstre vil blant annet sette av midler slik at NAV får et oppdatert IKT-system. Det vil både lette den manuelle saksbehandlingen og få fortgang i å gjøre langt flere stønadsordninger tilgjengelige digitalt.

Venstre vil:

- At saksbehandlerne NAV i regelen skal møte publikum direkte.
- At det åpnes for større bruk av skjønn i lovverket NAV forvalter.
- At det settes av midler slik at NAV kan modernisere IKT-løsningene sine.

Eldre

Venstre mener det er viktig å legge til rette for at flere eldre som kan og vil jobbe, kan være yrkesaktive. Mange eldre som ikke kan eller ønsker å arbeide i full stilling, kan likevel gjøre en betydelig innsats for eksempel i deltidsstillinger og gjennom tilpassede arbeidsoppgaver. Vi vil derfor innføre mer fleksible løsninger med hensyn til arbeidstid for eldre.

Eldre må i langt større grad få mulighet til å ha innflytelse på sin egen hverdag og innholdet i tjenestene de får fra det offentlige. For å sikre det, trengs et mer fleksibelt tilbud som fanger opp ulike ønsker og behov.

Noen eldre bor på sykehjem fordi det ikke er andre gode alternativer. Kommunene bør tilby både velutbygde hjemmetjenester og dagtilbud, omsorgsboliger med og uten heldøgns bemanning og sykehjem for dem som trenger det. I tillegg vil vi bygge flere sykehjemsplasser og styrke fagkompetansen innen geriatri og rehabilitering. Omsorgsløsningene må etableres slik at partnere kan bo sammen hvis de vil.

I løpet av 30 år vil antallet personer med demens fordobles. I dag er det svært få som har dagtilbud, og flere sliter med å få gode tilbud på sykehjem. Mange pårørende mangler også avlastning, informasjon, råd og veiledning. Tilbudet til personer med demens må bedres.

Venstre vil:

- Legge bedre til rette for å kombinere arbeid og pensjon, gi bonusordninger for å stimulere til lengre yrkesdeltakelse og eventuelt utvide bruken av redusert arbeidstid.
- Ha mer fleksible arbeidstidsregler og skattestimulans/fradrag til eldre arbeidstakere (62 år) som velger å arbeide i stedet for å gå av med pensjon før 67 år.
- Gi økonomisk stimulans til bygging av alternative boformer: eldrekollektiv, seniorboliger og generasjonsboliger.
- Bygge flere sykehjemsplasser.
- Bygge flere omsorgsboliger. Egen bolig og et tjenestetilbud som er tilpasset individuelle behov, gir trygghet, og vil redusere behovet for institusjonsplass.
- Utvide dagens ordning med permisjoner og omsorgslønn for pårørende som tar seg av familiemedlemmer.
- Bygge ut dagtilbud som aktiviserer eldre.
- Sikre rekruttering av fagpersonell helse- og omsorgsyrket.

1 Syke og uføre

2 En god sykkelønsordning er en viktig del av en liberal velferdsstat. At fellesskapet gir en forsikring for tapt inntekt ved
3 sykdom gir trygghet for den enkelte, men det går også ut over fellesskapet når utgiftene blir for høye.

4
5 Fraværet og dermed utgiftene til sykkelønn er på et svært høyt nivå. Målene i avtalen mellom partene i arbeidslivet om et
6 inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen) har ikke gitt de ønskede resultatene. Venstre mener derfor at dagens
7 sykkelønsordning må endres.

8
9 Dagens ordning med å gi full kompensasjon til arbeidstakere som er syke i en kort periode, mens det gis 67 %
10 kompensasjon til dem som er varig syke og ikke i stand til å sikre sin egen økonomi gjennom lønnet arbeidsinnsats, er
11 ikke nødvendigvis den beste løsningen. Venstre vil utrede en modell som innebærer at ytelsene til korttids sykefravær
12 reduseres noe mens ytelsene til uføre og langtidssyke økes. Venstre er også åpen for å se på dagens finansieringsmodell
13 mellom arbeidsgiverne og det offentlige, med det formål å gi bedriftene stimulans til å få sine ansatte raskere tilbake i
14 arbeid. Ved en eventuell innstramming av sykkelønsordningen skal kronikere og fravær ved barns sykdom skjermes.

15
16 Venstre vil utvide aktiviseringstiltakene som tilbys de som er på arbeidsavklaringspenger til å også gjelde
17 uførepensjonister. Samtidig må disse tiltakene gjøres mer effektive, ved at Nav får ressurser nok til å følge opp
18 mottakerne på en god måte.

20 Venstre vil:

- 21 • Innføre normerte sykemeldingsperioder etter svensk modell, som innebærer veiledende retningslinjer for
22 sykemeldinger etter diagnose.
- 23 • Utrede en modell som innebærer redusert kompensasjon ved korttidssykefravær og økt kompensasjon ved
24 langtidssykefravær og varig uførhet.
- 25 • Gjøre det enkelt for arbeidsgiver å legge til rette for at syke personer kan jobbe.
- 26 • Innføre en mer fleksibel sykkelønsordning for kreftpasienter og andre som har gode prognoser for å komme tilbake
27 i arbeid etter 12 måneders sykdom uten å måtte gå omveien om arbeidsavklaringspenger.
- 28 • Gi flere arbeidsgivere tidsbestemt lønnstilskudd for at personer med nedsatt arbeidsevne kan være i full eller
29 delvis jobb.

30
31 **Se også ➔ Næring: Arbeidsliv**

33 Pensjon

34 Dagens Avtalefestede pensjon (AFP) har gått fra å være en målrettet ordning som skulle treffe sliterne i arbeidslivet til å
35 bli en generell tilleggspensjon for fagorganiserte og arbeidstakere over 62 år som har tariffavtale. AFP gir rettigheter for
36 drøyt halvparten av arbeidstakerne, men delfinansieres av alle arbeidstakere over statsbudsjettet med flere milliarder
37 kroner hvert år. Dette er urettferdig og feil bruk av det offentliges penger. Dagens AFP undergraver også ideen bak
38 pensjonsreformen om å få flere til å stå lenger i arbeid.

39
40 Pensjonssystemet må gjennomgående være slik at det lønner seg å stå lenger i arbeid, og det må være samsvar mellom
41 mulighet til opptjening av økt pensjon og grense for alder som oppsigelsesgrunn.

43 Venstre vil:

- 44 • Avvikle de statlige bidragene til avtalefestet pensjon (AFP) og gi incentiver for at folk skal jobbe lenger, og ikke
45 kortere.
- 46 • La den enkelte ta med seg sine pensjonsrettigheter, uansett om en arbeider i det offentlige, privat bedrift eller egen
47 virksomhet.
- 48 • Fjerne de fleste pensjonsprivilegier for særskilte sektorer og tariffområder, samtidig som skattefradrag for
49 individuelle forsikrings- og pensjonsspareordninger økes og gjøres mest mulig like for alle.
- 50 • Avvikle særaldersgrenser i pensjonssystemet som ikke har faglige begrunnelser, og øke aldersgrensen for
51 oppsigelse fra 70 til 75 år.

1 **BOLIG OG EIENDOM**

2 Alle har rett til en god og trygg bolig. En god bolig er en ramme for et godt og meningsfylt liv, for god helse og for å
3 skape et godt hjem. Boligen er et grunnleggende velferdsgode og boligpolitikken er en sentral del av statens
4 velferdspolitik. For Venstre er det prinsipielt likeverdig å eie og leie bolig.

5
6 Venstre vil legge til rette for et velfungerende boligmarked. Staten har et spesielt ansvar for lovregulering og beskatning
7 og sørge for boligfinansiering i alle deler av landet.

8
9 Personer eller husstander som ikke på egen hånd kan skaffe seg eller beholde en bolig, skal få nødvendig bistand av
10 kommunene. Flest mulig av dem som ønsker det skal kunne etablere seg i egen eid bolig. Venstre vil prioritere
11 boligsosialt arbeid høyt.

12
13 Venstre vil ha en bygningspolitikk som er effektiv og helhetlig overfor bygge- og eiendomsnæringen, kommuner og
14 husholdninger. Byggeprosessen skal være mest mulig miljøvennlig, effektiv og brukervennlig, samtidig som den skal
15 bidra til god kvalitet og få byggefeil. De bygde omgivelsene bør planlegges og utformes universelt slik at alle kan bruke
16 dem på en likestilt måte, uten spesielle tilpasninger eller hjelpemidler.

17
18 De siste års økonomiske utvikling, økt tilflytting til de store byene og for lite boligbygging har skapt et stort prispress på
19 bolig i deler av landet. Knapphet på studentboliger, leieboliger og boliger tilpasset ungdom har skapt en særlig
20 utfordring for unge.

21
22 Venstre vil bidra til å dempe prisveksten i boligmarkedet. Da må staten sørge for at rammevilkårene for offentlige og
23 private aktører muliggjør dette.

24 **Boligbygging og boligfinansiering**

25 Venstre vil ha en offensiv boligbygging der staten samarbeider konstruktivt med kommunene, iverksetter nye
26 stimulerings tiltak og foretar en systematisk forenkling av regelverket.

27
28
29 Venstre vil styrke Husbanken og gjøre banken til et sentralt virkemiddel for å bygge mange nok boliger og boliger
30 tilpasset de som står svakt i det ordinære markedet. Det må bygges flere utleieboliger, flere studentboliger, flere boliger
31 for ungdom (Ungbo) og også flere boliger tilpasset eldre for å skape mer dynamikk i boligmarkedet.

32
33 Situasjonen i boligmarkedet tilsier at skatte- og fradragssystemet for boliger bør gjennomgås. Venstre vil se nærmere på
34 om rentefradraget kan utformes på en måte som er mer forutsigbart, bidrar til mindre prispress og er mer miljøvennlig.

35
36 Venstre vil også se på en samordning av Husbanken og Kommunalbanken for å sikre en effektiv, statlig
37 utlånsvirksomhet.

38 Venstre vil:

- 39 • Sørge for en utbyggingstakt på 35.000 boliger årlig i løpet av stortingsperioden.
- 40 • Styrke Husbankens lånerammer.
- 41 • Sikre tilgang på startlån for vanskeligstilte, og øke beløpsgrensen gjennom å utvide nedbetalingstiden fra 20 til 30
42 år.
- 43 • Redusere egenkapitalkravet ved kjøp av bolig fra 15 til 10 prosent.
- 44 • Øke beløpsgrensene til Boligsparing for ungdom (BSU)-ordningen til hhv 30.000 årlig skattefri sparing og totalt
45 300.000 kroner.
- 46
- 47

48 **Dissens:** Et mindretall i komiteen ønsker å legge til følgende setning til neste siste avsnitt, samt legge til følgende
49 kulepunkt:

1 En mulig endring i retning av høyt rentefradrag for primærbolig og lavere fradragrett for bolig nummer to, hytte og
2 fritidseiendom kan være tilstrekkelig.

- 3
- 4 • Utrede å sette et tak på rentefradraget for boliger, og nedtrapping av fradragretten for bolig nummer to, hytter og
5 fritidsboliger.
- 6

7 Leiemarkedet

8 Venstre vil bygge ut 2500 studentboliger årlig, og prioritere pressområder. Dette er et viktig tiltak for studentvelferd
9 samtidig som det letter prispresset både på leie og kjøp av leiligheter.

10

11 Det er nødvendig, spesielt i de større byene, å bygge flere utleieboliger. Venstre vil fornye hele regelverket for
12 utleieboliger. Det må bli lettere å etablere og drive samskipnader, stiftelser og selskaper som har et langsiktig mål om å
13 utvikle dette markedet. Leietakerne må sikres trygge boforhold samtidig som det legges til rette for at de over tid kan
14 kjøpe sin bolig.

15 Venstre vil:

- 16 • Bygge 2500 studentboliger årlig med 30 prosent statlig finansiering.
- 17 • Heve kostnadsrammen for studentboliger og øke tilskuddet til nye boligenheter.
- 18 • Sørge for at studentboliger blir et eget reguleringsformål.
- 19 • Åpne for at også studenter uten barn kan søke om bostøtte.
- 20 • Gi utbyggere/byggherre adgang til å avskrive slitasje på studentboliger/utleieboliger på lik linje med kontor og
21 næringsbygg.
- 22 • Utforme et nytt regelverk for utleieboliger med mulighet for hjemkjøp, og bidra til utbygging av flere leieboliger der
23 en andel blir hjemkjøpsboliger.
- 24 • Forenkle regelverket for utleie av del av egen bolig, og gi større grad av avtalefrihet når krav om rømningsveier og
25 brannsikkerhet er oppfylt.
- 26 • Gi Husbanken økte rammer for å gi lån til finansiering av utleieboliger.
- 27
- 28

29 Plan og bygning

30 I fremtidig boligbygging må det legges vekt på miljøvennlige valg av materialer og oppvarming. Venstre vil styrke
31 forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til at det i norsk boligbygging gjøres miljøvennlige valg som gjør nye boliger
32 utslippsnøytrale og samtidig rimelige og funksjonelle.

33

34 Venstre ser det som viktig at boligprosjekter må planlegges slik at det sikres gode utearealer, møteplasser og
35 kommunikasjon med eksisterende lokalmiljø. Venstre vil prioritere gode lokale og regionale kollektivløsninger i
36 byområder og slik redusere presset i boligmarkedet.

37 Venstre vil:

- 38 • Beholde miljøkrav til bygg, men forenkle ved å sette resultatmål og redusere detaljkrav.
- 39 • Stille krav til universell utforming av nye, større bygningsprosjekter, men forenkle for å hindre unødvendig
40 kostnadsdrivende effekt.
- 41 • Samordne statlige myndigheters behandling av arealplaner og sikre at eventuelle innsigelser er avveiet og
42 koordinert.
- 43 • Overføre det økonomiske ansvaret for arkeologiske utgravninger i forbindelse med utbygging fra utbyggere til staten.
- 44 • Gjennomgå alle forskrifter tilhørende plan- og bygningsloven med sikte på raskere saksbehandling, herunder å
45 fjerne ordninger som gir kommunene motiver for å bruke lenger tid enn nødvendig på godkjenning av
46 utbyggingsplaner.
- 47 • Redusere kravet til detaljeringsgrad i utbyggingsplaner slik at disse raskere kan tilpasses endrede
48 rammevilkår/konjukturer.
- 49 • Vurdere andre tvisteløsningsordninger mellom utbyggere og berørte parter ved utbygging enn det ordinære
50 domstolsapparatet med sikte på raskere privatrettslige avklaringer.
- 51
- 52

1 **Se også ➔ Transport og kommunikasjon: Kollektiv og byutvikling**

2 **Se også ➔ Demokrati og offentlighet: Forbrukerpolitikk**

3

1 **BARN OG FAMILIE**

2 I oppveksten utvikles mye av evnen til å ta kontroll over eget liv og en grunnleggende følelse av trygghet og verdighet.
3 Voksne mennesker velger i stor grad sin livsform og livsstil, men ingen velger sin barndom. Det er viktig for Venstre å
4 sikre at det offentlige lager gode ordninger for barn som har det vanskelig og at det legges til rette for en god barndom.
5 Derfor er foreldrepermisjon, et godt barnevern, full barnehagedekning og en god skole sentrale elementer i Venstres
6 barne- og familierpolitikk.
7

8 **Foreldre og barn**

9 Venstre mener den enkelte familie og forelder skal ha stor frihet til å finne løsninger som passer dem best. Dette må
10 også gjenspeiles i innretningen for de offentlige ytelsene. Men friheten må balanseres mot arbeid for likestilling.
11

12 Venstre mener deler av foreldrepermisjonen skal knyttes til den enkelte forelder som en ikke-overførbar, individuell
13 rettighet. Foreldre skal selv kunne velge når og hvordan de vil ta ut sin del av foreldrepermisjonen. Mor og far skal
14 likebehandles når det gjelder offentlige ytelser.
15

16 Venstre vil opprettholde barnetrygden som en universell ordning, men vil omfordele den slik at den blir mer målrettet og
17 rettferdig. Ved en omfordeling vil de med lav inntekt få økt barnetrygd mens de med høyest inntekt får mindre
18 barnetrygd. Kontantstøtten er viktig for å gi barnefamilier økt fleksibilitet i overgangen mellom foreldrepermisjon og
19 barnehage, men ytelsen bør kun gjelde barn mellom ett og to år.
20

21 Venstre vil sikre gode ordninger for studenter som får barn umiddelbart etter studiene. Denne gruppen faller mellom to
22 stoler fordi de verken får studielån eller foreldrepenger.
23

24 Lovverket for barnefordeling må være nøytralt med tanke på hvor barnet skal bo etter samlivsbrudd, og det skal ikke
25 angi en norm for samvær. Venstre mener at barns beste skal være det bærende prinsippet. Målet må være å ha så gode
26 familievern- og meklingsordninger at færrest mulig må ta i bruk domstolene i barnefordelingsaker. Domstolene bør stå
27 fritt til å velge den samværløsningen som domstolen mener er til barnets beste.
28

29 Gyldige samværsavtaler skal holdes med mindre det er mistanke om at barnet blir utsatt for skade eller fare. Å hindre et
30 barn i å ha kontakt med den andre forelderen er å frarøve barnet en grunnleggende rettighet. Venstre mener det må
31 innføres flere virkemidler for å sikre at gyldige samværsavtaler holdes. Offentlige ytelser, slik som barnetrygden, skal
32 ikke innrettes slik at den som ikke har barnet folkeregistrert hos seg, blir økonomisk skadelidende.
33

34 Venstre vil:

- 35 • Erstatte dagens foreldrepermisjon med en fleksibel tidskontoløsning hvor foreldrene disponerer totalt 15 måneder
36 permisjon frem til barnet fyller 12 år.
- 37 • Holde på en permisjonsandel til mor og far på minst 5 måneder hver av totalt 15 måneder.
- 38 • Gi far selvstendig rett til foreldrepenger, inkludert fedrekvoten.
- 39 • Omfordele barnetrygden slik at de lavtlønte får mer barnetrygd enn i dag på bekostning av de med høy lønn.
- 40 • Innføre en ordning med foreldrepenger for studenter som får barn like etter fullført grad.
- 41 • Styrke familievernkontorene.
- 42 • Gi domstolene mulighet til å kunne idømme delt bosted når det vil være til barnets beste.
- 43 • Gjøre systematisk samværsbotasje fra en av foreldrene straffbart.
- 44 • Gjøre offentlige ytelser til foreldre med separat bosted uavhengig av hvor barnet er folkeregistrert, og dele ytelsene
45 etter samvær.
46

47 **Adopsjon**

48 Å ta foreldreansvar for barn som allerede er satt til verden er positivt både for barnet, familien og samfunnet. De som
49 ønsker å ta slikt ansvar, enten det er for norskfødte barn eller barn fra andre land, skal møtes med et fleksibelt regelverk
50 på norsk side.

1
2 Venstre vil:

- 3 • Likebehandle alle samlivsformer i det norske adopsjonsregelverket.
 - 4 • Legge til rette for at prosessen rundt adopsjon skal bli mindre byråkratisk og mer forutsigbar.
 - 5 • Redusere tiden det tar å bli godkjent som adopsjonsforelder til maksimalt 9 måneder.
 - 6 • Ta initiativ til at Norge inngår samarbeidsavtaler om adopsjon med flere land.
 - 7 • Øke adopsjonsstøtten til 1 G (ett grunnbeløp i Folketrygden).
- 8

9 **Barnevern**

10 De fleste i Norge har det bra. Men barn og ungdom som kommer skjevt ut i barndommen, mister ofte muligheter som
11 andre barn og ungdommer har. Omsorgssvikt er et alvorlig hinder for at mennesker kan leve frie liv og ta egne valg.
12 Omsorgssvikt og overgrep mot barns rettigheter forplikter staten til å gripe inn mot foreldre og omsorgspersoner. Det er
13 viktig at noen tar beslutninger når foreldrene ikke makter det. Barnevernet er viktig for barns rettssikkerhet og for å sikre
14 at alle får like muligheter.

15

16 Det viktigste for Venstre er at det blir tilbudt gode barnevernsordninger til barnets beste. Det viktigste er ikke om det er
17 offentlige, private eller ideelle aktører som utfører tjenesten. Barn må ikke oppleve usikkerhet som følge av at
18 institusjoner trues av nedleggelse av ideologiske grunner.

19

20 Venstre mener vi har et barnevern med store utfordringer både når det gjelder ressurser og samhandling. Tiden er inne
21 for å sette i verk sterkere virkemidler for å få et bedre barnevern. Venstre ønsker mindre statlig byråkrati og et langt
22 sterkere kommunalt barnevern med nok ressurser og kompetanse. Venstre mener at vi verken trenger, eller har tid til,
23 flere ekspertutvalg eller barnevernspanel. Venstre ønsker å iverksette flere ulike tiltak; det må satses på mer forskning,
24 barnevernsutdanningene må bedres, etter- og videreutdanningsmulighetene må styrkes, og fagkompetansen må
25 tilbakeføres fra staten til kommunen. Gjennomføres alle disse tiltakene, mener Venstre at vi får et bedre barnevern som
26 er bedre rustet til å sikre at alle barn får en trygg oppvekst.

27

28 Barnevernet skal ha høy kompetanse på barn og oppvekst og må holde et høyt faglig nivå. En av hovedutfordringene for
29 barnevernet i dag er nettopp behovet for mer faglig kompetanse, både på førstelinjenivå i barnevernstjenesten, men
30 også i skolen, i barnevernsutdanningene, og i forskningen på feltet. Venstre vil sikre gode muligheter til etter- og
31 videreutdanning for barnevernsansatte, og motivere flere, også med høyere utdanning som psykologer, jurister,
32 spesialpedagoger og sosionomer, til å jobbe i barnevernet. Venstre ønsker dessuten at barnevernsfaglig kompetanse skal
33 fremmes i hele omsorgkjeden, fra barnehage, helsestasjon og helt ut til videregående skole. Hver krone som investeres i
34 et godt barnvern, både på forebygging og tiltak, kan gi avkastning et helt liv.

35

36 Venstre vil:

- 37 • Legge ned det regionale nivået av det statlige barnevernet, Bufetat, og overføre oppgaver og ansvar til den
38 kommunale barnevernstjenesten der kommunene er store nok til å håndtere det.
 - 39 • Lage incentiver for bred rekruttering til barnevernet, både kjønnsmessig og yrkesmessig.
 - 40 • Øke bruken av familieråd i barnevernet, hvor storfamilien og nettverket rundt barnet/ungdommen tas i bruk som en
41 ressurs i barnevernssaker.
 - 42 • Gi Helsetilsynet adgang til å ilegge kommuner dagbøter eller stenge kommunale og statlige barnevernstjenester
43 ved påpekte mangler.
 - 44 • Innføre barnevernskontakt til alle skoler.
 - 45 • Lovfeste retten til ettervern for barnevernsbarn inntil 23 år og innføre angrefrist for de som sier fra seg fristen ved
46 fylte 18 år.
 - 47 • Sikre reell likebehandling av private, ideelle og offentlige barnevernsinstitusjoner.
 - 48 • Gi bedre opplæring og oppfølging av fosterfamilier, samt bedre tilsyn med fosterfamilier.
 - 49 • Sikre en bred rekruttering av fosterfamilier, som inkluderer minoritetsforeldre slik at kulturell tilknytning kan
50 ivaretas.
- 51

52 **Se også ➔ Velferd og omsorg: Fattigdom**

53

1 **Aleneboende**

2 Sosiale strukturer er i endring. Offentlige ordninger kan ikke bygge på gamle familiestrukturer. Avgiftssystemet tar ofte
3 utgangspunkt i at en husstand består av flere inntekter. En endring av dette fra fastavgifter til avgiftsbelegging av
4 faktisk forbruk vil være positivt både for miljøet og for de aleneboende.

5
6 Ulikhetene vokser mellom de aleneboende og dem som bor sammen med noen andre, både når det gjelder helse, bolig
7 og økonomi. Rundt fire av ti husholdninger i landet består av én person, og en økende andel aleneboende henger etter
8 når det gjelder lønnsnivå, yrkestilknytning, utdanningsnivå og sosialstønader. Arbeid for å styrke levekårene for denne
9 gruppen er også arbeid mot fattigdom.

10
11 Veien inn i boligmarkedet er blitt vanskeligere i takt med høye boligpriser. Boligutfordringene for enslige gjør at det må
12 legges til rette for gode spareordninger kombinert med andre typer eierformer.

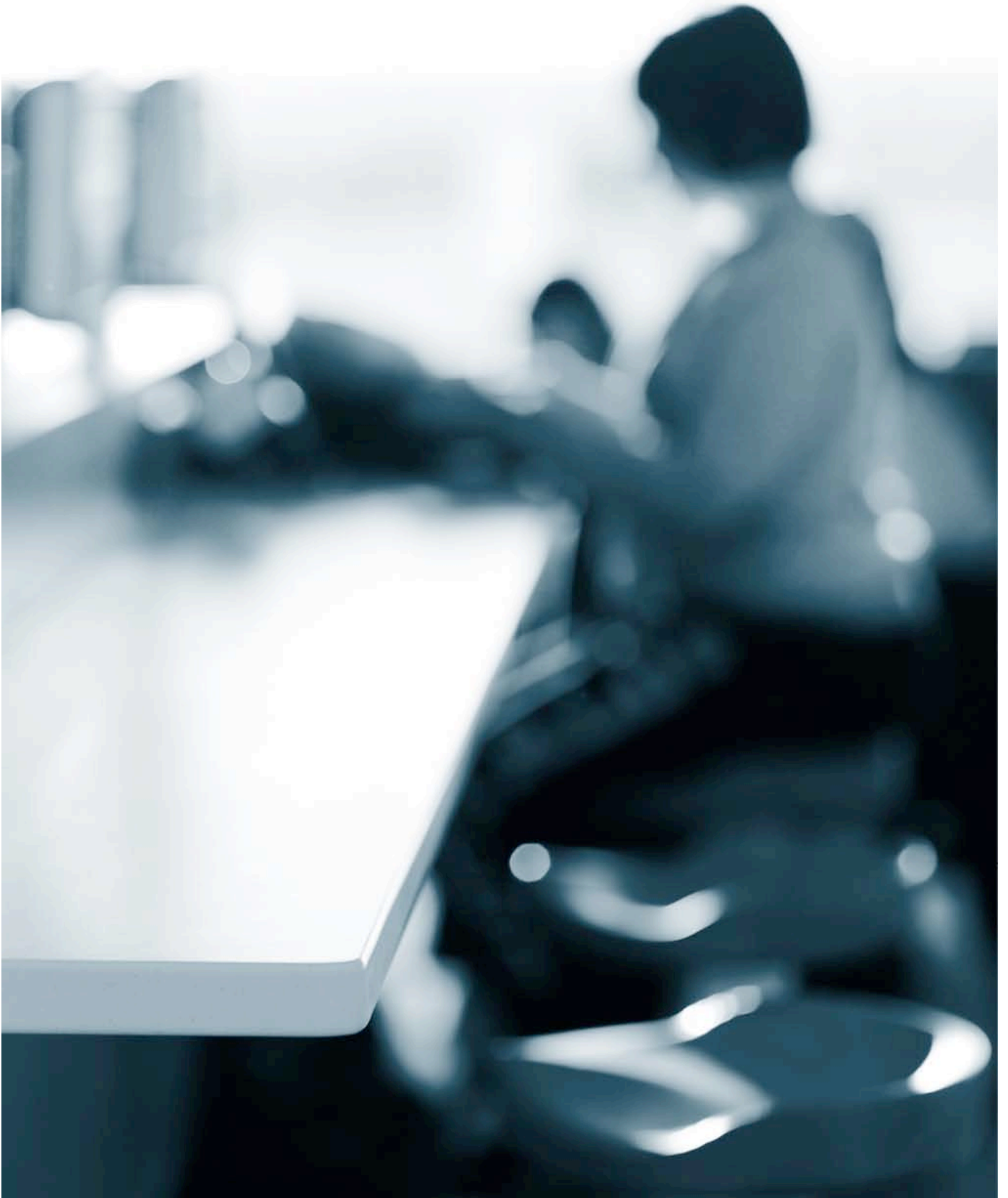
14 Venstre vil:

- 15 • Fremme en stortingsmelding om ensliges levekår.
- 16 • Stimulere til endring av avgiftssystemet for infrastruktur og kommunale avgifter slik at faktisk forbruk blir
17 avgiftsbelagt.
- 18 • Styrke boligpolitiske tiltak, blant annet ved å tilbakeføre kravet til egenkapital til bolig til 10 %.
- 19 • Legge til rette for ulike former for boligtilknytning, som bofellesskap.
- 20 • At staten bidrar til at det bygges flere studentboliger og utleieboliger, med tomter og tilskudd.
- 21 • At utleiesektoren i Norge blir mer profesjonell.
- 22 • Innføre en norsk modell for "hjemkjøp", hvor en leid bolig kan nedbetales og gradvis bli eiet.

23
24 **Se også ➔ Velferd og omsorg: Bolig og eiendom**

25

TEMA: INDIVID OG SAMFUNN

LIBERALE RETTIGHETER

Liberal politikk tar utgangspunkt i det enkelte menneske. Samfunnet skal bygges nedenfra, med sterke fellesskapsinstitusjoner som sikrer frihet og muligheter for alle, uten å frata den enkelte ansvar. Statsmakten må respektere begrensningene i sin egen makt og legge til rette for at borgerne kan leve frie liv, uten ubegrunnet mistanke og overvåkning. Et samfunn som er åpent, desentralisert og mangfoldig, gir best rom for personlig frihet innen fellesskapets rammer.

Frihet handler ikke først og fremst om fravær av tvang eller statlig innblanding. Det handler om å skape muligheter for utfoldelse for alle.

Politisk makt og styring skal forankres i demokratiske institusjoner. Venstre mener at staten tar for mange av beslutningene i Norge, og arbeider for en desentralisering av politisk makt. Kommunene må ikke bli gisler for nasjonal detaljplanlegging. Sterkere kommuner og åpnere statsforvaltning vil gi borgerne større mulighet til å påvirke sin egen og samfunnets fremtid.

Personvern

Et sterkt vern om den enkelte borgers privatliv er avgjørende både for frihet og for demokratiet. Frihet forutsetter vern mot utilbørlig registrering, overvåking og inngripen i privatlivet. Et føre-var-prinsipp som sikrer borgernes rettigheter nå alltid følges.

Venstre støtter forslaget om et eget, nytt menneskerettighetskapittel i Grunnloven. Rettigheter som allerede er beskyttet i norsk lov, kan raskt endres av et rent stortingsflertall. Forslaget vil styrke beskyttelsen av individets grunnleggende friheter.

Venstre vil grunnlovsfeste retten til privatliv.

Borgerrettighetene skal vernes like godt i den digitale som i den analoge verden. Stadig mer av vår hverdag og av private og offentlige aktørers virksomhet skjer på nett og ved hjelp av elektronisk kommunikasjon. Utviklingen av nye løsninger gjør at presset mot personvernet blir stadig sterkere. Det må derfor stilles meget strenge krav for lagring, bruk og videreformidling av informasjon som er innhentet elektronisk, uavhengig av aktør.

Retten til å kommunisere uten overvåking er grunnleggende. Telefon- og internettrafikk må ikke kunne utleveres til politiet uten rettslig kjennelse. Politiet skal heller ikke ha adgang til avlytting uten rettslig kjennelse. Den som har blitt overvåket skal informeres i ettertid.

Overvåking av bevegelser gjør etterforskning enklere, men må veies mot retten til reell bevegelsesfrihet. Misbruk av slik informasjon er alvorlig for retten til privatliv.

Når det gjelder politiets metodebruk og kontrollmyndigheters virksomhet, er ikke samtykke en tilfredsstillende løsning. Stortinget skal sette grensene, og det må etableres gode rettsverngarantier for den som blir utsatt for forvaltningskontroll. Venstre er bekymret for en ukritisk økt bruk av kameraovervåking. Slik utplassering skal være tidsavgrenset, og på skoler skal overvåkning kun skje etter skoletid.

Helseopplysninger som brukes til forskning må være basert på samtykke, og identiteter i helseregistre må krypteres med strenge tilgangskriterier. Selvbestemmelse må være det bærende og aktive prinsipp for videre bruk av biologisk materiale og genetisk informasjon som er gitt til helsetjenesten. Omsorgsteknologi blir stadig viktigere. Hvis det skapes regelverk og rutiner som ivaretar individuelle hensyn, kan dette styrke den enkeltes frihet, integritet og verdighet.

Venstre vil:

- Grunnlovsfeste retten til privatliv, personvern og privat kommunikasjon.
- Fjerne EUs datalagringsdirektiv fra norsk lovverk om det blir implementert, og arbeide nasjonalt og internasjonalt for at overvåking av privat kommunikasjon forutsetter rettslig kjennelse.

- 1 • Innføre krav om tidsavgrenset offentlig godkjenning for å sette opp private overvåkningskameraer, kreve at
- 2 eventuelle opptak slettes etter kort tid, og innføre dagbøter ved brudd på konsesjons- eller lagringsbestemmelser.
- 3 • Overføre tilsynsansvaret for kameraovervåkning til kommunene, og gi kommunene anledning til å fastsette avgift.
- 4 All kameraovervåkning skal være søknadspliktig, ikke bare meldepliktig. Datatilsynet må styrkes som følge av
- 5 dette.
- 6 • Stille strenge krav til sikkerhet omkring enkeltpersoners helseopplysninger.
- 7 • Begrense registrering i DNA-registeret til domfelte med rettskraftig dom på seks måneders ubetinget fengsel eller
- 8 mer, og kun for relevante forbrytelser.
- 9 • At internettleverandører ikke skal pålegges å overvåke kundene sine.
- 10 • Gi brukere av sosiale medier krav på innsyn i hvilke opplysninger som utleveres til tredjepart.
- 11 • Stille krav om samtykke ved videresalg eller sammenstilling av personopplysninger.
- 12 • Skjerpe reglene for nummeropplysningstjenester, slik at kun nødvendig informasjon som navn, adresse og
- 13 telefonnummer kan deles.
- 14 • Arbeide overfor EU for at sikkerhetsrutinene ved flyplasser reduseres, at informasjonen lagret i PNR (Passenger
- 15 Name Record) holdes til et absolutt minimum, og at passasjerinformasjon ikke deles med en tredjestat.
- 16 • Kreve anonyme passeringsløsninger til automatiske bomstasjoner.
- 17 • Sikre at betaling med kontanter fortsatt skal være et alternativ.

18

19 **Ytrings- og organisasjonsfrihet**

20 For en liberaler henger troen på den frie og åpne debatt sammen med vårt syn på mennesket som et ansvarlig og

21 rasjonelt vesen. Troen på at debatt bringer samfunnet framover kan virke naiv, men hele vår vestlige sivilisasjonshistorie

22 handler nettopp om ideer som møtes, ytres og motsies. For Venstre er det derfor helt grunnleggende at alle mennesker

23 har rett til å ytre seg og søke oppslutning for sine standpunkter. Ikke alle ytringer er like verdifulle. Men retten til å ytre

24 seg må ligge fast. Derfor må den begrenses først og fremst av andres ytringer, av møtet med fakta, kunnskap og

25 konkurrerende ideer.

26

27 Pressens rolle som kritisk og uavhengig rapportør og gransker er vesentlig i et demokrati. Mediene skal bidra til økt

28 kunnskap om politikk og samfunn, slik at grunnlaget for demokratiet styrkes. Et mangfold av frie medier er viktig for å

29 speile virkeligheten og ulike synspunkter.

30

31 Et mangfoldig organisasjonsliv er viktig for demokratisk meningsdannelse. Men en viktig del av organisasjonsfriheten er

32 retten til å være uorganisert. Venstre vil ikke ha særbehandling av enkeltorganisasjoner, og vil derfor fjerne

33 skattefradraget for fagforeningskontingent og fradraget for medlemskap i arbeidsgiverorganisasjonsforbund.

34

35 Venstre vil:

- 36 • Fjerne straffeloven § 135A om fremsettelse av en diskriminerende eller hatefull ytring, slik at det kun er oppfordring
- 37 til diskriminerende eller hatefull atferd som skal være forbudt.
- 38 • Lovfeste retten til anonym varsling av ulovlige eller kritikkverdige forhold på arbeidsplassen etter modell fra
- 39 Sverige.
- 40 • Tillate kringkastet reklame for politiske budskap fra partier, organisasjoner og trossamfunn.
- 41 • Fjerne særfradrag for organiserte i arbeidstaker- og arbeidsgiverforbund.
- 42 • Gjøre økonomisk støtte til frivillige organisasjoner i kultur og idrettsliv uavhengig av nasjonale moderforbund.

43

44 **Se også ➔ Kultur og frivillighet**

45 **Se også ➔ Demokrati og offentlighet**

46

47

48 **Tros- og livssynspolitikk**

49 I et liberalt samfunn er den enkeltes livssyn et personlig anliggende, og toleranse og respekt for andres valg og ytringer

50 er selvsagt. Staten skal verken diskriminere eller favorisere livssyn. Venstre forsvare enhver rett til å tro og enhver rett

51 til å ikke tro.

52

1 Venstre vil fjerne de gjenværende bindingene mellom stat og kirke. Men kirken og andre tros- og livssynssamfunn er
2 viktige samfunnsinstitusjoner. En sekulær stat kan føre en helhetlig og aktiv tros- og livssynspolitik, på lik linje med
3 politikken for det øvrige sivile samfunn, med respekt for de ulike livssynssamfunns egenart, og med
4 finansieringsordninger som ivaretar prinsippet om likebehandling.

5
6 Statlig regulering av tros- og livssynssamfunnene bør begrense seg til tilskuddsordninger, offentlig ansvar for
7 kulturhistorisk verdifulle og verneverdige kirkebygg, samt forholdet mellom offentlig ansvar og tros- og
8 livssynssamfunnenes rolle i gravferdsforvaltningen.

9
10 Venstre vil endre de juridiske rammer for inngåelse av ekteskap slik at det blir obligatorisk borgerlig vielse. En
11 obligatorisk borgerlig vielse innebærer at staten legger de juridiske rammene. Tros- og livssynssamfunn velger så om,
12 hvordan og hvor de måtte ønske ulike former for velsignelse eller markering.

13
14 Venstre mener borgerlig ekteskapsinngåelse er nødvendig for å tydeliggjøre at det er sivil lovgivning og ikke en teologisk
15 forståelse som regulerer ekteskap. Dagens ordning hvor vigselfretten utøves av tros- og livssynssamfunnene kan reise
16 tvil om staten dermed legitimerer diskriminering av for eksempel homofile eller kvinner.

17 Venstre vil:

- 18 • Fullføre skillet mellom stat og kirke ved å fjerne gjenværende henvisninger til bestemte kirkesamfunn og
- 19 trosretninger i Grunnloven.
- 20 • Gjøre formålsparagrafene for skolen og andre offentlige institusjoner livssynsneutrale.
- 21 • ha et tydelig skille mellom den verdslige og den livssynsmessige delen av ekteskapsinngåelsen, og vil derfor innføre
- 22 borgerlig ekteskapsinngåelse som en generell ordning.
- 23 • Ikke sette krav til politiske standpunkt når trossamfunn eller organisasjoner med religiøst
- 24 fundament mottar offentlig støtte.
- 25 • Sikre retten til å gå i religiøse og kulturelle plagg eller benytte religiøse symboler i det offentlige rom.

26 **Likeverd og likestilling**

27
28 Venstres mål er at alle skal kunne delta i samfunnet på lik linje. Derfor er likestilling og likeverd grunnleggende verdier
29 for Venstre.

30 **Likestilling mellom kjønn**

31
32 Det er fortsatt mange kvinner og menn som opplever at deres muligheter blir begrenset av formelle forhold, eller av
33 andres forventninger og holdninger. Like rettigheter sikres formelt gjennom lovverk, mens skole, næringsliv, arbeidsliv
34 og sivilsamfunn har et medansvar for å spre kunnskap og formidle holdninger som underbygger likestilling og respekt
35 mellom kjønnene.

36
37 I et likestilt samfunn må det være respekt for den enkeltes valg av utdanning, livsstil og arbeid. Kvinner og menn skal ha
38 lik tilgang på makt og innflytelse, og kvinner og menn skal ha lik mulighet til å ha omsorgsfunksjoner for barn og
39 familie.

40
41 Det er viktig at Norge bidrar aktivt til å fremme likestilling internasjonalt. Kvinners reproduktive helse og rettigheter må
42 være en prioritert oppgave for Norge i internasjonale fora.

43 Venstre vil:

- 44 • Støtte bruk av kjønnskvoteing for å få kjønnsbalansert innflytelse på makt innen politikk og arbeidsliv.
- 45 • Arbeide for likere lønn og status mellom kvinne- og mannsyrker. I lønnsforhandlinger der det offentlige er part, må
- 46 det legges vekt på at kvinneedominerte yrker sikres en lønnsmessig rettferdighet.
- 47 • Starte opp kampanjer for å rekruttere flere menn til omsorgs- og oppvekstyrker.
- 48 • Øke forskningen på kvinnehelse og kvinnesykdommer.
- 49 • Gjøre Norge til en drivkraft internasjonalt i å sikre menneskerettigheter og kvinners rettigheter i alle land.
- 50 • Øke innsatsen for å få flere kvinnelige gründere, nasjonalt og internasjonalt.

1
2 **Dissens:** Et mindretall i komiteen ønsker å stryke første kulepunkt.
3

4 **Urfolk og minoriteter**

5 Et demokrati må kunne ivareta og når nødvendig styrke minoritetenes kulturelle og sosiale rettigheter. Norge har
6 forpliktet seg gjennom urfolkskonvensjonen og konvensjonen om nasjonale minoriteter å ivareta Norges urfolk og
7 nasjonale minoriteter.

8
9 Venstre vil gjennom økt dialog mellom lokalsamfunn, sentrale myndigheter og Sametinget arbeide for å sikre
10 bærekraftig forvaltning av naturressurser og ivaretagelse av de ulike samiske kulturtrekkene.

11 Venstre vil:

- 12 • Anerkjenne alle de nasjonale minoritetens språk som egne språk, og samarbeide med andre nordiske og europeiske
13 land for å ta vare på disse.
- 14 • Sikre innbyggere med halvnomadisk livsstil like sosiale rettigheter og plikter som resten av befolkningen.
- 15 • Målrette utdanningspolitiske tiltak for å øke andelen med fullført og bestått utdanning i disse gruppene.
16

17 **Faktaboks: Nasjonale minoriteter**

18 *En nasjonal minoritet er en etnisk, religiøs og/eller språklig minoritet med langvarig tilknytning til landet. I Norge er
19 dette jøder, kvener, rom, romani og skogfinner. Urfolk er en folkegruppe som blir sett på som opprinnelig ved at
20 folkegruppen bodde i et område før dette området kom under entydig jurisdiksjon under en stat. I Norge gjelder dette
21 samene. Kilde: St.meld.nr 15 (2000-2001).*
22
23

24 **Tilgjengelighet**

25 Manglende tilgjengelighet er et stort hinder for at mennesker med nedsatt funksjonsevne kan delta i samfunnet på lik
26 linje med andre. Venstre mener det er vår plikt å utforme samfunnets fysiske omgivelser slik at alle får størst mulig
27 bevegelsesfrihet. Derfor må Norge ratifisere og følge opp FN-konvensjonen for funksjonshemmedes rettigheter.

28
29 For å sikre astmatikere og allergikere lik tilgang, er Venstres politikk for nullutslippskjøretøy og klima viktig for å sikre
30 livskvalitet i byen. Det er viktig for sanseapgruppene å sikre tilpasset opplæring i egne skoler og i nærskolene. Personer
31 med dysleksi og dyskalkuli må få rett til tilpassede hjelpemidler ved eksamener og nasjonale prøver, og det er viktig at
32 arbeidssøkere og arbeidstakere som trenger det får tilbud om lese-, skrive- og regneopplæring.
33

34 Venstre vil:

- 35 • Innarbeide krav om universell utforming i offentlige anbud.
- 36 • Sørgje for at informasjon fra det offentlige er tilgjengelig for alle. Offentlige etater og foretak må ha nettsider som er
37 universelt utformet.
- 38 • Arbeide for at minst 20 prosent av alle nye boliger skal være universelt utformet. Etablere en nasjonal
39 handlingsplan for å forebygge hørselsskader og gjøre offentlige rom tilgjengelige for personer med sanseap.
40 • Sikre at tilrettelagt transport (TT-ordningen) blir utformet slik at den gir mulighet til et aktivt liv.
41

42 **Se også ➔ Bolig og eiendom: Plan og bygning**
43

44 **Seksuell likestilling**

45 Det er en grunnleggende liberal verdi at lesbiske, homofile, bifile og transpersoner må kunne leve åpent med sin
46 seksuelle orientering. En uforholdsmessig stor andel av disse sliter med rus, selvmordstanker og psykiske problemer.
47 Særlig har lesbiske, homofile, bifile og transpersoner med innvandrerbakgrunn store utfordringer. Norge har et ansvar
48 for å fremme menneskerettigheter også for seksuelle minoriteter.
49

1 Personers kjønnsidentitet må ikke krenkes av det offentlige. For transpersoner er det ikke nødvendigvis samsvar mellom
2 biologisk kjønn og de kjønnene man identifiserer seg med og ønsker å uttrykke seg som. Regelverket knyttet til
3 transpersoner og endring av juridisk kjønn må liberaliseres.

4

5 Seksuell og reproduktiv helse er et undervurdert område i helsesektoren. Styrket seksualundervisning, flere helsesøstre
6 og økt forskning på området er avgjørende for å styrke folkehelsen.

7

8 Venstre vil:

- 9 • Ta hensyn til seksuell orientering ved avgjørelsen av om legemsfornærmelse eller legemsbeskadigelse er utført
- 10 under særdeles skjerpene omstendigheter.
- 11 • Tillate å få endret juridisk kjønn uten krav om full behandling, og oppheve monopolet på vurdering av behandling av
- 12 transpersoner.
- 13 • Sørge for at Norge går foran internasjonalt for å fremme rettigheter til seksuelle minoriteter.
- 14 • Styrke seksualundervisningen i skolen gjennom støtte til organisasjoner som arbeider for å heve kvaliteten.

15

DEMOKRATI OG OFFENTLIGHET

Venstre vil utvikle det norske demokratiet i retning av økt deltakelse, uavhengighet og åpenhet. Den enkelte borger må samtidig sikres nærhet til og størst mulig innflytelse over politiske avgjørelser.

Venstres visjon om et levende folkestyre forutsetter at de lokale folkestyrte organene har rammevilkår og lokalt politisk handlingsrom som er tilpasset dagens samfunn og fremtidens utfordringer. Venstre vil styrke lokaldemokratiet ved maktoverføring fra stat til lokale folkevalgte organer. På den måten får folk økt innflytelse over egen hverdag.

Åpenhet

Åpenhet om maktutøvelsen er grunnleggende i et demokrati. I ytterste konsekvens vil mangel på åpenhet medføre maktmisbruk og korrupsjon. Det skal tungtveiende grunner til for å holde informasjon skjult for offentligheten.

Venstre mener at det er viktig med større åpenhet rundt Stortingets virksomhet. Økt åpenhet vil bidra til at borgerne får bedre innsyn i viktige deler av den politiske beslutningsprosessen og derigjennom økt tillit til at politiske beslutninger tas på rett grunnlag. Venstre mener derfor at de samme omfattende reglene om offentlighet og innsynsrett som gjelder for forvaltningen også må gjelde for Stortinget.

Det er derfor viktig at offentlige data er lett tilgjengelige, utleveres i de formater som den som ber om, og ha en pris som ikke overstiger det offentlige kostnader ved å frembringe og distribuere dem. Tilgangen må være ikke-diskriminerende. Alle må behandles likt, og det skal ikke være adgang til å inngå noen former for eksklusive avtaler om utlevering av eller tilgang til slike data. Offentlige data er fellesskapets eiendom, og kan kun holdes tilbake dersom det foreligger et klart juridisk hjemmelsgrunnlag for dette.

Staten bør i størst mulig grad utvises meroffentlighet, dersom det ikke foreligger et reelt og saklig unntaksbehov.

Venstre vil:

- Innføre lobbyregister på Stortinget og i regjeringen.
- Som hovedregel gjøre de av forvaltningens dokumenter som blir unntatt offentlighet, offentlig tilgjengelige etter fem år.
- Åpne komitémøter på Stortinget.
- Sikre at offentlige data er lett tilgjengelige i åpne formater.

Se også ➔ Forbrukerpolitikk

Det nasjonale demokratiet

Grunnloven skal regulere forholdet mellom borgerne og staten og statsmaktene seg imellom. Grunnloven vil gjennomgå store endringer i kommende stortingsperiode, både som følge av Menneskerettighetsutvalgets forslag om å styrke menneskerettighetenes stilling i loven, og som følge av vedtatte språklige endringer. Venstre støtter en styrking av borgernes rettigheter i Grunnloven, og vil foreslå ytterligere styrking blant annet når det gjelder ytringsfrihet, religionsfrihet, asylrettigheter og lokal selvbestemmelse. Det er fortsatt et behov for en oppdatering av Grunnlovens beskrivelse av landets styresett.

Venstre har alltid gått i bresjen for å utvide demokratiet. Stemmerett til 16-åring vil bidra til økt engasjement og rekruttering til politisk aktivitet blant unge. Venstre vil øke borgernes mulighet til å påvirke personsammensetningen i valg, både gjennom stemmeseddelen og gjennom partiets nominasjonsprosesser, og sørge for at hver enkelt stemme teller mer.

De politiske partiene har store privilegier i vårt politiske system. De har kontroll over utvelgelsen av kandidater ved valg og mottar offentlig støtte. Venstre vil aldri motta gaver som det er knyttet forpliktelser til og vil etterleve offentlighet

1 med hensyn til hvem vi mottar støtte fra. For Venstre er det avgjørende at det aldri er tvil om at vi er et uavhengig talerør
2 for landets innbyggere ut fra vårt politiske og verdimessige grunnlag, ikke for organisasjoner eller bedrifter som gir
3 økonomisk støtte.

4 5 Venstre vil:

- 6 • Endre Grunnloven slik at den mer korrekt beskriver styresettet i Norge og ytterligere styrker borgernes rettigheter.
 - 7 • Senke stemmerettsalderen for stortings- og lokalvalg til 16 år.
 - 8 • Gi velgerne adgang til å påvirke personvalget også ved stortingsvalg.
 - 9 • Kreve større åpenhet om partibidrag og valgkampstøtte fra personer, bedrifter og organisasjoner.
- 10

11 **Fylkeskommunen**

12 **Alternativ 1:**

13 Dagens fylkeskommuner er ikke tilpasset fremtidens utfordringer og har utspilt sin rolle. De nye oppgavene
14 fylkeskommunen fikk i den såkalte forvaltningsreformen har ikke gitt fylkene nevneverdig økt innflytelse. Venstre
15 mener at fylkeskommunen skal erstattes av et nytt regionalt nivå med færre, større og sterkere regioner.

16
17 Sterke regioner må ha politisk makt og økonomiske ressurser. I dag er mye av denne makten plassert hos staten. De
18 norske regionene skal være et selvstendig og fullverdig forvaltningsnivå, slik kommunene er det på lokalt nivå, med
19 omfattende desentralisering av oppgaver, ansvar, myndighet og ressurser fra staten.

20
21 Regioner som skal ha et slikt helhetlig ansvar, må inndeles på en måte som er funksjonell i forhold til oppgavene som
22 skal løses og slik at befolkningen naturlig kan identifisere seg med egen region. Oslo som hovedstad må underlegges en
23 særskilt vurdering.

24 25 Venstre vil:

- 26 • Gjennomføre en regionreform der fylkeskommunen erstattes med et nytt regionalt nivå med færre og sterkere
27 regioner.
 - 28 • Gi de nye regionene helhetlig politisk, faglig og finansielt ansvar for samferdsel, landbruk, nærings- og
29 bygdeutvikling, kultur, videregående opplæring, miljøvern og kulturminnevern, regional planlegging og sikkerhet
30 og beredskap.
- 31

32 **Alternativ 2:**

33 Dagens fylkeskommuner er ikke tilpasset fremtidens utfordringer og har utspilt sin rolle. Venstre vil derfor avskaffe
34 fylkeskommunen som forvaltningsnivå i forbindelse med kommunereformen som skal gi større og mer robuste
35 kommuner. Venstre ønsker å overføre oppgaver fra fylkeskommunen, Fylkesmannen og staten til større kommuner. To
36 istedenfor for tre forvaltningsnivåer vil styrke lokaldemokratiet, redusere byråkratiet og gi et bedre tjenestetilbud i folks
37 nærmiljø. Det vil skape et lokaldemokrati med flere muligheter, større ansvar og flere oppgaver.

38 39 Venstre vil:

- 40 • Avskaffe det fylkeskommunale nivået i norsk forvaltning og la større, sterkere kommuner overta oppgavene
41 fylkeskommunen har i dag.
- 42

43 **Kommunestruktur**

44 Det er nødvendig med kontinuerlig omstilling og fornying i kommunesektoren. Statens styring av kommunesektoren må
45 balanseres mellom nasjonale hensyn og hensynet til det kommunale selvstyret. Kommunene skal ha rom for å prioritere
46 og å tilpasse tjenester i tråd med lokale forhold og behov.

47
48 Venstre vil gi borgerne bedre tilbud i sine nærmiljø. Kommunestrukturen fra 60-tallet står i sterk kontrast til dagens
49 reelle bo-, arbeidsmarkeds- og serviceområder. Mange av kommunene har ikke lenger mulighet til å ta et helhetlig grep
50 om blant annet næringsutvikling, miljøpolitikk, arealdisponering og stadig mer kompliserte og kompetansekrevede
51 offentlige tjenester, blant annet innen helse og omsorg.

52

1 Venstre vil foreslå en kommunereform der flere offentlige oppgaver blir desentralisert fra staten til kommunene. En slik
2 reform krever en ny kommunestruktur som gir større kommuner med større ansvar enn i dag, spesielt innen
3 velferdstjenester og helsevesen. Dette vil gi mulighet for behandling, pleie og omsorg i folks nærmiljø, slik at brukerne
4 får et bedre tilbud og økt verdighet. Større kommuner vil være bedre i stand til å bygge nødvendige fagmiljøer.

5
6 Stortinget må fastsette et måltall for hvor mange kommuner reformen skal resultere i, og kommunene selv samarbeider
7 om å bestemme de nye kommunegrensene. Det bør legges vekt på å redusere antall kommuner i naturlige
8 sammenhengende bo- og arbeidsmarkedsregioner. Av hensyn til Norges spesielle geografi kan det ikke settes en
9 absolutt minimumsgrense for antall innbyggere i kommunene. Det må lages spesielle ordninger for øykommuner og
10 andre kommuner der geografi gjør kommunesammenslåing mindre aktuelt.

11
12 Staten må forplikte seg til å overføre offentlige oppgaver til det nye kommunenivået, slik at andelen øker fra dagens 40
13 prosent til 50 prosent eller mer. Det må i tillegg lages en egen lov for gjennomføring av reformen som forplikter staten til
14 desentralisering av konkrete oppgaver. I loven må det presiseres at prosessen skal baseres på frivillighet ved at
15 kommunene i utgangspunktet selv velger hvem de vil slå seg sammen med, men at staten i siste instans har en
16 mulighet til å kunne gripe inn for å sikre at måltallet nås slik at ikke desentraliseringen av oppgaver forhindres.
17 Stortinget fastsetter en tidsplan for gjennomføring.

18 Venstre vil:

- 19 • Gjennomføre en kommunereform som resulterer i nye, færre og sterkere kommuner.
- 20 • Desentralisere og gi de nye kommunene hel eller delvis myndighet over rehabilitering, barnevern,
21 folkehelse/forebygging, rusomsorg, psykisk helse, kultur, kriminalomsorg, sikkerhet og beredskap, miljø- og
22 arealpolitikk, og barnehager.

23 **Lokaldemokrati og distriktspolitikk**

24
25 Venstre vil styrke det lokale selvstyret ved å flytte makt fra staten til lokaldemokratiet og på den måten gi folk økt
26 innflytelse over egen hverdag. Det lokale selvstyret taper stadig terreng overfor statlige forskrifter, rundskriv og
27 øremerkinger. Venstre mener dagens maktsentralisering er en alvorlig og uønsket utvikling – spesielt fordi vi trenger å
28 flytte mer makt og flere oppgaver over til lokaldemokratiet.

29
30 Venstres utgangspunkt er at desentralisering av makt og myndighet er en aktiv distriktspolitisk handling. Venstres
31 politikk for kommunestruktur, næringsutvikling, landbruk, samferdsel og kommunikasjon, kunnskap og helse, er alt
32 innrettet med sikte på å styrke og myndiggjøre lokale samfunn og distriktssentre, og gjøre det mulig å bo og leve over
33 hele landet.

34
35 Kommunene må få beholde mer av egne skatteinntekter og få økt frihet til å innføre egne skatter og avgifter til
36 bestemte formål. Venstre vil generelt redusere øremerking. Kommunen bør få rett til å velge å få all finansiering fra
37 staten som frie midler, uten øremerking. Nye oppgaver som pålegges kommunene av staten, må finansieres gjennom
38 økte overføringer.

39
40 Venstre mener at åpningstider for tjenestetilbud bør fastsettes i et samspill mellom tilbydere, brukere og samfunnet.
41 Det er ikke staten, men de lokale folkevalgte som best kan vurdere åpningstidene for tjenestetilbudet i sin kommune.
42 Det bør derfor ikke være statlige begrensninger på åpningstider i butikker eller for salg og skjenking av alkohol.
43 Åpningstidsbegrensninger skal bare kunne fastsettes av den enkelte kommune.

44 Venstre vil:

- 45 • Innføre friere kommunalt skattøre.
- 46 • Redusere øremerkingene til kommunene og gi kommunene anledning til å få all statlig finansiering som frie
47 midler.
- 48 • Tilbakeføre deler av selskapsskatten til kommunene som et incentiv til næringsvekst.
- 49 • Gi kommunene frihet til å velge ordfører ved direktevalg.
- 50 • Tillate kommunestyre å vedta mistillit til ordfører.
- 51 • Gjenninnføre muligheten til å stryke kandidater ved lokalvalg.

- Holde valgdagen i valg til kommunestyre og fylkesting separat fra stortingsvalg.
- Spre statlige arbeidsplasser til flere regioner.
- Fjerne statlige begrensninger på åpnings- og skjenketider.
- Redusere lover og forskrifter som regulerer kommunene, og forenkle inntektssystemet.
- Forenkle det statlige tilsynet med kommunene.
- Gjennomgå fylkesmannens ansvarsområder og myndighet.

Forenkling og fornying

For Venstre er åpenhet om makt og forvaltning et bærende prinsipp. Krav om åpenhet, rettferdighet og likebehandling krever etterprøvnbarhet. Venstre er bekymret over at dette har ført til et økende dokumentasjons- og kontrollregime i mange deler av offentlig sektor, og spesielt i helse-, skole- og universitetssektoren. Mye tid og krefter går med til administrasjon og byråkrati. Venstre vil arbeide for å begrense skjemaveldet også for offentlig ansatte, innenfor rammen av et åpent samfunn.

Store deler av offentlig sektor er preget av detaljstyring, byråkratiske kontrollsystemer og omfattende dokumentasjonskrav. Det legges for lite vekt de ansattes vurderingsevner som fagpersoner. Mange forhåndsdefinerte mål og sterke rapporteringskrav skaper lett en situasjon der de sakene som tar kortest prioriteres over de vanskeligste og viktigste. Dermed kan vanskelige, men svært viktige saker bli liggende.

Samfunnet trenger regler, dokumentasjon og prosedyrer. Men for å møte fremtidens problemer er det like viktig å vise klokskap i møte med det vi ikke kan vite på forhånd. Samfunnet trenger styringssystemer som fremmer, ikke hindrer, kreativitet og initiativ og oppfinnsomhet. Få, overordnede og forståelige mål er viktigere enn dagens målinflasjon.

Offentlig sektor er i konstant behov for fornyelse. Hovedvekten av statlige tilsyn og direktorater har kommet de siste 20 årene. Dette har ofte ført til avpolitisering av vanskelige politiske spørsmål som asylpolitikk, helsepolitikk og ressursforvaltningspolitikk. Dette er ineffektiv bruk av offentlige midler og en fare for demokratiet. Antall direktorat, tilsyn og ansatte må reduseres, og hensiktsmessigheten av de ulike direktoratenes oppgaver, reguleringer og kontrollfunksjoner må gjennomgås med sikte på å tilbakeføre politiske funksjoner til folkevalgte organer.

Ulike interessegrupper har stor makt og innflytelse i vårt samfunn. Venstres folkevalgte tar et spesielt ansvar for å ivareta interessene til dem som ikke har sterke talspersoner. De folkevalgte skal være folkets ombud, og det bør derfor være færrest mulig profesjonelle ombud. De ombud som gis mandat av Stortinget bør først og fremst være knyttet til grupper som ikke har den nødvendige styrke gjennom demokratiske prosesser, som Barneombudet.

Venstre vil:

- Igangsette en uavhengig evaluering av det offentlige styringssystemet, med sikte på å begrense byråkratiet og sikre effektiv tjenesteproduksjon.
- Redusere skjema- og dokumentasjonsveldet i offentlig sektor, og forenkle rutineene for kontroll med tjenester som settes på anbud.
- Gjennomgå statlige tilsyn og direktorater med sikte på å styrke folkevalgte organers makt og i denne sammenheng ha som mål å redusere antall tilsyn og direktorat.
- Prioritere rask fornying av IKT-systemer i statsforvaltningen, særlig de delene av statstjenestemannsapparatet som lider under gamle systemer, slik som NAV og politiet.
- Ha en gjennomgang av arbeidsfordelingen mellom de folkevalgte og profesjonelle ombud.
- Sikre offentlig ansatte rett og mulighet til å ytre seg om faglige eller arbeidsrelaterte spørsmål.

Se også ➔ Åpenhet

Forbrukerpolitikk

Tilgang til riktig og fullstendig informasjon er vesentlig for et velfungerende marked. Staten har en viktig rolle i å sikre forbrukerrettigheter og åpenhet om varer og tjenester. Det offentlige er vår største tjenesteleverandør, og borgernes

1 rettigheter som forbrukere skal også gjelde i forholdet til stat og kommune. Hovedregelen må være åpenhet om kvalitet
2 og ressursbruk innen offentlig tjenesteproduksjon. Informasjon om dette skal være tilgjengelig for borgerne.

3
4 Venstre vil sikre en fungerende konkurranse i dagligvarehandelen, der ingen gis mulighet til å misbruke dominerende
5 markedsposisjoner i noe ledd av verdikjeden. Det skal være mulig å sammenligne kjeder og varegrupper. Venstre vil
6 legge til rette for etablering av flere merkeordninger til ulike formål, og for tilgjengelig produktinformasjon.

7
8 Kjøp av bolig for de fleste er den største investeringen man gjør. Venstre vil sikre kjøpere mot ukjente feil og mangler i
9 boliger.

10 11 Venstre vil:

- 12 • Fullt ut digitalisere kommunesektoren innen 2017.
- 13 • Åpne og tilgjengeliggjøre alle offentlige data for borgere og tjenesteutviklere.
- 14 • Gjøre all informasjon om pris, ingredienser og næringsinnhold i dagligvarehandelen offentlig og elektronisk
15 tilgjengelig.
- 16 • Innføre en standardisert merkeordning for matvarer slik at forbrukere kan få mulighet til å velge ut fra dyrevelferd,
17 bærekraftighet og/eller andre etiske forbrukervalg.
- 18 • Regulere kjemikalier og tilsetningsstoffer etter føre-var-prinsippet, og intensivere forskningen på slike.
- 19 • Forby en rekke hormonforstyrrende stoffer i produkter, som ftalater og flere typer parabener.
- 20 • Innføre ti års reklamasjonsfrist ved nyboligsalg og kreve obligatorisk tilstandsrapport ved salg av bolig.
- 21 • Innføre servicehefte for boligen bygget på eiendomsregisteret.

22 23 **Informasjonssamfunnet**

24 Informasjonssamfunnets teknologiske byggesteiner bør i størst mulig grad være åpne standarder, formater,
25 programvarer og programmeringsgrensesnitt. Utviklingen bør ikke være forbeholdt store selskaper som har en fordel ved
26 å kontrollere lukkede formater og plattformer, eller ved å kunne avtale prioritert levering av data på internett.

27
28 Venstre mener dagens åndsverkslov bør oppdateres. En balansert åndsverkslovgivning er viktig både for å stimulere til
29 en levedyktig kulturproduksjon og sikre at produsenter og kulturkonsumenter fleksibelt kan utnytte ny teknologi til
30 distribusjon, samarbeid og utveksling av kulturuttrykk.

31
32 Kunst skapes i møtet mellom publikum og kunstverk. Uten publikum eksisterer ikke kunsten. Derfor er det avgjørende
33 for Venstre å sikre at kunsten ikke låses til formater eller regelverk som gjør den vanskelig tilgjengelig for allmennheten.

34 35 Venstre vil:

- 36 • Sikre en forsert utbygging av høyhastighets bredbåndnett.
- 37 • Intensivere arbeidet med digitalisering av materiale i offentlige og private arkiv.
- 38 • Begrense nettleverandørers mulighet til å lagre og benytte informasjon om data de formidler.
- 39 • Lovfeste nettnøytralitet ved å sikre lik behandling av alle aktører.
- 40 • Øke ressursene til Nasjonalbiblioteket for å fremskynde tilgjengeliggjøringen av frigjort materiale på Internett.
- 41 • Gjøre all offentlig informasjon fri tilgjengelig (Open Access).
- 42 • Redusere opphavsrettens vernetid for bruk, men beholde vernetiden for kompensasjon.
- 43 • Sette i gang en offentlig utredning for å oppdatere dagens åndsverks- og opphavsrettslovgivning, både nasjonalt og
44 internasjonalt.

45
46 **Se også ➔ Personvern**

47 **Se også ➔ Kultur og frivilighet**

48 49 **Mediepolitikk**

50 I et mediemarked som ikke lenger er preget av aktører som bare leverer på en plattform, men der tv, radio, internett og
51 avisproduksjon glir stadig i hverandre, vil Venstre sikre like regler for medieeierskap og distribusjon på alle plattformer.

52 Venstre er bekymret for utviklingen på eierskapssiden i mediesektoren ved at ett eller flere selskap i samarbeid

1 kontrollerer hele eller deler av verdikjeden, fra produksjon av innhold til distribusjon av innhold til sluttbrukeren.
2 Eierskapsloven må sikre nasjonalt meningsmangfold på tvers av distribusjonsformene.
3
4 Produksjonsstøtten som et virkemiddel til å opprettholde mangfold i pressen, bør beholdes, være plattformuavhengig og
5 styres mer direkte inn mot journalistisk produksjon, fordi et stadig mer komplisert samfunn trenger en stadig mer
6 kompetent journalistikk. Støtten må inneholde en begrensning for hvor mye enkeltaviser kan få.
7
8 Venstre vil ha en teknologinøytral lov om frihet og ansvar i redaktørstyrte medier. Ved et særskilt strafferettslig ansvar
9 for redaktøren gis den som har en suveren styringsrett over hva som publiseres et tilsvarende suverent ansvar for
10 lovligheten av publiseringen.
11
12 Et absolutt kildevern for redaktørstyrte medier vil bedre enn i dag sikre yttringsfrihet for alle, og det vil løse den uheldige
13 situasjonen vi i dag har med en motsetning mellom det presseetiske regelverket og norsk lov. Et vitneforbud med
14 hensyn til anonyme kilder vil stille pressefolk på linje med f.eks. prester, leger og advokater.
15
16 Venstre vil bevare NRK som en sterk, reklamefri allmennkringkaster, med særlig ansvar for folkeopplysning og spredning
17 av kultur og kunnskap til alle. NRK skal ikke konkurrere med kommersielle kanaler, men være en hovedaktør for norsk
18 kultur- og kunnskapsformidling. Så lenge NRK-lisensen er knyttet til fjernsynsapparater står ordningen i fare for å bli
19 utdatert, og den slår skeivt ut både sosialt og formålmessig. Finansieringen av NRK må imidlertid være forutsigbar og
20 ha størst mulig avstand til politiske myndigheter for å ivareta NRKs uavhengighet og samfunnsoppdrag.
21
22 Venstre vil:
23 • Ha én medieieierskapslov, med felles regelverk knyttet til eierskap og strukturer i mediesektoren.
24 • Målrette produksjonsstøtten og gjøre både den og momssatsene teknologinøytrale.
25 • Ha en medieansvarslov med et særlig strafferettslig ansvar for redaktøren, absolutt kildevern og forbud mot
26 etterforskning i kildevernsaker.
27 • Sette tak for hva enkeltmedier kan motta i direkte pressestøtte.
28 • Utrede alternative finansieringsmåter av NRK.
29 • Gjøre NRKs sendinger ukrypterte slik at de blir tilgjengelige for alle.
30 • Sikre fri konkurranse for innholdsleverandører i det digitale bakkenettet og i kabelnettet.
31

1 JUSTIS OG BEREDSKAP

2
3 Venstre vil ha en rettsstat som ivaretar frihet, trygghet og rettsikkerhet for den enkelte borger. I en tid med store
4 forandringer i samfunnet, både med hensyn til internasjonalisering og teknologisk utvikling, må arbeidet med å sikre
5 grunnlaget for rettstaten stadig fornyes.

6
7 Betydelige ressurser må settes inn for at samfunnet skal kunne bekjempe terrorangrep så vel som grov kriminalitet.
8 Venstre vil samtidig arbeide aktivt for å ivareta borgernes grunnleggende friheter mot utilbørlig registrering,
9 overvåkning og inngrep i privatlivet.

10
11 Det er grunnleggende i en liberal rettstat at en er uskyldig til det motsatte er bevist og at enhver anklaget har rett på et
12 forsvar. Like grunnleggende er det at straff ikke er et mål i seg selv. Målet må alltid være at straffedømte så langt det lar
13 seg gjøre returnerer til samfunnet som ytende samfunnsborgere.

15 **Straff og soning**

16 Straff skal vise at samfunnet ikke aksepterer atferd som skader andre borgere eller vesentlige samfunnsinteresser.
17 Straff er samtidig statens mest inngripende og alvorlige sanksjonsmiddel. Venstre mener straffenivået i samfunnet
18 først og fremst bør fastsettes ut fra allmenn- og individualpreventive hensyn, samt for å hindre selvtekt. Straff skal ikke
19 brukes for å løse sosiale problemer. Venstre er derfor imot sexkjøploven, og vil arbeide mot et tiggeforbud. Forskning og
20 kunnskap må ligge til grunn for hva som er et riktig straffenivå generelt, og det bør være et betydelig rom for
21 domstolsskjønn i det enkelte tilfelle.

22
23 Ved bruk av fengselsstraff er det viktig at soningen blir kombinert med behandling og/eller aktivitet. Spesielt under
24 langvarig soning er det avgjørende å inkludere et tilbud som forbereder den innsatte på å vende tilbake til samfunnet.
25 Prøveløslating og permisjoner bør brukes aktivt for å myke opp overgangen til det sivile liv. Det må satses mer på
26 yrkesrettet utdanning, opplæring og sysselsetting. Innsatte skal få mulighet til å holde en god kontakt med familien
27 under soningen.

28
29 Det har utviklet seg en kritikkverdig praksis når det gjelder bruk av glattcelle. Personer som pågripes for
30 varetektsfengsling bør umiddelbart kunne fremstilles for en domstol. Barn skal ikke sitte på glattcelle. Det bør opprettes
31 en vaktordning ved domstolene som gjør fremstilling mulig også utenfor ordinær arbeidstid. Alle som varetektsfengsles
32 har krav på å bli plassert i ordinær fengselscelle.

33
34 For å hindre tilbakefall til kriminalitet etter løslatelse, vil Venstre ha større fokus på praktisk støtte når innsatte løslates.

36 Venstre vil:

- 37 • Øke bruken av alternative straffereaksjoner.
- 38 • Endre regelverket slik at glattcelle ikke brukes ved pågrepelse der politiet vil be om varetektsfengsling.
- 39 • Innføre en vaktordning for domstolene som gjør det mulig å fremstille personer med begjæring om
40 varetektsfengsling også uten om ordinær arbeidstid.
- 41 • Tilrettelegge for kontakt mellom innsatte og deres familier gjennom å lage nasjonale standarder for antall
42 besøksdøgn, telefontid og ved å bedre besøksrommene.
- 43 • Styrke og videreutvikle muligheten for å motta behandling i institusjon for rusmisbruk og sykdom under soning.
- 44 • Opprette oppfølgingssentra med høy faglig kompetanse som skal gi bedre støtte i forbindelse med løslatelser.
- 45 • Oppheve sexkjøploven og avvise tiggeforbud.

47 **Domstolene**

48 Venstre mener det ikke tilfredsstillende grunnleggende krav til rettsikkerhet at man kan bli dømt til straff i andre instans
49 uten begrunnelse. Venstre vil derfor styrke dagens juryordning ved at det innføres skriftlig begrunnelse ved
50 domsavsigelse. Rettsapparatet må tilføres tilstrekkelig med ressurser for å sikre dette.

1
2 I tillegg til å dømme i siste instans driver også Høyesterett rettskapende virksomhet. Den enkelte dommers verdisyn
3 og integritet kan ofte være avgjørende for utfallet av vanskelige tvilsspørsmål. I lys av dette er dagens
4 utnevningssakspraksis av høyesterettsdommere problematisk, siden utnevningssakspraksis påhviler regjeringen og begrunnelser fra
5 innstillingsrådet er unntatt offentlighet. Venstre mener prosessen må åpnes opp.

6
7 Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) spiller en viktig rolle for håndhevelsen av menneskeretter i Norge og
8 Europa. Pågangen av saker fører imidlertid til svært lange saksbehandlingstider. Norge bør jobbe for at Europarådet
9 snarest mulig gjennomfører grunnleggende effektiviseringsreformer i EMD, samt øker ressurstilgangen betraktelig.

10
11 Forlikrådene og Konfliktrådene spiller en viktig rolle i rettssystemet for sivile saker. Ved å bringe saker inn for disse
12 organene får både bedrifter og enkeltpersoner muligheter til å løse konflikter på enkel og rimelig måte. Venstre vil
13 arbeide for at Forlikrådene og Konfliktrådene har gode arbeidsvilkår. Den store saksmengden tilsier at det er god
14 grunn til å se på en videreutvikling av rådernes arbeidsområde.

15 16 Venstre vil:

- 17 • Sikre større åpenhet rundt utnevningen av høyesterettsdommere.
- 18 • Arbeide for å reformere EMD, med mål om å korte ned saksbehandlingstiden, effektivisere og styrke
19 ressurstilgangen.
- 20 • Vurdere om forlikrådenes og konfliktrådernes arbeidsområder kan utvides.

21
22 **Dissens:** *Et mindretall i komiteen vil erstatte første avsnitt med følgende, og legge til følgende kulepunkt:*

23 Venstre vil videreføre prinsippet om at mennesker skal dømmes av sine likemenn, for å sikre at rettsvesenet har en sterk
24 rot i det sivile samfunnet. Venstre mener imidlertid at dagens juryordning ikke fungerer optimalt, da det ikke
25 tilfredsstillende grunnleggende krav til rettsikkerhet at man kan bli dømt til straff i andre instans uten begrunnelse.

26 Venstre vil derfor erstatte juryordningen med en meddomsrett i lagmannsretten, som bør være sammensatt av seks
27 lekdommere og tre fagdommere. Alle avgjørelser fra retten skal følges av en grundig begrunnelse, for å sikre et godt
28 ankegrunnlag så vel som allmenn respekt og forståelse for rettsavgjørelser.

- 29
30 • Erstatte juryordningen med en meddomsrett i andre instans.

31 32 **Fri rettshjelp**

33 Enkeltpersoner som har en sak av stor velferdsmessig betydning, skal ikke være økonomisk forhindret fra å føre den for
34 retten. Venstre vil utvide ordningen med fri rettshjelp, da økonomisk evne ikke skal være til nevneverdig hinder for å
35 kunne prøve sin sak for domstolene. Salærsatsen må hvert år økes tilsvarende lønnsøkningen i samfunnet for øvrig, og
36 stykkprissatsene må reflektere et faktisk gjennomsnitt av det arbeidet som kreves. Det må også satses mer på å styrke
37 forvaltningens veiledningsplikt.

38 39 Venstre vil:

- 40 • Utvide dekningsområdene for fri rettshjelp, både hva gjelder personer og rettsområder.
- 41 • Gjennomgå regelverket, herunder de økonomiske virkemidlene, med sikte på å stimulere flere advokater til å ta
42 slike oppgaver.
- 43 • Støtte frivillige ordninger som finnes i regi av Jussbuss, JURK, Jussformidlingen og lignende organisasjoner.

44 45 **Politiet**

46 Erfaringene fra 22. juli viser at det er behov for en storstilt opprydning i politiets interne organisering, samt en
47 klargjøring av kommandolinjer og oppdatering av IKT-verktøy. Venstre mener antallet politidistrikt bør reduseres, at
48 samarbeidet med Forsvaret må styrkes og at politiets arbeidstider i større grad må tilpasses behovet for operativ
49 tjeneste. I reformeringen av politiet vil det for Venstre være viktig å styrke utetjenesten, terrorberedskapen og arbeidet
50 mot organisert kriminalitet.

1 For å bedre kommunikasjon og øke tillit og skape større nærhet mellom politi og publikum, vil Venstre øke politiets
2 uniformerte utetjeneste. En økning av den uniformerte utetjenesten vil øke tilliten og skape større nærhet mellom politi
3 og publikum. Venstre vil ta initiativ til tiltak som gjør at politiet i større grad stimuleres til å prioritere forbyggende
4 kriminalitetsarbeid.

5
6 Samtykke er ikke egnet som rettslig grunnlag for politimetodebruk, fordi den ubalansen som
7 alltid vil være mellom borger og politi sår tvil om hvorvidt samtykket er frivillig. Venstre er
8 derfor kritisk til at DNA-testing i alvorlige straffesaker, rustesting av elever i skolen og at
9 etterforskning av spedbarnsdødelighet baseres på samtykke. Det må være Stortingets oppgave å sette grenser for
10 politiets metodebruk, ikke den enkelte borger.

11
12 Utdanningen ved politihøgskolen skal være praktisk og relevant for operativt politiarbeid. Det må satses mer på
13 systematisk videreutdanning i ledelse, etterforskning og i oppgaver som knytter seg til utetjenesten. Ved å legge til rette
14 for ulike karriereveier kan dyktige polititjenestemenn fortsette i uniformert utetjeneste. Politietaten kan styrkes ved
15 flere sivile stillinger som dekker mange av de administrative oppgaver som er lagt til etaten. Samtidig vil Venstre vurdere
16 å overlate en del oppgaver til tjenestemenn uten politifaglig utdanning.

17 Venstre vil:

- 18 • Øke opptaket til Politihøgskolen for å bedre rekrutteringskapasiteten.
- 19 • Bygge på anbefalingene fra 22. juli-kommisjonen for å styrke politiet.
- 20 • Øke rekrutteringen av sivile stillinger og politijurister.
- 21 • Styrke samarbeidet mellom politiet, barnevernet og skolen (SLT – Samordning av lokale kriminalforebyggende
22 tiltak).
- 23
- 24

25 **Organisert kriminalitet og terror**

26 Rettsstaten utfordres av organisert kriminalitet. Slik kriminalitet preges av vold, trusler og represalier, tar i bruk avansert
27 teknologi, og har internasjonale forgreninger. Politiet må settes bedre stand til å kunne møte og bekjempe denne
28 utviklingen, og politisamarbeidet mellom land må styrkes.

29
30 Arbeidet med å bekjempe kriminalitet og terror må skje på rettsstatens grunn. Overvåking på grunnlag av politisk
31 tilhørighet er et kraftig overgrep. Før det vedtas nye inngrepene må tiltak i kampen mot terror, bør man vurdere og
32 dokumentere eventuell effekt av de tiltakene som allerede er innført det siste tiåret. Venstre vil avvise alle forslag til
33 tiltak som det ikke foreligger dokumentert behov for, og som heller ikke står i rimelig forhold til formålet man ønsker å
34 oppnå. I et demokrati kan ikke politiets sikkerhetstjeneste definere frihetens grense.

35
36 Det er i praksis nær umulig for omverdenen å vite hva en enkeltperson spekulerer over inne i sitt eget hode, før en
37 eventuell tanke eller hensikt materialiserer seg i handling. Venstre vil derfor avvise en eventuell kriminalisering av
38 planlegging av terror alene for å ramme såkalte soloterrorister.

39 Venstre vil:

- 40 • Styrke politiets kompetanse når det gjelder å bekjempe organisert kriminalitet.
- 41 • Styrke Norges internasjonale innsats mot grenseoverskridende kriminalitet i Interpol, Europol og Frontex.
- 42 • Ha klare og tydelige regler for politiets bruk av infiltrasjons- og provokasjonslignende metoder.
- 43 • Bidra aktivt i det internasjonale samarbeidet med sikte på at forbrytelser mot menneskeheten og folkemord bringes
44 inn for Den internasjonale straffedomstolen i Haag.
- 45
- 46

47 **Samfunnsikkerhet og beredskap**

48 Terroren 22. juli 2011 rystet Norge. Hendelsene understreket behovet for en sikkerhetstjeneste som har kunnskap,
49 kompetanse og ressurser til å ivareta borgernes behov for trygghet. I et åpent demokrati vil det aldri kunne utstedes
50 garantier mot at terroranslag av ulik karakter skal kunne skje. Men samfunnet trenger beslutningstakere med vilje til
51 endring og evne til læring. Vi må dra lærdom av hendelsene 22. juli for å forebygge nye terrorangrep, og forbedre den

1 generelle beredskapen, samt informasjonsflyten mellom og koordineringen av ulike beredskapsetater.
2 Myndighetsfunksjonene og utøvende beredskapsfunksjoner må kunne stå imot og håndtere kriser av betydelig omfang.

3
4 Automatisering og større grad av integrering av ulike datasystemer har gjort Norge mer sårbart for alvorlige dataangrep
5 innenfra og utenfra. Samfunnets sårbarhet er blitt mer omfattende og betydelig større siden tilrådingene fra
6 Sårbarhetsutvalget kom for 12 år siden. I en nødvendig, ny helhetlig analyse må informasjonssikkerhet stå sentralt.
7 Offentlig virksomhet og næringslivet må stimuleres til samarbeid om å oppdage og håndtere alvorlige dataangrep.

8
9 På grunn av den store utviklingen, og de svakhetene som blant annet 22. juli og flere naturkatastrofer har påvist, mener
10 Venstre det vil være hensiktsmessig å nedsette et nytt sårbarhetsutvalg for å få en systematisk gjennomgang av de
11 tiltakene det er nødvendig å gjennomføre for å sikre vitale samfunnsinteresser mot menneskelige og naturlige
12 katastrofer.

13 14 Venstre vil:

- 15 • Legge frem en videreutviklet og forsterket overordnet plan for å forebygge og håndtere mulige terrorangrep i Norge
16 gjennom å revidere eller erstatte Sivilt beredskapssystem.
- 17 • Nedsette et nytt sårbarhetsutvalg.
- 18 • Prioritere en snarlig oppgradering av IKT-systemer i beredskapsetatene, og særlig i politiet.
- 19 • Gjennomføre nødvendige tiltak for å bedre samordningen mellom Politiet og Forsvaret.
- 20 • Etablere en robust politihelikoptertjeneste i hovedstaden, og etablere ordninger som sikrer trygg og rask
21 transportkapasitet i resten av landet.
- 22 • Foreta en vurdering av hvilken politidekning som må forutsettes for at ulike krav om responstid skal kunne
23 realiseres.
- 24 • Styrke kompetansen på IKT-sikkerhet hos kontrollmyndigheter som Post- og Teletilsynet.
- 25 • Styrke sikkerheten rundt IKT-driftsanlegg og styrke den politiske kontrollen med kritisk IKT-infrastruktur hos
26 Telenor.
- 27 • Legge ny internettkabel til det europeiske fastlandet, i tillegg til den eksisterende forbindelsen via Sverige.
- 28 • Evaluere arbeidet med og kvaliteten på det påbegynte nødnettet.
- 29 • Bruke ledig frekvenskapasitet (fra analog TV) til å opprette 4. generasjons mobilnett som vil gi bedre dekning over
30 hele landet.

31 32 **Vold i nære relasjoner**

33 Noen mennesker – svært ofte kvinner – blir utsatt for vold fra en som offeret kjenner godt. På samme måte blir barn også
34 vitne til, eller utsatt for, vold i nære relasjoner. En form for vold mot barn er kjønnslemlestelse.

35
36 Venstre mener det er nødvendig å styrke arbeidet både med å forebygge vold i familier og andre nære relasjoner og å
37 hjelpe dem som blir utsatt for vold fra sine nærmeste. Dette forutsetter økt kunnskap og et utvidet samarbeid mellom
38 frivillige organisasjoner, barnehage, skole, helsevesenet og politiet.

39 40 Venstre vil:

- 41 • Sikre behandlingstilbud for dem som utsettes for vold og overgrep.
- 42 • Gi et behandlingstilbud til barn som har blitt utsatt for vold eller blitt vitne til vold i nære relasjoner.
- 43 • Styrke behandlingstilbudet til voldsovergrepere.
- 44 • Sørge for gode regler om meldeplikt for alle som har ansvar for å avverge kjønnslemlestelse.
- 45 • Følge opp dem som aldri møter til skolestart dersom det er mistanke om tvangsekteskap.
- 46 • Gi kvinner og menn som utsettes for vold i nære relasjoner tilbud om opphold på krisesenter, og mulighet for ny
47 identitet dersom det er nødvendig.
- 48 • Følge opp Voldteksutvalgets anbefalinger om blant annet opprettelse av en spesialisert enhet mot seksualisert vold
49 i Politiet.

1 **KULTUR OG FRIVILLIGHET**

2 Venstre arbeider for et mangfoldig og fritt kulturliv som stimulerer nysgjerrighet, kreativitet og mangfold. Kulturen er
3 viktig for demokrati og samhold og kan ha en sterk samfunnsendrende kraft. En offensiv kulturpolitikk henger sammen
4 med vern av ytringsfriheten. I et liberalt samfunn er en stor kultursektor et mål i seg selv. Et mangfoldig og bredt
5 kulturtilbud skaper større valgfrihet for den enkelte og er med på å bidra til bedre livskvalitet i hverdagen.

6
7 Venstres politikk for det sivile samfunn har som mål å skape frie rammer for en kritisk offentlighet. Kulturlivet, mediene
8 og sivilsamfunnet skal ikke være instrumenter for staten, men utfordre og utvikle samfunnet uavhengig av politiske mål.
9 Frivillig sektor er en kulturbærer, en samfunnsbygger og en skole i demokrati. Sektoren må sikres vekstmuligheter ut fra
10 frivillighetens egne vilkår.

11
12 Ingen får så mye aktivitet ut av hver krone som det frivillige Norge. Offentlige støtteordninger må støtte opp under
13 organisasjonenes frihet og uavhengighet og ikke bidra til å byråkratisere dem.

14
15 Venstres politikk for informasjonssamfunnet tar utgangspunkt i de liberale ideene om at det offentlige skal sikre alle like
16 muligheter til å delta. For å nå dette må vi sikre åpen og fri tilgang til informasjon. Det gjør vi gjennom livskraftige
17 biblioteker, mangfoldig medieeierskap og aktiv formidling av offentlig tilgjengelig materiale.

19 **Et fritt kulturliv**

20 For å sikre et fritt og autonomt kulturliv, er det viktig med maktspredning. Sentralstyringen av norsk kulturliv må
21 erstattes med en mer desentralisert makt og en bedre fordeling av kulturmidlene. Den offentlige støtten til kultur og
22 idrett må sikre både de gode talentene og den store bredden. Samtidig må det være et mangfold av finansieringskilder
23 som gjør kulturaktørene mer uavhengige av politiske føringer. Som selvstendig næringsdrivende må kunstnere og
24 kulturarbeidere sikres tilfredsstillende økonomiske vilkår og sosiale rettigheter.

26 Venstre vil:

- 27 • Revidere kulturloven, slik at den sikrer kunstnerisk frihet fra politisk styring, avklarer det offentliges ansvar og
28 samordner dagens lovverk.
- 29 • Sørge for at kunstnerisk frihet ivaretas ved offentlige bevilgninger.
- 30 • Bygge opp regionale kulturfond med bidrag fra statlig kapital.
- 31 • Innføre gaveforsterkningsordninger for museumsfeltet.
- 32 • Sikre et mangfold av statlig finansierte institusjoner for ulike kunstuttrykk i hele landet.
- 33 • Sikre at nye kunst- og kulturformer likebehandles med tradisjonell kunst.
- 34 • Frita all idrett, museer og kulturarrangører for merverdiavgift (moms).
- 35 • Evaluere knutepunktfestivalordningen.
- 36 • Avskaffe ordningen med at kommunal andel må følge statlig andel av finansiering av kulturinstitusjoner.
- 37 • Gi statlig støtte til nasjonale kulturbygg, som Munchmuseet.

39 **Kunst og kunstnere**

40 Kunst og kultur har et stort næringspotensial. Kunstnere er ofte selvstendig næringsdrivende med flere av de samme
41 utfordringene som andre gründere og små foretak. Venstres næringspolitikk legger til rette for at kunstnere kan skape
42 sin egen arbeidsplass, ved blant annet å sikre tilfredsstillende økonomiske vilkår, bedre sosiale rettigheter og mindre
43 skjemavelde.

44
45 Venstre vil ha et bredt spekter av teaterinstitusjoner. Etablerte kunstneriske produksjonsmiljøer og institusjoner, både
46 regionale og nasjonale, skal ha sikre og forutsigbare rammer, samtidig som de frie kunstgruppene får en likeverdig
47 andel av den offentlige støtten.

48
49 Norsk film styrkes med fokus på kvalitet, ikke kvantitet. Derfor må vi skape sterke fagmiljøer i hele landet og belønne
50 visning av nyskrevet norsk dramatik.

1
2 De fysiske omgivelsene utgjør rammene for våre liv. Derfor er arkitekturpolitikk viktig for utviklingen av byer, tettsteder
3 og gode bomiljøer. Et av de viktigste kunstpolitiske virkemidlene i Norge i dag er offentlig innkjøp av kunst. Det må også
4 innebære at en større andel går til innkjøp av den nye kunsten, både til museenes samlinger og til utsmykking.
5

6 Venstre vil:

- 7 • Sikre langsiktige stipendordninger for kunstnere.
- 8 • Sikre pensjonsordninger og sosiale rettigheter for utøvende kunstnere.
- 9 • Gi kulturarbeidere som har kunstneriske oppdrag lettere adgang til visum til Norge.
- 10 • Øke bidragene til regionale filmfond og filmsentra.
- 11 • Gi Dramatikkens hus tilfredsstillende økonomiske vilkår for å sikre nyskrevet norsk dramatik.
- 12 • Gi Norsk kulturråd større frihet til å forvalte sine offentlige tilskuddsordninger.
- 13 • Rette statens innsats til kunst i det offentlige rom mot tiltak som bidrar til lokal stedsutvikling etter lokale initiativ.
- 14 • Anvende norsk arkitektur og design i omdømmebygging i utlandet.
- 15 • Arbeide for at forfulgte akademikere, forskere, forfattere og kunstnere får opphold og formidlingsmuligheter i
16 Norge.
17

18 **Barne- og ungdomskultur**

19 Barn og unge må ha mulighet til å skape sin egen frivillighet og til å organisere sin egen ungdomskultur. Norge har en
20 offensiv satsing på kultur til barn og unge, men barne- og ungdomskulturen fått ta liten del av det løftet resten av
21 kulturlivet har vært med på.
22

23 Kulturskolen er den viktigste arenaen for å gi alle muligheten til å delta. Den er samtidig viktig for å dyrke frem
24 talentene. Venstre vil sikre alle barn og unge rett til fritid og et bredt kulturtilbud. Kommunene må ha frihet til selv å
25 finne de løsningene som gir best kulturskole- og fritidstilbud i sin kommune. Samtidig vil Venstre oppfordre til mangfold
26 og kvalitet i det tilbudet som blir gitt.
27

28 Venstre er opptatt av kvaliteten i barne- og ungdomskulturtilbudet. Derfor bør kulturlivet bygge kompetanse på kvalitet i
29 barne- og ungdomskunst. Den kulturelle skolesekken må først og fremst la elevene få oppleve kvalitetskunstuttrykk.
30 Kunstnerne skal være kunstnere også i møtet med elevene. Lærerne kan trekkes inn i det pedagogiske rammeverket
31 rundt.
32

33 Venstre vil:

- 34 • Etablere en opptrappingsplan for å gi barn i grunnskolepliktig alder et bedre kulturskoletilbud.
- 35 • Stimulere til utvikling av unge talenter, blant annet gjennom stipend til opplæring og skolering ved akademier og
36 organisasjoner i utlandet.
- 37 • Styrke Frifond-ordningen for barne- og ungdomsorganisasjoner og uorganisert frivillig aktivitet.
38

39 **Frivillighet**

40 Frivillighet er bærende i norsk kulturliv. Det frivillige foreningslivet er kunnskapsformidler og kulturbærer,
41 samfunnsbygger og skole i demokrati. Venstre vil gi den frivillige sektoren vekstmuligheter ut fra frivillighetens egne
42 vilkår og arbeide for langsiktige, trygge og etisk forsvarlige inntektskilder.
43

44 Ideelle organisasjoner kan være et alternativ til både offentlige tjenester og fortjenestebaserte produsenter innenfor
45 velferdsfeltet. De er mer fleksible enn offentlige tjenester, og de er i stand til å tilpasse tjenester til individuelle behov
46 samtidig som de ikke genererer overskudd som kommer eierne til gode. Dagens konkurranse- og anbudssystem er
47 ressurskrevende og tar ikke hensyn til ideelle velferdsprodusenters særtrekk og potensial. Venstre vil sikre langsiktige og
48 tilpassede rammebetingelser for ideelle velferdsprodusenter.
49

50 Venstre vil:

- 51 • Øke midlene til momskompensasjonsordningen for frivillige organisasjoner, slik at den dekker organisasjonenes
52 reelle kostnader.

- Opprettholde støtten til studieforbundene.
- Etablere en samarbeidsplattform mellom offentlige myndigheter og velferdsprodusenter i ideelle organisasjoner.
- Redusere de administrative påleggene fra staten til de frivillige organisasjonene.
- Frigjøre kulturlivet, idretten og lag og foreninger fra Norsk Tippings spillepenger gjennom finansiering over statsbudsjettet.
- Gjennomføre en bred evaluering av spillpolitikken, inkludert Norsk Tippings rolle og posisjon.

Idrett og spill

Idrett skaper trivsel, sosialt nettverk og folkehelse. Den offentlige støtten må i sterkere grad kanaliseres til det lokale engasjementet og sikre mangfoldet av aktiviteter, ikke reserveres til store nasjonale arrangementer. Venstre vil legge til rette for flere breddeidrettsanlegg, også slik at nye idretter sikres vekstvilkår.

I dag har staten gjort frivillige lag og foreninger avhengige av tilskudd fra Norsk Tippings spill. Overskuddet fra Norsk Tipping bør i stedet gå inn i statsbudsjettet, og tilskudd til frivillighet og idrett fordeles innenfor ordinære budsjetttrammer. Forbudet mot aggressiv markedsføring av pengespill må også gjelde Norsk Tipping, og Venstre vil innskrenke Norsk Tippings sendetid på NRK.

Venstre støtter Norges Idrettsforbunds holdning om at det ikke lenger er naturlig å ha et klart skille mellom profesjonell og amatøriddrett, slik det var da loven om å forby proffboksing i Norge ble vedtatt i 1981.

Venstre vil:

- Øke andelen av anleggsmidler som går til nærmiljøanlegg, folkehelseiltak og breddeidrett.
- Bygge et nasjonalanlegg for cricket i Norge.
- Utvikle Olympiatoppen som nasjonalt senter for trening og prestasjon.
- Lage en nasjonal plan for toppidrettskompetanse innen ulike idretter ved de videregående skolene og høyskolene.
- Fjerne forbudene mot organisert poker og proffboksing i Norge.

Se også ➔ Miljø: Friluftsliv

Kulturvern

Det er viktig å bevare fortiden for å skape fremtiden. Venstre vil ha en offensiv satsing på kulturvern og museer, som tar vare på mangfoldet, som utfordrer samtiden og sikrer viktige kulturminner for fremtidige generasjoner. Venstre vil utvikle ordninger som motiverer til bevaring av kulturminner og ivaretagning av nye funn.

Museene er en sentral del av kulturtilbudet i Norge og er viktig for å ta vare på og formidle våre kulturminner. Det er også viktig å understreke museenes rolle som koordinator og støtte til lokale samlinger og historielag.

Kulturminnevernet er i dag organisert under Miljøverndepartementet mens museene og den immaterielle kulturarven er underlagt Kulturdepartementet. Det er viktig og nødvendig å se hele kulturvernfeltet under ett Venstre vil derfor flytte Riksantikvaren fra Miljøverndepartementet over til Kulturdepartementet, slik praksis er i mange av våre europeiske naboland.

Plan- og bygningsloven er et viktig verktøy for å ivareta kulturminnene, men dette virkemidlet vil ikke bli svekket av et bredere kulturvernssyn i kulturminnepolitikken. Venstre vil gjennomgå de statlige virkemidlene slik at eierne av kulturminner fortsatt kan ta ansvar for disse gjennom bruk, og gi kommunene økte muligheter til å gripe inn mot spekulativt forfall.

Venstre vil:

- Flytte kulturminnevernet fra Miljøverndepartementet til Kulturdepartementet.
- Evaluere Museumsreformen, med sikte på å bedre museenes forsknings- og formidlingskompetanse.
- Etablere en gaveforsterkningsordning for å stimulere til privat finansiering av museer.
- Utarbeide en nasjonal plan for samlingsforvaltning og avhending, inkludert magasiner og arkiv.

- 1 • Doble Kulturminnefondets grunnkapital i løpet av stortingsperioden.
- 2 • Videreutvikle et nordisk samarbeid om utdanning innen små og utsatte fag innen kulturfeltet.
- 3 • Gi skatte- og avgiftsincitiver for eiere av fredede og bevaringsregulerte kulturminner for å sikre nødvendig
- 4 vedlikehold.
- 5 • Overføre det økonomiske ansvaret for arkeologiske utgravinger i forbindelse med utbygging fra kommunene til
- 6 staten.
- 7 • Sikre at staten betaler for utgraving, sikring av funnsted og for økonomiske og praktiske belastninger for eier som
- 8 følge av funnsted på privat grunn.
- 9 • Dele ut areal- og kulturlandskapstillegget for landbrukseiendommer i henhold til hvordan landskapet ivaretas, ikke
- 10 i henhold til gårdens innmarksareal.

11

12 Litteratur og språk

13 Kunnskap er makt, og makt skal spres. Biblioteket er en viktig del av demokratiet og et av de viktigste virkemidlene for å
14 sikre lik tilgang til kunnskap for alle. Bibliotekene er et viktig møtested og en integreringsarena. Et godt bibliotektilbud
15 forutsetter at bibliotekene er velutstyrte, teknologisk oppdaterte og bemannet med kvalifisert personale. Tilbudet må
16 økes i takt med den teknologiske utvikling.

17

18 Norge har to likestilte riksspråk, et samisk språk, norsk tegnspråk, og et særskilt ansvar for språkene til de nasjonale
19 minoritetene. En aktiv litteraturpolitikk og særskilte tiltak for minoritetsspråk bidrar til å sikre folkestyret og
20 kulturarven.

21

22 Fortsatt fellesnordisk språkforståelse forutsetter at film og fjernsyn sendes tekstet, ikke dubbet, når programmet er
23 statlig finansiert eller støttet. Arbeidet med å legge til rette for å få utviklet gode læremidler på norsk for høyskoler og
24 universitet, må videreføres.

25

26 Dagens fastprisordning er en frivillig avtale mellom to av aktørene i bokbransjen, og for Venstre er det uaktuelt å gjøre
27 denne ordningen obligatorisk gjennom en lov. En ny boklov må først og fremst demme opp for eierkonsentrasjonen i
28 forlegger-, distribusjons- og bokhandlerleddene i den norske bokbransjen, og sikre likebehandling av små og store
29 aktører på litteraturmarkedet. Dette vil sikre konkurranse og økt tilgjengelighet. Samtidig bør det i en slik boklov gis
30 anledning til å fortsette med en fastprisavtale som i dag for de bransjeorganisasjoner som måtte ønske det.

31

32 Venstre vil:

- 33 • Gjennomføre en opptrappingsplan for folke- og skolebiblioteker.
- 34 • Revidere innkjøpsordningene for litteratur, og blant annet sørge for at de inkluderer digitale plattformer.
- 35 • Etablere en nasjonal e-bokordning for bibliotekene.
- 36 • Styrke de nasjonale leseprosjektene.
- 37 • Ferdigfinansiere Norsk Ordbok (nynorsk) og Det Norske Akademis ordbok (bokmål).
- 38 • Likestille papirbøker og e-bøker når det gjelder innkjøpsordninger og fritak for merverdiavgift.
- 39 • Gå inn for en boklov som sikrer rettferdige eierskaps- og konkurranseforhold i bokbransjen, og som åpner for en mer
40 spesifikk bokavtale for de bransjeorganisasjoner som ønsker det.

41

42 **Dissens:** *Et mindretall i komiteen vil erstatte siste avsnitt og siste kulepunkt med følgende:*

43 Dagens fastprisordning for bøker (bokavtalen) har etter Venstres mening ført til eierkonsentrasjon i bokbransjen,
44 sementering av bestående forretningsmodeller og hatt uheldige virkninger for forbrukerne. Venstre vil derfor
45 likebehandle bokbransjen med andre kulturbransjer, og fjerne bransjens unntak fra konkurranseloven. Venstre vil sikre
46 konkurranse og økt tilgjengelighet og mener en ny boklov vil være feil vei å gå. Venstre vil ha ordninger som best
47 fremmer teknologisk innovasjon og litterær bredde, tar hensyn til norsk litteratur og språk, stimulerer spredning av
48 mangfoldig litteratur også ut i distriktene, og slik at de små bokhandelene har mulighet til å konkurrere med de store
49 kjedene.

50

- 51 • Fjerne bokbransjens unntak fra konkurranselovgivningen.

52

1 **INNVANDRING OG INTEGRERING**

2
3 Folk flytter på seg mer enn før, både innenfor og over landegrensene. Vi lever i en global tidsalder, og retten til å søke
4 lykken bør ikke begrenses av hvor man er født. Muligheten til fri bevegelse er en grunnleggende verdi, og Venstre har
5 derfor et positivt syn på migrasjon. Kulturell og økonomisk stimulans gjennom innvandring gjør samfunnet sterkere,
6 rikere og mer mangfoldig.

7
8 Samtidig erkjenner vi at folkeforflytninger, uansett årsak, også setter vårt samfunn på prøve. Ikke minst gjelder det den
9 norske velferdsstatens bærekraft. At samfunnet har tilstrekkelig ressurser og kapasitet til opplæring og integrering, er
10 en forutsetning for et vellykket resultat.

11
12 Alle i Norge skal gis reell mulighet til å mestre norsk språk og norsk samfunnsforståelse. Samtidig har den enkelte som
13 kommer til Norge også en forpliktelse til å sette seg inn i språk og normer. Integrering er en gjensidig prosess. Vilje til å
14 integreres og gjensidig respekt mellom mennesker er nøkkelen til god integrering og dermed til et sterkere, friere og mer
15 mangfoldig samfunn.

17 **Arbeidsinnvandring**

18 Tilgang på arbeidskraft, også kulturelt mangfold, er viktig for økonomisk vekst. Venstre vil derfor ha en mer liberal
19 arbeidsinnvandringspolitikk. Det norske arbeidsmarkedet trenger arbeidskraft, og reglene for arbeidsinnvandring må bli
20 enklere og mer tilpasset Norges behov. Kravene for å få opphold på grunnlag av arbeid er i dag for strenge. Venstre
21 mener også det må bli enklere å søke om arbeidstillatelse fra Norge.

23 Venstre vil:

- 24 • Gi midlertidig arbeidstillatelse til arbeidssøkere som innen 90 dager har fått seg heltids arbeid.
- 25 • Gjøre det mulig for alle, uavhengig av formell kompetanse, å søke jobbsøkervisum fra utlandet ved Norges
26 utenriksstasjoner.
- 27 • Gjøre det lettere for norske bedrifter å ansette utenlandske arbeidstakere. Arbeidsvisum i slike tilfeller bør være en
28 enkel formalitet, som bedriftene kan ordne på kort tid og uten usikkerhet.
- 29 • Gi asylsøkere mulighet til å "skifte kø" fra søknad om asyl til søknad om opphold på grunn av arbeid.

31 **Visum**

32 Venstre vil arbeide for at det skal bli lettere å få visum til Norge, at saksbehandlingstiden blir kortere og at antallet
33 visumpliktige land reduseres. Dagens strenge visumkrav gjør det vanskelig for nordmenn å invitere utenlandske venner
34 på besøk. Norske organisasjoner møter ofte vanskeligheter med å invitere søsterorganisasjoner fra andre land, særlig fra
35 Afrika.

37 Venstre vil:

- 38 • Redusere antallet visumpliktige land.
- 39 • Gjøre det lettere å få visum til Norge og det øvrige Schengen-området, særlig for borgere som lever under diktatur.
- 40 • Redusere saksbehandlingstiden for visumsøknader.
- 41 • Utvide dagens jobbsøkervisum slik at folk utenfor EØS lettere kan få søke jobb i Norge.
- 42 • Innføre en ordning med kjærlighetsvisum, som gir norsk-utenlandske par muligheten til å bo sammen i 12
43 måneder i Norge.

45 **Mennesker på flukt**

46 Venstre vil verne om asylinstituttet. Det er en menneskerett å kunne søke asyl, og å få asyl for den som trenger
47 beskyttelse. Saksbehandlingstiden på asylsøknader må ned. Venstre vil fremme tiltak for å effektivisere
48 identitetsavklaringer hos asylsøkere, og å sette en tidsfrist på saksbehandlingstiden.

1 Uansett hvor effektiv saksbehandlingen blir, kommer en del mennesker til å tilbringe tid i mottak. Venstre vil at
2 mottakene drives ut fra prinsippet om «integrering fra første dag» med mulighet for å jobbe, lære språk og å bli en del av
3 lokalsamfunnet. Mottakene skal være åpne og ha høy kvalitet.

4
5 Dagens innvandringspolitikk tar ikke høyde for at en del mennesker havner i en gråsoner, for eksempel ved at de er
6 ureturnerbare. Mange lever i dag i skjul eller i kirkeasyl. Menneskelige hensyn må tillegges større vekt i asyl- og
7 flyktningpolitikken. Retur av avslåtte asylsøkere må aldri skje på tvers av anbefalinger fra FNs høykommissær for
8 flyktninger.

9 10 Venstre vil:

- 11 • Grunnlovsfeste retten til å søke asyl.
- 12 • Øke antallet kvoteflyktninger fra FN.
- 13 • Likebehandle asylsøknader på grunnlag av forfølgelse relatert til kjønn eller seksuell orientering med andre type
14 forfølgelse.
- 15 • Intensivere arbeidet med tilbakesendelsesavtaler.
- 16 • Øke Utlendingsdirektoratets ressurser og sette tidsfrist for saksbehandlingstid.
- 17 • Innføre en egen asyldomstol.
- 18 • Utvide adgangen til å fri rettshjelp for asylsøkere.
- 19 • La asylsøkere som venter på behandling av søknad og ikke-returnerte identitetsløse slippe til i arbeidslivet.

20 21 **Barn på flukt**

22 Barnekonvensjonens gjennomslagskraft i norsk lov må styrkes. Derfor vil Venstre at det skal innføres klageadgang for
23 mulig brudd på Barnekonvensjonen. Mindreårige asylsøkere skal sikres en så stabil oppvekstsituasjon som mulig.

24 25 Venstre vil:

- 26 • Overføre ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere til barnevernet. Inntil denne overføringen er praktisk
27 gjennomført, skal asylmottak for enslig mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år drives i nær kontakt og
28 samarbeid med barnevernet.
- 29 • Så raskt som mulig gi mindreårige asylsøkere fosterfamilier i Norge.
- 30 • Innføre klageadgang etter Barnekonvensjonen.
- 31 • Avvikle ordningen med midlertidig opphold for mindreårige asylsøkere.

32 33 **Mennesker med ulovlig opphold i Norge**

34 Det er et mål at så få som mulig oppholder seg ulovlig i Norge. En del av løsningen er å tvangsreturnere flere som har fått
35 avslag på sin søknad. Men en rekke utlendinger kan ikke sendes ut etter avslått asylsøknad, enten fordi Norge ikke har
36 returavtale med hjemlandet, fordi hjemlandet nekter å ta imot vedkommende, eller fordi det ikke er mulig med
37 tvangsreturnering. Venstre mener vi må sikre humane levekår for denne gruppen. Særlig er det viktig å sikre barns
38 levekår. Kommunehelsetjenesteloven, opplæringsloven og barnevernloven gjelder alle som oppholder seg i Norge,
39 uavhengig av om oppholdet er lovlig eller ikke, men barn uten lovlig opphold går sjelden på skole og til lege fordi
40 foreldrene er redd for at de da blir oppdaget.

41 42 Venstre vil:

- 43 • Regularisere lengeboende mennesker i Norge ut fra en vurdering av ulike modeller i europeiske land.
- 44 • At lengeværende barn og barnefamilier med endelig avslag som hovedregel skal få opphold dersom de har oppholdt
45 seg i Norge i mer enn tre år. Det samme gjelder foreldre uten arbeids- eller oppholdstillatelse med daglig omsorg for
46 slikt barn.
- 47 • Gi de som innvandrere uten lovlig opphold, rett til helsehjelp utover akutthjelp når dette er nødvendig for å unngå
48 alvorlige konsekvenser for personen selv eller andre.

1 **Integrering**

2 Integrering er en gjensidig prosess mellom dem som kommer til Norge og det norske samfunnet, med både plikter og
3 rettigheter. Uavhengig av bakgrunn, må vi enes om de grunnleggende verdiene for hvordan vi skal leve sammen og takle
4 de konfliktene som forskjellige levesett og livssyn kan føre til. For Venstre er ikke målet med integrering at en minoritet
5 gir slipp på egen identitet og forkaster sin egen kulturelle bakgrunn.

6
7 Kommunene har ansvaret for flyktninger og asylsøkere som har fått opphold. Venstre vil øke bosettingsstøtten og gi
8 kommunene ekstra økonomiske incentiver for å ta imot mindreårige som har fått opphold, slik at disse kommer hurtig
9 ut av mottak.

10
11 Språk og gjensidig kulturforståelse er nøkkelen til integrering, og det må være enkelt å få opplæring i norsk. Venstre vil
12 tilrettelegge for frivillige organisasjoner som arbeider med å fremme integrering på ulikt vis. Organisasjonsdeltagelse er
13 både en arena for språkopplæring, etablering av nettverk og en måte å lære demokratiske spilleregler på.

14
15 Venstre mener integrering og norskopplæring er viktig kunnskapsarbeid som det bør rettes mer forskningsinnsats mot.

16 Venstre vil:

- 17 • Gi alle nyankomne til kommunen en velkomstpakke med informasjon og en primærkontakt som kan være mentor
- 18 for praktiske spørsmål og avklaringer mot det offentlige.
- 19 • Evaluere og styrke dagens norskopplæring og introduksjonsprogram.
- 20 • Ta initiativ til forskning og evaluering av prosessen med godkjenning/kvalifisering av kompetanse for ulike
- 21 arbeidsoppgaver.
- 22 • Gi økt støtte til frivillige organisasjoner som jobber med integrering og prioritere tilrettelegging for frivillige
- 23 organisasjoners integreringsinnsats rettet mot kvinner.
- 24
- 25

26 **Arbeid og integrering**

27 Deltakelse i arbeidslivet er viktig for at migranter skal få en meningsfull tilværelse og at de skal kunne bidra til
28 fellesskapet. Venstre vil ha et mer offensivt Norge som sikrer innvandrere tilgang til arbeidsmarkedet.
29 Godkjenningprosessen av utdanning fra utlandet skal bli mer effektiv. Et enklere Norge trengs også for nye landsmenn.
30 Mange innvandrere har et ønske om å starte egen bedrift. Venstre vil fortsette arbeidet med å gi alle mennesker,
31 uavhengig av bakgrunn, mulighet til å starte for seg selv.

32 Venstre vil:

- 33 • Gjøre arbeidsmarkedet mer fleksibelt, slik at terskelen for å komme inn senkes for innvandrere og unge, blant annet
- 34 å tillate mer bruk av midlertidig ansettelse.
- 35 • Innføre forsøk med anonyme søknader i offentlig sektor slik at kun kvalifikasjonene kommer frem av søknaden.
- 36 • Tilrettelegge for mentorordninger og nettverksarenaer i arbeidslivet; både for høytutdannede innvandrere og
- 37 arbeidstakere med spesielle behov på vei ut i arbeidslivet.
- 38 • Effektivisere prosessen med å få vurdert og godkjent utdanning fra utlandet.
- 39
- 40

41 **Se også ➡ Næring: Arbeidsliv**

42 **Skole og integrering**

43 Skolen fungerer som en viktig arena for integrering. Målet er at alle elever får et godt og likeverdig utdanningstilbud
44 uavhengig av etnisk eller sosial bakgrunn. Skolen skal være tydelig i formidling av verdier som frihet, likeverd,
45 likestilling, ytringsfrihet og respekt for andre. Det er også i skolen at barn og unge skal få kunnskap både om vår historie,
46 kultur og prinsippene det norske samfunnet bygger på. Samtidig må skolen se og ta i bruk de ressursene som ligger i å
47 ha en internasjonal elevgruppe.

48
49 Venstre vil iverksette forsøks- og forskningsprosjekter som ser nærmere på hvordan vi kan utnytte de ressursene som
50 ligger i å ha en mer internasjonal skole, hvordan dette kan brukes i undervisningen og i arbeidet med å gjøre skolene
51 mer attraktive.
52

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34

Venstre vil:

- Arbeide med å fornye og forbedre undervisningen i norsk, slik at alle barn og unge får et godt grunnlag for læring og deltakelse i arbeids- og samfunnsliv.
- Sørge for at skjønnsmidler til kommunene utformes slik at skoler med spesielt høy andel elever med innvandrerbakgrunn får ressurser som gir muligheter til å ha færre elever per lærer, styrke leksehjelpsordningen, skolehelsetjenesten og kontakten mellom hjem og skole.
- Gi skolene mulighet til å gi tilbud om norskopplæring til elevenes foresatte.
- Sørge for at elever som kommer til landet uten fullført grunnskole, ikke overføres fra mottaksklasser til ordinære klasser før de behersker norsk godt nok til å kunne dra nytte av undervisningen.
- Gi flere lærere videreutdanning i flerkulturell forståelse og kommunikasjon.
- Ha et strengt regelverk som følges opp overfor familier som tar barna sine ut fra skolen.
- Arbeide for at religiøs overbevisning ikke hindrer barns deltakelse i ordinær undervisning i skolen.
- Iverksette stimulerings tiltak for å rekruttere flere lærere med minoritetsbakgrunn.

Se også ➡ Skole og barnehage

Rettigheter og plikter for nye statsborgere

Gode ferdigheter i norsk er en viktig forutsetning for deltakelse i samfunn og arbeidsliv. Klart definerte rettigheter og plikter er viktig for å få til god integrering. Venstre vil innføre en statsborgertest før innvilgelse av statsborgerskap. Målet med en statsborgerskapsprøve må være å få til bedre integrering, økt motivasjon og et positivt samfunnsengasjement. Testen skal bidra til å skape tilhørighet til Norge. Statsborgerskapsprøven må være utformet på en måte som bidrar til at disse målene oppnås.

De som etter flere forsøk eller nødvendig tilrettelegging ikke greier å ta testen, vil ikke få innvilget statsborgerskap, men vil heller ikke miste oppholdstillatelsen. Før man innfører en slik test, må det sikres at norskopplæringstilbudet er godt nok over hele landet.

Venstre vil:

- Innføre et krav om bestått statsborgerskapsprøve før innvilgelse av statsborgerskap.
- Evaluere og sikre kvaliteten på norskopplæringen før et slikt krav kommer på plass.

Dissens: Et mindretall i komiteen vil stryke delkapitlet om rettigheter og plikter for nye statsborgere.

TEMA: VERDEN

1 **FORSVAR- OG SIKKERHETSPOLITIKK**

2
3 Fremveksten av frihet, demokrati, rettsstat og markedsøkonomi er den sikreste veien mot verdensfred og internasjonal
4 sikkerhet. Norsk sikkerhet ivaretas best gjennom økt handel, samkvem, samarbeid og dialog med flest mulig land.

5
6 Norges rolle som forvalter av ressurser og geopolitiske plassering krever både et selvstendig norsk forsvar og et
7 forpliktende internasjonalt forsvarssamarbeid. Det er avgjørende at Norge er i stand til å hevde suverenitet og utøve
8 myndighet i norske områder. Dette krever et sterkt forsvar og en spesiell tilstedeværelse i nordområdene.
9

10 **Det norske forsvaret**

11 En stats viktigste oppgave er å sikre innbyggernes sikkerhet. Sikkerhetspolitikken må derfor
12 ha som mål å bevare Norges suverenitet og politiske handlefrihet.

13
14 Forsvaret skal være en profesjonell, responseffektiv og dynamisk organisasjon innenfor de politiske målene og de
15 økonomiske og etiske rammene Stortinget setter. Plasseringen av militære styrker og baser må skje ut fra
16 forsvarspolitiske hensyn, internasjonale krav og nasjonale behov.

17
18 Det er fortsatt et stort behov for landstyrker som også kan bidra i operasjoner i utlandet.

19 Hærstyrkene er den største andelen av slike bidrag. Blant annet som en følge av Norges engasjement i Afghanistan er
20 antallet tilgjengelige og godt trent soldater ikke tilfredsstillende for Hæren. Venstre mener derfor hæren må styrkes.
21 Venstre vil i neste planperiode prioritere en satsing på Hæren, blant annet ved å bygge opp en ny kampbataljon,
22 samtidig som man på kort sikt sikrer at Telemark bataljon og andre operative enheter har fullt oppsatte enheter
23

24 Norge må prioritere økt seilingskapasitet i nordområdene fremfor andre sjøbaserte forsvarstiltak. Per i dag er
25 ubåtvåpenet nær smertegrensen hva gjelder størrelse, og en videreføring av dette våpensystemet forutsetter et høyere
26 ambisjonsnivå. Dette bør også ses i sammenheng med en eventuell videre satsing på kystkorvett-våpenet, som etter
27 Venstres syn må komme lenger ned på prioriteringslisten.
28

29 Kampfly utgjør en svært fleksibel kapasitet som er anvendelig i hele konfliktspekteret fra
30 overvåkning og suverenitetshevdelse i fredstid, til høyintensive stridsoperasjoner. Antall kampfly må imidlertid ikke
31 overstige det som er nødvendig for vår forsvarsevne. Venstre mener Ørland flystasjon bør være førstevalget som
32 hovedbase for kampfly.
33

34 Hovedutfordringen for Heimevernet er mangelen på tilstrekkelig trening. Heimevernet benyttes i tillegg i for stor grad til
35 å støtte sivile arrangementer, samt gjennomføring av politioppgaver. Venstre vil derfor øke øvingsintensiteten i
36 Heimevernet.
37

38 Venstre vil:

- 39 • Omstrukturere gradssystemet, og gjeninnføre flere underoffisersgrader og en avdelingsbefalsordning.
- 40 • Øke seilingskapasiteten i nordområdene uten at det går på bekostning av oljevernberedskap i sør.
- 41 • Styrke hæren, blant annet ved å bygge opp en ny kampbataljon.
- 42 • Øke øvingsintensiteten i Heimevernet.
43

44 **Verneplikten**

45 Et moderne trusselbilde fordrer en økende profesjonalisering av Forsvaret, hurtigere responstid og større fokus på
46 avanserte våpensystemer. Gitt dagens trusselbilde, og sett i lys av utdanningsperioden for håndtering av avansert
47 forsvarsmateriell blir stadig lengre, mener Venstre obligatorisk ettårig militærtjeneste er en lite hensiktsmessig måte å
48 organisere Forsvaret på.
49

1 For de fleste av Forsvarets operative avdelinger vil det i et forsvarsøkonomisk perspektiv være mer lønnsomt – både i
2 kroner og i operativ evne – å ha vervede på kontrakt fremfor årlige innrykk av vernepliktige. Imidlertid vil det for enkelte
3 avdelinger fremdeles være mest formålstjenlig å basere styrkeproduksjonen på vernepliktig mannskap. Verneplikten bør
4 derfor begrenses både i tid og omfang, gjøres kjønnsnøytral, og hovedsakelig fungere som rekrutteringsverktøy for
5 videre tjeneste i Forsvaret.

6
7 Venstre vil:

- 8 • Profesjonalisere Forsvaret, og endre verneplikten ved å begrense den og gjøre den kjønnsnøytral.

9
10 **Dissens:** *Et mindretall i komiteen vil erstatte forrige avsnitt og kulepunkt med følgende:*

11 For de fleste av Forsvarets operative avdelinger vil det i et forsvarsøkonomisk perspektiv være mer lønnsomt – både i
12 kroner og i operativ evne – å ha vervede på kontrakt fremfor årlige innrykk av vernepliktige. Venstre vil derfor
13 profesjonalisere Forsvaret, noe som vil frigjøre betydelig med ressurser som kan investeres i ytterligere styrking og
14 spissing av operativ kapasitet. Verneplikten bør gjøres sovende, og bevares som grunnlovshjemmel som eventuelt kan
15 vekkes til live om den forsvarspolitiske situasjonen skulle tilsi det.

16
17 Venstre vil:

- 18 • Profesjonalisere Forsvaret og gjøre verneplikten sovende.

19
20 **Dissens:** *Et annet mindretall i komiteen vil erstatte hele delkapitlet med følgende tekst i delkapitlet Det norske*
21 *forsvaret:*

22 Venstre vil fortsatt basere det norske forsvaret på verneplikt, som også kan brukes som rekruttering til vervet tjeneste.
23 Dette vil sikre forsvarets rekrutteringsgrunnlag for bedre utdannede og trente soldater, som også er egnet til
24 internasjonale oppgaver.

25
26 **Forsvarspolitisk samarbeid**

27 Venstre mener NATO og det transatlantiske samarbeidet må forbli hjørnesteiner i norsk sikkerhetspolitikk samtidig som
28 det forsvarspolitiske samarbeidet i Norden og med EU videreutvikles. Det fremtidige NATO vil trolig ha et spekter av
29 oppgaver, både som et forsvarssamarbeid og gjennomføring av operasjoner utenfor alliansens område. Solidaritet innad
30 i NATO er nødvendig for at alliansen skal fungere på sikt. Derfor er det viktig at byrden ved deltakelse i internasjonale
31 operasjoner fordeles rettferdig. Venstre vil ikke utelukke nye oppgaver for NATO, men ønsker at alliansen skal ha et
32 spesielt fokus på sikkerhet i egne områder, inkludert nordområdene.

33
34 Venstre er positiv til en felles europeisk sikkerhetspolitikk, og mener at EU har en rolle å
35 spille som aktør i konfliktområder med en humanitær dimensjon, særlig der NATO eller USA ikke velger å delta.

36
37 Venstre vil understreke at nordisk og europeisk samarbeid kan være en løsning på deler av den forsvarspolitiske
38 struktur- og ressursdebatten som pågår. Det er derfor naturlig at det kan samarbeides i større grad enn nå for å sikre
39 best mulig ressursutnyttelse.

40
41 Venstre vil:

- 42 • Videreutvikle et nærmere forsvarssamarbeid med de nordiske landene og EU innenfor
43 rammene av vårt NATO-medlemskap.
- 44 • Videreutvikle samarbeidet med alliansepartnere om anskaffelser av forsvarsmateriell.

45
46 **Utenlandsoperasjoner**

47 Det fremste formålet med sikkerhetspolitikken er å beskytte mennesker, ikke stater. Alle myndigheters grunnleggende
48 oppgave er å beskytte sine borgere mot voldsbruk. Ingen nasjonalstat kan frasi seg denne forpliktelsen under dekke av
49 statssuverenitet, og ingen stat skal ha rett til å undertrykke sin befolkning. Når en stat bryter sine mest grunnleggende
50 plikter er opprør rettmessig og bør støttes av det internasjonale samfunn. I ethvert tilfelle hvor myndigheters forpliktelse
51 til å beskytte brytes, vil Venstre kreve engasjement fra det internasjonale samfunnet – sivilt, økonomisk, diplomatisk
52 eller i ytterste konsekvens militært.

1
2 Offensiv bruk av militærmakt som ikke er godkjent av FN kan kun legitimeres i tilfeller hvor en stat eller gruppe tyr til
3 utstrakt voldsbruk mot egne borgere eller andre stater, og hvor den eneste løsningen for å stanse volden er å sette inn
4 militærmakt. Det vil imidlertid alltid være vanskelig å forutse alle konsekvensene av en intervensjon, og Venstre vil
5 derfor at man skal være restriktive med bruk av slik makt.

6
7 Nedrustning er et viktig mål for å begrense potensialet til en voldelig eskalering av konflikter. All bruk av militærmakt
8 må følge krigens lover. Aktører som begår krigsforbrytelser må straffefølges gjennom Den internasjonale
9 straffedomstolen eller spesialdomstoler.

10
11 Der samordning av sivil og militær innsats i konfliktsituasjoner er nødvendig, skal dette skje innenfor rammen av en
12 ordnet politisk strategi med sivil ledelse, med klar avgrensing av roller mellom henholdsvis sivile og militære aktører og
13 oppgaver.

14
15 Det gjenstår store utfordringer i Afghanistan, og et norsk nærvær vil være nødvendig fremover. Venstre vil at Norge skal
16 bidra til en effektiv, overordnet politisk strategi, en bedre koordinering av oppgaver og mer klarhet omkring
17 sivile/humanitære og militære aktørers oppgaver og ansvar. Dette vil understøtte den demokratiske og humanitære
18 utviklingen i landet.

20 Venstre vil:

- 21 • At militære operasjoner uten FN-mandat kun skal skje der det foregår utstrakt og uakseptabel voldsbruk mot egne
- 22 borgere eller andre stater.
- 23 • At aktører som begår krigsforbrytelser må straffefølges gjennom Den internasjonale straffedomstolen eller
- 24 spesialdomstoler.

26 **Veteraner**

27 Det største offer en borger kan gjøre for landet sitt er å delta i strid på dets vegne. Våre veteraner og deres pårørende har
28 altfor lenge blitt behandlet på en uverdigg måte, selv om den nye handlingsplanen for ivaretagelse av veteraner
29 innebærer mange skritt i riktig retning. Det er viktig at ansvaret for oppfølging av handlingsplanen ikke pulveriseres, og
30 at planen følges opp med tilstrekkelige budsjettmidler.

32 Venstre vil:

- 33 • Øke kompetansen i det sivile helsevesenet knyttet til veteranivaretagelse.
- 34 • Øke kompetansen på veteranskader ved NAV og Statens pensjonskasse, slik at saksbehandlingen hos disse
- 35 instansene går lett og smidig.
- 36 • Innføre lik erstatning for lik skade uavhengig av skadetidspunkt (enhetlig kompensasjonsordning), og krav til
- 37 bevisførsel må ta høyde for at dokumentasjon kan være vanskelig å fremskaffe.
- 38 • Iverksette en særskilt satsning på oppfølging av veteraners pårørende (familier og barn).
- 39 • Sikre veteranorganisasjonene finansiell støtte for sitt arbeid og prosjekter knyttet til oppfølging av veteraner og
- 40 deres pårørende.

42 **Våpenhandel og nedrustning**

43 Venstre ønsker en streng kontroll av norsk våpeneksport. Det viktigste tiltaket vil være å
44 innføre sluttbrukerklæringer for våpen som eksporteres fra Norge. En sluttbrukerklæring
45 er en garanti gitt til eksportør om at mottakerlandet er endelig bruker av våpnene og at de
46 ikke skal eksporteres videre uten norsk samtykke. Et system der våpen og ammunisjon merkes slik at de kan spores
47 tilbake til dem som opprinnelig bestilte våpnene, vil være et viktig redskap for å finne ut hvem som formidler våpen til
48 konfliktområder.

49
50 Venstre vil arbeide for internasjonal nedrustning. Målet må være en verden fri for
51 kjernefysiske, biologiske og kjemiske våpen. Norge må være en pådriver for å få alle atommakter til å underskrive og
52 iverksette prøvestansavtalen for atomvåpen, samt starte arbeidet med en global konvensjon som på sikt forbyr

1 atomvåpen, i tråd med forpliktelsene gitt i Ikkespredningstraktaten (NPT). Norge må opprettholde våre selvpålagte
2 begrensninger innen NATO og arbeide for å oppheve NATOs strategi for førstebruk av atomvåpen.

3

4 Opprettholdelse og styrking av humanitærretten – krigens folkerett – er avgjørende for å begrense menneskelig lidelse
5 som følge av væpnet konflikt. Venstre vil arbeide for videre styrking av krigens folkerett, herunder å styrke arbeidet mot
6 landminer og klasevåpen og å arbeide for et internasjonalt forbud mot brannvåpen.

7

8 Venstre vil:

- 9 • Kreve sluttbrukererklæringer fra alle land vi eksporterer våpen til.
- 10 • Arbeide for et internasjonalt system for merking av våpen og ammunisjon.
- 11 • Støtte arbeidet for en internasjonal konvensjon om våpenhandel.
- 12 • Styrke arbeidet med å håndheve og få flere land til å ratifisere konvensjonene om forbud mot landminer og
13 klasevåpen.
- 14 • Styrke arbeidet med å fjerne og destruere landminer og klasebomber.
- 15 • Arbeide for et internasjonalt forbud mot brannvåpen.
- 16 • Videreføre arbeidet med en konvensjon om kontroll med håndvåpen.

17

INTERNASJONAL POLITIKK

Utgangspunktet for Venstres utenrikspolitikk er det liberale målet om økt frihet for alle. Norsk samarbeid med andre land må være basert på grunnleggende verdier. Venstre vil ha en mer tydelig utenrikspolitikk som fremmer menneskerettigheter, demokrati og rettstat. Hensynet til disse verdiene skal veie like tungt i samarbeidet med land med tungt norsk næringsengasjement eller der Norge har sterke diplomatiske interesser, som overfor bistandspartnere.

FN forblir vår viktigste arena i de store internasjonale spørsmål, NATO-medlemskapet vår sikkerhetsgaranti og EU vår viktigste partner når det gjelder handel og europeisk politikk.

For Venstre er det viktig at Norge yter bistand til vanskeligstilte land og at vi respekterer demokratiske lands rett til å bestemme over egen utvikling. Samtidig skal utenrikspolitikken hevde norsk suverenitet og fremme norske interesser internasjonalt.

Menneskerettigheter

Kampen for demokrati og menneskerettigheter står sentralt i en liberal utenrikspolitikk. Venstre vil at Norge bidrar til å styrke utviklingen av fungerende rettsstater som gir likhet for loven, garanterte rettigheter og alminnelig rettssikkerhet gjennom uavhengige domstoler som setter grenser for maktutøvelse. Venstre vil arbeide for at også norske bedrifter ivaretar menneskerettighetshensyn og arbeidstakerrettigheter og at de har større åpenhet om utenlandsvirksomhet.

Norge skal gå foran i FNs arbeid for menneskerettigheter, både ved å videreutvikle regelverket og ved å implementere menneskerettighetsavtalene nasjonalt. FNs menneskerettighetsråd fungerer fortsatt ikke godt nok. Rådet preges av land med liten respekt for menneskerettighetene og har ikke pådriverrollen som er nødvendig i det globale samfunnet.

Venstre vil:

- Supplere og på sikt erstatte FNs menneskerettighetsråd med en internasjonal menneskerettighetsdomstol etter modell fra Den europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD).
- Jobbe for å reformere EMD, med mål om å korte ned saksbehandlingstiden, effektivisere og styrke ressurstilgangen.
- Støtte land som vil styrke lover og institusjoner for å sikre menneskerettigheter og utvikle demokratiet, og presse land som ikke viser vilje til dette.
- Støtte frivillige organisasjoner som fremmer menneskerettigheter og demokrati.
- Gjøre Norge til pådriver for å utvikle forpliktende internasjonale avtaler for bedrifters sosiale ansvar.

Se også ➔ Justis og beredskap: Straff og soning

Se også ➔ Justis og beredskap: Domstolene

Globale institusjoner

Våre felles utfordringer som verdensborgere håndteres av et mangfold av internasjonale organisasjoner med varierende grad av effektivitet og demokratisk legitimitet. Venstre vil ha globale kjøreregler som gjelder for alle, med FN som bærebjelke i det multilaterale samarbeidet. Mange internasjonale organisasjoner som har stor innflytelse på folks hverdag, både når det gjelder finansøkonomi, handel og utvikling, sikkerhet og ikke minst klimapolitikk, har behov for reformer som øker organisasjonens demokratiske legitimitet.

Maktstrukturene i store deler av det multilaterale systemet avspeiler verden slik den var i 1945. Endrede politiske og økonomiske maktforhold i verden krever derfor en gjennomgang og effektivisering av store deler av det multilaterale systemet. Venstre vil prioritere å reformere eksisterende internasjonale organisasjoner fremfor å opprette nye. Den viktigste utfordringen er å bidra til å reformere FN-systemet. FN må bli mer effektivt for å nå vedtatte mål.

Organisasjonen trenger større økonomisk uavhengighet og må demokratiseres for å få større legitimitet. Venstre vil opprette en parlamentarikerforsamling i FN, som et viktig ledd i demokratiseringsprosessen på globalt nivå.

1 Det internasjonale pengefondet (IMF) har viktige funksjoner i verdensøkonomien, men det finnes ikke et tilstrekkelig
2 effektivt internasjonalt apparat til å forebygge og løse kriser i internasjonal økonomi. For at verdensøkonomien også i
3 fremtiden skal kunne høste betydelige gevinster av åpne finansmarkeder og finansiell globalisering er det av avgjørende
4 betydning at IMF reformeres og rustes opp til å ivareta en fornyet og større rolle i internasjonal økonomi.

6 Venstre vil:

- 7 • Delfinansiere FN gjennom globale skatter, for eksempel en global CO₂-avgift på grensekryssende fly- og
8 båttransport og en skatt på ressursutnyttelse i internasjonale farvann.
- 9 • Endre Sikkerhetsrådets sammensetning slik at rådet bedre reflekterer verdens befolkning.
- 10 • Endre vetoretten for de permanente medlemmene i Sikkerhetsrådet, slik at det kreves to stemmer for å blokkere et
11 vedtak, og arbeide for enighet om å unnlate å bruke vetoretten i saker som omhandler folkemord, krigsforbrytelser
12 og forbrytelser mot menneskeheten.
- 13 • Intensivere arbeidet med å forhindre folkemord og andre forbrytelser mot menneskeheten, blant annet ved å støtte
14 militær intervensjon når nødvendig (R2P).
- 15 • Styrke Den internasjonale straffedomstolen (ICC) finansielt og politisk.
- 16 • Styrke FNs apparat for å lede og koordinere internasjonale styrker, nødhjelp og utviklingsbistand.
- 17 • Prioritere at Norge bidrar med militære styrker til FN-ledede fredsbevarende styrker.
- 18 • Tilføre IMF økt internasjonal legitimitet gjennom demokratisk reform av organisasjonens styrende organer, og en
19 fordeling av innflytelsen mellom land som bedre gjenspeiler dagens verdensøkonomi.
- 20 • Styrke IMF's rolle innen global makroøkonomisk koordinering og stabilisering og tilføre IMF betydelig økte midler
21 for å ivareta rollen som internasjonal kredittgiver til land med betalings- og valutaproblemer.
- 22 • Koordinere krisepakker internasjonalt for å motvirke kriser, forhindre spredning av kriser og motvirke
23 proteksjonisme.

25 **Se også ➔ Klima og energi: Internasjonal klimapolitikk**

27 **Europapolitikk**

28 Globaliseringen har økt behovet for internasjonalt samarbeid og overnasjonal politisk styring. Utfordringen er å finne en
29 balanse mellom effektiv styring, demokratisk deltakelse og kontroll og det grunnleggende liberale prinsipp om at
30 avgjørelser skal tas nærmest der avgjørelsen gjelder.

32 Venstre er grunnleggende positiv til et sterkt europeisk samarbeid. Norsk europapolitikk utøves i dag gjennom EØS-
33 avtalen, Schengen-avtalen og øvrige avtaler med EU, og gjennom medlemskap i Nordisk råd, Europarådet, NATO, OECD
34 og OSSE. Norge deltar aktivt i disse organisasjonene for å etablere felles spilleregler og for å fremme våre verdier og
35 interesse.

37 Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) er det eneste sikkerhetsforum der alle land i Europa, Sentral-
38 Asia, Sør-Kaukasus, samt Russland, USA og Canada deltar på like vilkår for å fremme stabilitet, trygghet, demokrati og
39 menneskerettigheter. Samarbeidet i Europarådet og OSSE er viktig for å fremme demokrati, menneskerettigheter og
40 rettsstatsprinsipp.

42 **EU og EØS**

43 Den europeiske union (EU) er Norges viktigste handelspartner, og en sterkere integrasjon mot EU vil være positivt for
44 norsk og europeisk næringsliv, handel og utvikling. Med fri bevegelse over landegrensene øker også forståelse, toleranse
45 og mangfold. De fire friheter som EUs økonomiske samarbeid bygger på, er et viktig fundament for fred og demokrati.

47 Venstre er grunnleggende positiv til EU som en arena for økonomisk og politisk samarbeid og for freds- og
48 demokratibyggning over landegrensene i Europa. Samtidig må internasjonalt samarbeid alltid balanseres mot prinsippet
49 om at avgjørelser skal tas nærmest de borgerne avgjørelsene gjelder. Venstre vil ha et smalere EU der færre detaljer
50 reguleres på europeisk nivå. Samtidig må felles utfordringer løses i fellesskap. EU må ha virkemidler til å forplikte
51 medlemslandene på områder der vi har store slike utfordringer, som i klimapolitikken. Det folkevalgte
52 Europaparlamentets rolle bør styrkes.

Venstre vil:

- Føre en aktiv Europapolitikk og styrke samarbeidet med EU, spesielt innenfor miljø, klima, forskning og menneskerettigheter.
- Styrke samarbeidet med EUs demokratiske institusjoner, særlig Europaparlamentet.
- Gi EFTA-landene en observatør i Det europeiske råd.
- I større grad bruke mulighetene som økt regionalt samarbeid innenfor EU gir.
- Samle koordineringsansvaret for regjeringens europapolitikk under én statsråd.

Norsk medlemskap i EU

Alternativ 1:

EU-samarbeidet er i stadig utvikling og har utvidet seg til en rekke områder siden Norge tok stilling til medlemskapsspørsmålet sist. Gjennom EØS-avtalen og Schengen-avtalen er Norge sterkt integrert i de økonomiske og rettslige delene av det europeiske samarbeidet, mens vi står utenfor de formelle politiske beslutningsprosessene i EU. Venstre var pådriver for og har vært en forsvarer av EØS-avtalen, som blant annet har gitt en helt avgjørende tilgang for norsk næringsliv til det europeiske markedet.

Samtidig erkjenner Venstre at Norge på lang sikt vil være best tjent med et fullt medlemskap. Et medlemskap i EU vil gi Norge politisk innflytelse og større muligheter til å ivareta norske interesser. Men EU-samarbeidet lider nå under store økonomiske utfordringer, noe som gjør det lite aktuelt med en medlemskapssøknad i neste stortingsperiode. Forutsetningen for en ny EU-debatt er en stabil tilslutning i befolkningen. En eventuell søknad om medlemskap vil være gjenstand for ny landsmøtebehandling i Venstre.

Venstre er og skal være et parti med rom for ulike syn i EU-debatten. En del av partiet mener Norge er best tjent med kun å beholde EØS-avtalen. Dette begrunnes først og fremst ut fra behovet for nasjonal selvråderett og muligheten for at Norge kan være en uavhengig pådriver i viktige internasjonale spørsmål.

Hvis spørsmålet om EU-medlemskap blir aktualisert, kan det kun avgjøres av Stortinget etter en ny folkeavstemning. En eventuell ferdig forhandlet avtale må derfor legges frem for det norske folk til avstemning. Venstres stortingsrepresentanter vil følge utfallet fra folkeavstemningene.

Alternativ 2:

EU-samarbeidet er i stadig utvikling og har utvidet seg til en rekke områder siden Norge tok stilling til medlemskapsspørsmålet sist. Gjennom EØS-avtalen og Schengen-avtalen er Norge sterkt integrert i de økonomiske og rettslige delene av det europeiske samarbeidet. Venstre var pådriver for og har vært en forsvarer av EØS-avtalen, som blant annet har gitt en helt avgjørende tilgang for norsk næringsliv til det europeiske markedet.

Det ligger ikke til rette for å starte en ny EU-debatt i Norge de nærmeste årene. Derfor vil Venstre at Norge skal videreutvikle samarbeidet med EU basert på EØS-avtalen, og det tette samarbeidet på andre områder.

Hvis spørsmålet om EU-medlemskap skulle bli aktualisert vil Venstre åpent vurdere alle sider ved spørsmålet. Et eventuelt medlemskap kan kun avgjøres av Stortinget etter en ny folkeavstemning. Venstres stortingsrepresentanter vil følge utfallet fra folkeavstemningen.

Nordområdene

Nordområdene omhandler grenseoverskridende relasjoner i området nord for polarsirkelen, der Norge har felles eller kryssende interesser med en eller flere. Naturressursene i nordområdene og konsekvensene av endringer i klimaet skaper store utfordringer for Norge, men også muligheter. Venstre vil legge vekt på forpliktende avtaler med andre land om en forsvarlig forvaltning av naturressurser.

Nordområdene må bevares som en region preget av lav spenning og internasjonalt samarbeid. Videre utvikling av juridiske og institusjonelle forhold i nordområdene skal skje på basis av Havrettstraktaten. Arktisk råd og Den nordlige

1 dimensjon skal være de viktigste fora for samarbeid i regionen. Venstre vil søke forståelse for norske synspunkter
2 knyttet til jurisdiksjon i nordområdene gjennom et aktivt diplomati, også overfor nære allierte, med vekt på å fremme
3 samarbeid, bærekraftig forvaltning av ressurser og et moderat skatteregime.

4
5 Norges forhold til Russland må i størst mulig grad baseres på et bredt og praktisk rettet samarbeid forankret i
6 internasjonale strukturer, der Norge har de nødvendige ressurser og muligheter til å hevde norsk suverenitet og norske
7 interesser.

9 Venstre vil:

- 10 • Styrke norsk forvaltning av Svalbardsonen.
- 11 • Utvikle en robust struktur for sikker transport, energi- og kommunikasjonsoverføring mellom landene i nord.
- 12 • Ta initiativ til å etablere et omfattende internasjonalt beredskapsopplegg mot oljeforurensing, innføre
13 tungoljeforbud i polare strøk og introduserte arter.
- 14 • Styrke samarbeidet mellom Russland og Norge på områder som kultur og kunnskap.

16 **Utviklingspolitikk og bistandssamarbeid**

17 Vi har de siste årene vært vitne til en enorm økonomisk utvikling i deler av verden, noe som har endret rammene for
18 bistands- og utviklingspolitikken. Land både i Asia og Afrika har sterk økonomisk vekst, og de vil kreve større politisk
19 innflytelse på den internasjonale arena. Disse er også viktige investorer og givere i fattigere land. Andre land sliter med
20 krig, konflikt eller veldig dårlig styresett og tar ikke del i veksten.

21
22 Flertallet av verdens fattige bor i dag i mellominntektsland. Disse har mulighet til å bekjempe fattigdom med egne
23 ressurser, og fattigdom er derfor en nasjonal politisk utfordring. Men fortsatt er det mange lavinntektsland som er så
24 fattige at de ikke har mulighet til å bekjempe fattigdom med egne ressurser. Her må fattigdom bekjempes med hjelp av
25 utenlandsk bistand og gjennom satsing på bærekraftig økonomisk vekst.

26
27 Verden er blitt mer fredelig, men det fins trusler om krig, væpnet konflikt, terror og organisert voldelig kriminalitet. Den
28 økonomiske veksten gir lokale og globale utfordringer for miljøet, som truer fremtidig vekst og velstand.

29
30 En rekke utfordringer knyttet til sikkerhet, miljø, migrasjon, helse og økonomi har blitt mer internasjonale og kan ikke
31 løses bare nasjonalt. Flere sider ved norsk politikk påvirker rammebetingelser og utviklingsmuligheter for politiske
32 myndigheter og mennesker i andre land. Som en av verdens største investorer og en stor oljeprodusent har vi direkte
33 innvirkning på utvikling i andre land. Dette gir oss et ansvar for å føre en helhetlig utviklingspolitikk langt utover
34 bistanden.

35
36 Klimaendringene rammer land i Sør oftere og hardere enn rike land og er en trussel i arbeidet mot fattigdom. Det er de
37 rike landene som bærer det historiske ansvaret for den globale oppvarmingen. Samtidig vokser utslippene spesielt fort i
38 fremvoksende økonomier. Vi må derfor respektere utviklingslandenes rett til utvikling og vekst, samtidig som verdens
39 samlede utslipp må ned, og fattige land må støttes i arbeide for å motvirke effektene av klimaendringer.

40
41 Det overordnede målet for Venstres utviklingspolitikk er:

- 42 • Å redusere fattigdom og sårbarhet. Det skjer gjennom å støtte økonomisk vekst, særlig i lavinntektsland, gjennom
43 støtte til fattigdomsorientert politikk i både lavinntekts- og mellominntektsland, og ved direkte bistand til fattige
44 og marginaliserte, særlig kvinner.
- 45 • Å styrke menneskerettigheter, åpenhet og demokrati i alle land
- 46 • Å styrke globale fellesgoder innenfor områder som miljø og klima, sikkerhet, helse, en regelstyrt, rettferdig
47 verdensorden og et velfungerende, rettferdig verdensmarked.

49 **En samstemt utviklingspolitikk**

50 En samstemt utviklingspolitikk innebærer at alle departementer i sterkere grad skal ta hensyn til norsk
51 utviklingspolitikk på de områder der norsk politikk kan ha relevans for utviklingsland. Det gjelder også i land der Norge
52 har et sterkt næringsengasjement, men med dårlige kår for menneskerettighetene eller dårlig fordeling. Alt norsk

1 engasjement i lavinntektsland, enten det er snakk om statlige investeringer, næringsssamarbeid, klimasamarbeid eller
2 bistandsoverføringer, skal bidra til fattigdomsreduksjon.

4 **Næringsutvikling og investering**

5 Vekst og næringsutvikling bidrar til reduksjon av fattigdom i form av sysselsetting, bedre inntekter for bønder og andre
6 selvstendige næringsdrivende, teknologiutvikling, og ved å finansiere offentlig sektor gjennom skatt. Men økonomisk
7 vekst alene er ikke tilstrekkelig; god styring, fordeling og en velfungerende offentlig sektor er også avgjørende.

8
9 Venstre mener bistand i større grad bør stimulere til næringsutvikling gjennom å bidra til å etablere gode rammevilkår
10 for næringsutvikling, investering i infrastruktur, støtte nyskaping og bedriftsutvikling. Bistand og grønne
11 utviklingsmekanismer bør også brukes til å bistå fattige land i å velge mer klimavennlige utviklingsveier, for eksempel
12 gjennom teknologioverføring og økt tilgang til fornybar energi i utviklingsland.

13
14 Statens Pensjonsfond Utland (Oljefondet) er en av de største og mest attraktive investorer i verden, men hittil er nesten
15 hele kapitalen investert i rike land. Venstre vil investere en langt større andel i utviklingsland. Det gir muligheten til å
16 bidra til utvikling og vil også gi god avkastning for Norge.

17 Venstre vil:

- 18 • Investere en langt større andel av Statens Pensjonsfond Utland (SPU) i utviklingsland.
- 19 • Styrke bevilgningene til Etikkrådet slik at rådet kan behandle flere saker og fange opp flere selskaper i fondets
20 portefølje hvis virksomhet åpenbart bryter med fondets etiske retningslinjer.
- 21 • At det stilles krav om grundigere begrunnelser fra Finansdepartementet de tilfeller hvor departementet velger å
22 ikke følge Etikkrådets tilrådninger.

23 **Handel**

24
25 Venstre vil at det utvikles rettferdige, globale rammebetingelser der befolkningen i utviklingsland gis adgang til globale
26 markeder. Venstre vil sikre like muligheter for ulike land og næringer til å selge og kjøpe varer og tjenester. Det krever
27 klare spilleregler for at ikke enkeltaktører skal få for mye makt og for å sikre mangfold, miljøhensyn og
28 utviklingshensyn. Handelsbarrierer, handelsvridende subsidier og andre mekanismer som favoriserer rike land må
29 reduseres og erstattes av et handelsregime som ivaretar utviklingslandenes interesser og hensynet til effektiv
30 ressursutnyttelse og som prioriterer fattige lands interesser fremfor rike industrilands nasjonale særinteresser.
31 Bilaterale handelsavtaler favoriserer sterke lands særinteresser og vil kun føre til en verdenshandel på de rike landenes
32 premisser. Norge bør derfor først og fremst jobbe for multilaterale handelsavtaler.

33 Venstre vil:

- 34 • Arbeide for en WTO-avtale med et rettferdig, globalt regelverk som bygger ned tollbarrierer og sikrer like muligheter
35 for utvikling.
- 36 • Ta initiativ til å opprette et globalt konkurransetilsyn for å sikre at markeder ikke preges av store globale
37 monopoler.
- 38 • Innføre et program som sikrer fri import av varer fra alle lavinntektsland og lavere mellominntektsland, som
39 tilfredsstiller norske krav og som er produsert uten subsidier eller tollvern.
- 40 • Arbeide for en internasjonal gjeldsslettemekanisme for behandling av illegitim gjeld, og for et bindende
41 internasjonalt regelverk for ansvarlig lånegivning.
- 42 • Arbeide for internasjonale reguleringer av skatteparadisene og retningslinjer for mer rettferdig beskatning av
43 internasjonale selskaper.
- 44 • Arbeide for å innføre forpliktende etiske retningslinjer for alle norske investeringer i aksjer og obligasjoner i
45 utlandet.
- 46 • Åpne for arbeidsmigrasjon fra fattige land, fortrinnsvis gjennom midlertidige arbeidstillatelser på noen få år slik at
47 arbeidstakere kan tilegne seg kapital, kompetanse og kontakter som de senere kan bruke til å investere i
48 næringsvirksomhet i hjemlandet.

1 **Langsiktig bistand**

2 Venstre vil prioritere langsiktig bistand som støtter opp om god politikk og god forvaltning, styrker fattige lands evne til
3 å oppnå viktige politiske målsetninger for eksempel innen miljø, likestilling eller helse, eller som direkte bidrar til å
4 hjelpe fattige og sårbare befolkningsgrupper, særlig kvinner. Frem til 2015 er det overordnede målet å bidra til
5 oppnåelse av FNs tusenårsmål, og Norge må delta aktivt i utviklingen av nye globale utviklingsmål som skal etterfølge
6 tusenårsmålene. Diskriminering av kvinner er fortsatt en av de viktigste hindringene for utvikling.

7
8 Venstre vil at norsk offentlig bistand som krever mye ressurser å forvalte, skal gå til et begrenset antall land og
9 multilaterale institusjoner for å sikre at bistanden forvaltes godt. Frivillige/ideelle organisasjoner som har god
10 kompetanse og kapasitet, kan gjerne få støtte til sitt arbeid også i andre land enn de som er prioritert for offentlig
11 bistand .

12
13 Venstre vil bygge opp under godt styresett med respekt for menneskerettigheter og effektiv bekjempelse av korrupsjon,
14 men vil ikke drive politisk detaljstyring. I all bistand må det legges vekt på at fattige og sårbare statsborgere generelt, og
15 kvinner spesielt, aktivt får medbestemmelse i hvordan internasjonal bistand brukes i eget samfunn.

16
17 Venstre mener det er behov for å gå gjennom rolledelingen mellom FN og det multilaterale systemet, stat-til-stat-
18 bistand og bruk av frivillige/ideelle organisasjoner. Venstre ønsker å styrke FNs rolle i verdenssamfunnet, primært som
19 normsetter og ikke nødvendigvis som tjenesteleverandør i fattige land. Frivillige/ideelle organisasjoners arbeid bør
20 støttes der de har kompetanse, både som politiske og sosiale endringsagenter og som leverandør av tjenester til fattige
21 og sårbare. Det er viktig å støtte innsats for å bygge opp sivilsamfunnet i land der manglende demokrati gjør stat-til-
22 stat-samarbeid uaktuelt. For å øke effektiviteten bør andelen midler som øremerkes sivilt samfunn økes.

23
24 Venstre vil ha nulltoleranse for korrupsjon og sørge for at virkemidlene mot korrupsjon blir effektive og ikke virker mot
25 sin hensikt. Venstre ønsker også et sterkere fokus på eventuelle negative effekter av bistand.

26 Venstre vil:

- 27 • Sikre at bevilgningene til utviklingssamarbeidet fastholdes på 1 % av BNI.
- 28 • Sikre at bistand til mellominntektsland styrker tiltak som bidrar til fordeling av ressurser og lik tilgang til velferd for
29 alle.
- 30 • Gi budsjettstøtte med betingelser knyttet til åpenhet og i mindre grad med betingelser knyttet til hvilken politikk
31 landet skal føre.
- 32 • Styrke det sivile samfunn i utviklingsland.
- 33 • Styrke menneskerettighetene og kvinners rettigheter i våre samarbeidsland.
- 34 • Etablere uavhengig evaluering av bistand enten i form av en egen evalueringsenhet eller en komité oppnevnt av
35 Stortinget.
- 36 • Opprette et kunnskapssenter for bistand (etter modell fra Kunnskapssenteret for Helse). Dette skal være uavhengig
37 av Utenriksdepartementet og vil også ha som oppgave å evaluere norsk bistand og en samlet («samstemt») norsk
38 utviklingspolitikk.
- 39 • Bidra til å intensivere anti-korrupsjonsarbeidet i utviklingsland gjennom oppbygging og styrking av nasjonale
40 riksrevisjoner og gjennom styrking av the Extractive Industries Transparency Initiative (EITI).
- 41 • Bidra til økt implementering av FNs resolusjoner om kvinners rettigheter i og etter krig og konflikt, om seksualisert
42 vold som våpen i krig og konflikt, og om kvinners deltakelse i fred- og forsoningsarbeid.
- 43
- 44

45 **Humanitær bistand (nødhjelp)**

46 Nødhjelp eller humanitær bistand er kortsiktig hjelpeinnsats overfor mennesker i en nødsituasjon forårsaket av krig eller
47 konflikt, naturkatastrofer eller epidemier. Kjernen i norsk humanitær innsats er å redde enkeltmenneskers liv, lindre nød
48 og sikre menneskelig verdighet uavhengig av rase, kjønn, religion og politisk tilhørighet. De senere årene har vi sett en
49 økning i antallet klimarelaterte kriser og katastrofer, som i sterkere grad rammer de fattigste delene av befolkningen.
50 Behovet for internasjonal akutt hjelp øker.

51
52 Venstre mener at det i tillegg til ren akutt nødhjelp også må legges vekt på tilpasning til en ny varig situasjon med
53 klimakrise, og forebygging av nye kriser. Forebygging av katastrofer er bedre enn nødhjelp.

1
2
3
4
5
6
7
8
9

Kvinner rammes hardest av allerede pågående klimaendringer og klimarelaterte kriser. Ved å styrke lokale aktørers arbeid for økt likestilling, reduseres kvinners sårbarhet i kriser. Nødhjelp må ta hensyn til ulike behov avhengig av menneskers alder og kjønn

Venstre vil:

- Se på rollefordelingen mellom FN, internasjonale og nasjonale frivillige/ideelle organisasjoner i nødhjelpsarbeidet.
- Møte klimarelaterte kriser med nødvendig nødhjelp, men også med arbeid for tilpasning og forebygging.